

OBSAH

Předmluva	5
1. Úvod	7
2. Česká náboženská scéna	9
3. Základní otázky ekumenických vztahů	12
4. Roviny a modely ekumenických snah	16
4.1. Roviny	16
4.2. Modely	18
4.3. Leuenberské společenství	19
5. Duchovní zdroje	22
5.1. Ekumenická bohoslužba	23
5.1.1. Týdny modliteb za jednotu křesťanů, Světový den modliteb	25
5.2. Svátosti	26
5.2.1. Křest	27
5.2.1.1. Ekumenická připomínka křtu	29
5.2.2. Večeře Páně	30
5.3. Manželství	34
5.4. Evangelizace	40
5.5. Biblické vzdělávání	41
5.6. Duchovní cvičení	43
6. Spolupráce ve zvláštních službách	44
6.1. Vězeňství	44
6.2. Armáda	44
6.3. Zdravotnická zařízení	45
7. Možnosti spolupráce na úrovni místní	46
7.1. Vzdělávání	46
7.2. Školy	47
7.3. Uzdravování historické paměti	47
7.4. Společná zařízení a činnosti	48
7.4.1. Kostely a sborové domy	48
7.4.2. Charitativní a diakonická zařízení a činnosti	49
7.4.3. Sdělovací prostředky	51
7.5. Součinnost s veřejnou správou a občanskou společností	51
8. Výhled	53

Přílohy

Příloha 1: Konkordie reformatních církví v Evropě (Leuenberská konkordie) . .	57
Příloha 2: Dohoda mezi církvemi Leuenberského společenství o vzájemném zastupování v diaspoře	64
Příloha 3: Prohlášení o sňatcích členů církví Leuenberského společenství . .	66
Příloha 4: Dohoda o vzájemném uznání křtu	67
Příloha 5: Pořad ekumenické bohoslužby s připomínkou křtu.	70
Příloha 6: Ekumenická bohoslužba (obecná pravidla)	75
Příloha 7: Společenství ve svátostech s křesťany jiných církví	79
Příloha 8: Směrnice o smíšených manželstvích	81
Příloha 9: Smlouva mezi Ekumenickou radou církví a Českou biskupskou konferencí o podmínkách vzniku a působení duchovní služby v resortu Ministerstva obrany.	83
Příloha 10: Zahraniční partnerské církve a organizace	86
Příloha 11: Statistika obyvatelstva ČR podle náboženského vyznání	88

PŘEDMLUVA

Život církve a jejích jednotlivých sborů je založen na Písmu a reformačním dědictvím. Je rovněž spojen se společností, ve které žijeme a s ekumenickým společenstvím, do kterého patříme. K zajímavým rysům současnosti patří klidné a mnohdy i nápadité projevy ekumenické spolupráce, která však napořád zůstává křehkou. Jakákoliv nešikovnost, byť neuvědomělá, může škodit a ublížit sotva zroděným se rostlinkám spolupráce při zvěstování evangelia.

Ekumenické vztahy si příliš nepotrpí na nějaký striktní protokol vzájemného jednání. Přesto však z jiných oblastí života víme, že každý host, který nedbá na pravidla a řády hostitele, je hostem obtížným a brzy i nevídaným. Proto i návštěvy mají psaná nebo nepsaná pravidla, aby nesly ovoce a nebyly zklamáním. Něco podobného lze vztáhnout i na soužití církví a křesťanů, jejich spolupráci a působení jako svědků, kteří jsou Kristem zváni být ratolestmi nesoucími mnohé ovoce.

Ekumenické vztahy mezi církvemi, pořádání společných akcí, spolupráce na různých aktivitách, to vše nevyžaduje a nepředpokládá pouze ochotu, i když i ochota je důležitou podmínkou budoucího zdaru. Předpokládá to především alespoň minimální znalost „domácnosti“ druhého, aby bylo zřejmé, co lze po hostiteli žádat, co od něho čekat, kam už jej nelze nutit, a pochopitelně též, co všechno mu sami, jako jeho hosté, neseme a můžeme nabídnout. Jeden by řekl, že po staletých dějinách soužití s největší českou církví a po desetiletích soužití s ostatními církvemi, jsme se již dostatečně vzájemně „otloukli“ a vytvořili jakýsi improvizace-spontánní direktář, jak spolu jednat a k sobě se vztahovat, o čem mluvit a co umně obcházet. Přesto však ani sebedelší, sebekomplikovanější, případně též sebebolavější, historická zkušenost nestačí na to, aby přinesla úplné poznání všech aspektů učení druhého, jeho tradice, posunů, které prodělal, stejně jako i hranic jeho možností. Něco takového nevzniká na základě historické zkušenosti, to vzniká na základě poznání, naslouchání a porozumivě-taktního přijímání.

Pavel Filipi přijal podnět, aby se pokusil zpracovat „direktář“ právě pro nás. Nabízíme tento další svazek Studijních textů jako text, který chce evangelické křesťany seznámit s poměry, zvyklostmi a možnostmi ekumenického prostředí, ve kterém v jednotlivých městech a obcích naší republiky aktivně, tvořivě či trpně a pasivně žijeme. Toto prostředí netvoříme sami, proto bude potěšením jak autorovým, tak i vydavatelovým, aby se publikace dostala ke studiu a promýšlení do širokého ekumenického společenství jako příspěvek pro jeho budování. Svou srozumitelností je přístupná širokému okruhu čtenářů.

Text je doplněn některými zásadními ekumenickými dokumenty, které jsou významné pro náš život a budování ekumenických vztahů i na mezinárodní úrovni.

Synodní rada práci Pavla Filipiho uvítala s vědomím, že takový průvodce vstupování a obeznámeného prohlubování spolupráce v evangelickém prostředí doposud chybí a postrádáme jej. Věříme, že knížka napomůže jednak tomu, abychom věděli, co je v současnosti možné, a dále tušili, čím ještě může být ekumenické soužití obohaceno a na co se lze těšit.

Jménem synodní rady i církve děkuji Pavlu Filipimu za jeho příspěvek pro další rozvíjení našeho soužití v českém ekumenickém prostoru.

Kéž vás četba obohatí a inspiruje pro další tvořivou a moudrou spolupráci s ostatními církvemi.

Joel Ruml

synodní senior Českobratrské církve evangelické

1. ÚVOD

Ekumenické snahy – tj. úsilí o sblížení a spolupráci křesťanských církví dosud rozdělených nejedním způsobem¹ – provázejí dnes tak či onak všechny církve Kristova lidu, také Církev českokobratrskou evangelickou. Skončily bohdá doby náboženských válek, za námi jsou i doby vášnivých polemik, hledáme, co je nám všem jako křesťanům společné a kde můžeme jednat ruku v ruce. Všechny sporné problémy ovšem zatím nezmizely a rozdělení „jednot“² Kristova lidu stále přetrvává. Poměrně malou váhu mají tyto rozdíly uvnitř rodiny církví, jež přímo nebo nepřímo navazují na reformaci (protestantských, evangelických). Jiná je situace v ohledu na církve pravoslavné a církev Římskokatolickou³, která je bezprostředním a většinovým okolím evangelických křesťanů v České republice. **Je proto srozumitelné, že tato příručka se soustředí hlavně na otázky, týkající se možností a úskalí spolupráce s touto církví.**

Co je účelem této příručky?

Podnět k jejímu sepsání dal prof. dr. Günter Gassmann, dřívější ředitel Komise pro víru a řád Světové rady církví, znamenitý teolog ekumenismu. Ten při své návštěvě v Praze diskutoval i se členy poradního odboru ekumenického synodní rady (1. 11. 2006) a tam navrhl, aby CČE dala svým sborům a členům do rukou jakési „vademecum“, příručku pro ekumenické aktivity na místních i jiných úrovních. Synodní rada tento podnět přijala a pověřila mne, abych se tohoto úkolu ujal.

Je známou věcí, že podobnou příručku, tzv. direktář, má i katolická církev⁴ jako takříkajíc prováděcí směrnici pro ekumenické aktivity, umožněné zásadně v dokumentech druhého vatikánského koncilu a dalších. Tohoto zaměření do praxe jsem se přidržel i zde. Od katolického direktáře se však tato příručka významně odlišuje. Proto bylo opuštěno původní označení „direktář“; naše příručka totiž neobsahuje žádné „direktivy“.

¹ V této definici se vyhýbáme pojmu „jednota“, jakkoli ta je skutečným cílem ekumenických snah. Avšak zároveň víme, že mezi církvemi není shody v názoru na to, co jednota je a jakými cestami ji možno dosáhnout. Nevcházíme zde na celou diskusi o tomto problému a volíme skromnější a všem přijatelné vyjádření toho, oč v ekumenickém úsilí jde.

² Výrazu „jednota“ zde užíváme ve smyslu, který mu dala stará Jednota českých bratří, aby označila jednotlivé církevní (konfesijní) útvary (jednota římská, luterská atd.), kdežto pojem „církev“ vyhradila pro celý Kristův lid.

³ Zde je třeba vysvětlit pojmy: Konfesionálně právní pojem „Římskokatolická“ neoznačuje celou katolickou církev, nýbrž katolickou církev západního (latinského) obřadu; vedle ní existuje katolická církev východních obřadů (u nás tzv. Řeckokatolická církev obřadu byzantsko-slovanského). Toto rozlišení budeme v textu příručky respektovat.

⁴ Direktář k provádění ekumenických principů a norem, vyd. Papežskou radou pro jednotu křesťanů 1993, česky 1995 (viz <http://www.cirkev.cz/res/data/004/000487.pdf>); nahrazuje předchozí direktář, jenž vyšel ve dvou částech r. 1967 a 1970. Zdařilým rozvedením direktáře je nevelká publikace Waltera Kaspera: Duchovní ekumenismus. Praktické podněty k jeho uskutečňování (česky: Karmelitánské nakladatelství 2008).

Látku k této příručce mi poskytlo nejen studium ekumenické problematiky a účast na ekumenických aktivitách doma i v zahraničí, nýbrž také příspěvky a živé diskuse se studenty a studentkami Evangelické teologické fakulty v rámci ekumenických kolokvií, které již po několik let pořádáme spolu s katolickým teologem a historikem Mgr. Martinem Vaňáčem, jemuž vděčím za nejen jeden podnět. (Ostatně i text této příručky prošel rozhovory a úpravami v tomto kolokviu v zimním semestru 2007/2008.) Odbornou radu a pomoc mi poskytl též katolický teolog a znalec kanonického práva JUDr. Stanislav Příbyl; i jemu patří můj dík. Za pomoc při dohledávání materiálu z archivu synodní rady děkuji Mgr. Magdě Matulíkové z Ústřední církevní kanceláře.

Za významné připomínky vděčím též členům poradního odboru ekumenického synodní rady a zvláště tajemníku pro ekumenické a zahraniční vztahy Mgr. Gerhardu Frey-Reininghausovi.

Kdo je adresátem této příručky?

Tato příručka je opravdu míněna tak, aby byla „při ruce“ tam a těm, kdo přemýšlejí o tom, co je v terénu české ekumeny možno podnikat společně s jinými křesťany, jakých úskalí se vyvarovat, jaké cíle si dovoленě stanovit, jaké zatím nikoli. Teologické dialogy, shody nebo konvergence, nebo naopak rozpory nejsou jejím tématem a je k nim přihlíženo jen v míře, která je pro náš základní účel a pro objasnění věci nezbytná. Příručka tudíž není adresována odborné obci ekumenických teologů; musela by pojednat jiná témata a postupovat jinou metodou. Je určena k orientaci v ekumenické problematice, jak se s ní setkáváme v běžné praxi evangelických sborů, seniorátů, rodin, jednotlivců, zkrátka: „v terénu“ Církve československé evangelické; sáhnou-li po ní pro své poučení též členové církví dalších (a třeba nejen evangelických), bude to jen vítáno.

Mám ostatně za to, že v životě církví v Česku není zdaleka využito všech možností a výzev, které současná ekumenická situace nabízí. A budu rád, stane-li se tato příručka impulsem, který se uskuteční různými způsoby na úrovni staršovstev, místních iniciativ, seniorátů nebo i celé církve.

V Praze ve velikonočním období 2008

Prof. ThDr. Pavel Filipi

2. ČESKÁ NÁBOŽENSKÁ SCÉNA

je charakterizována několika jevy:

(1) Na jedné straně pozorujeme pokračující *odklon od náboženství* „organizovaného“ (tj. v církvích⁵), jak jej dokumentují statistiky sčítání lidu⁶. O „atheismu“ jako životním přesvědčení asi většinově nemůže být řeč. Rovněž vysloveně nepřátelské, agresivní postoje vůči křesťanské tradici se vyskytují jen zřídka. Spíše jde o hluboký nezájem o to, co – kromě uznávaných charitativních (Armáda spásy!) a snad i vzdělávacích činností – církve nabízejí a představují. Křesťanské motivy žijí v zastřené a často i deformované podobě jen v souvislosti s tradicemi svátků, zvláště vánočních. Jinak jde v dobrém případě o jakési neurčité tušení čehosi, co osudově stojí nad jednotlivými lidskými příběhy jako nějaká „vyšší vůle“. Příklon k náboženským systémům a naukám mimokřesťanským (islám, buddhismus, hinduismus aj.) zde může být lákavý, ale mnoho našich současníků zatím nezláká; snad s výjimkou judaismu, který však přitahuje spíše intelektuály.

(2) Pokud jde o křesťanství, je *statisticky nejpočetnější* církví v ČR

- *Římskokatolická církev*, i když ona také registruje úbytky svých členů nebo příznivců.
- K „alternativnímu“ katolictví se hlásí *Starokatolická církev*, svým názvem prozrazující, že chce navazovat na tradice prvního křesťanského tisíciletí církve ještě nerozdělené.
- Východní křesťanství byzantské tradice se u nás vyskytuje ve dvou variantách: (a) Jako klasické pravoslavlí, reprezentované autokefální (samostatnou) *Pravoslavnou církví v českých zemích a na Slovensku* se čtyřmi eparchiemi (diecézemi: pražskou, olomoucko-brněnskou, prešovskou a michalovskou). (b) Jako východní církev v unii s Římem – *Církev řeckokatolická*, jež tvoří samostatný tzv. exarchát (předstupen eparchie) s 25 farnostmi.
- Jakousi středovou pozici mezi katolicismem a protestantismem, i když se zřetelným příklonem k druhému pólu zaujímá *Československá církev husitská*.
- Církve navazující na reformaci tvoří jen asi 3-4 procenta českého obyvatelstva. Jejich navazování na evropskou reformaci je ovšem různého stupně:
 - Nejzřetelnější je v církvích luterské tradice: *Slezská evangelická církev a.v.*, *Evangelická církev a.v. v ČR*, *Luterská evangelická církev a.v. v ČR*.
 - Luterskou i kalvinistickou tradici spojuje *Církev Českobratrská evangelická*.

⁵ Je zajímavé, že statistický úbytek svých členů neregistrují církve „svobodného“, „evangelikálního“ typu.

⁶ Viz příloha č. 11.

- ◻ Navázání na reformaci, ale modifikované novými výzvami dalšího vývoje, vykazují *Bratrská jednota baptistů, Jednota bratrská, Evangelická církev metodistická, Církev bratrská, Armáda spásy, Církev adventistů sedmého dne.*
 - ◻ Vědomě a záměrně nadkonfesní, bez přímé vazby na reformační konfese, chtějí být církve charismatického nebo letničního typu: *Církev Apoštolská v ČR, Církev Křesťanská společenství, Křesťanské sbory, Církev živého Boha.*
- Nezařaditelné do tohoto spektra jsou např. *Církev Novoapoštolská, Obec křesťanů v ČR*; na pomezí křesťanství či až za ním zůstávají: *Církev Ježíše Krista Svatých posledních dnů* (mormoni), *Svědkové Jehovovi, Církev sjednocení* (munisté).

Toto schéma, jímž rozčleňujeme spektrum církví v ČR, je ovšem jen přibližné – jako ostatně každé schéma, kterým se pokoušíme živou realitu církevních útvarů vtěsnat do nějakých kategorií.

Jsou myslitelná i jiná zřehledňující schémata. Například schéma norského ekumenika Einara Mollanda, který u jednotlivých církví zkoumá stupeň vázanosti na tradici. Zde bychom na „pravý“ konec spektra lokalizovali nejspíše církve pravoslavné, pro něž je soulad s tradicí naprosto podstatný, a v závěsu za nimi církev katolickou, na opačný konec pak církve charismatické a letniční, kde vazba na tradici je skoro nulová ve prospěch bezprostřední zkušenosti víry. Klasické reformační církve by zaujímaly pozici středu, ovšem i zde s určitými rozdíly. – Jiné hledisko by poskytl pohled na různé pojetí členství v církvi. Zde by se na jednom konci ocitly církve tzv. „lidové“, které operují na celém terénu dané společnosti a za své členy pokládají všechny, kdo se v církvi narodili a byli zde pokřtěni. Na opačném konci pak by byly církve s členstvím „výběrovým“, které trvají na tom, že vstup do církve je výrazem vědomého osobního rozhodnutí nějak vyjádřeného (např. přijetím křtu nebo jinak). – V dějinách se uplatnilo též hledisko vztahu k okolní společnosti, kde zejména církve tzv. „svobodné“ se zřikají jakékoli podpory ze strany veřejných institucí (státu), neusilují o vstup do veřejného školství, sdělovacích prostředků atd., spokojí se případně i s uznáním na bázi spolkového zákona. Na opačném konci nacházíme církve „státní“, kde vnitřní život církve má krytí veřejným zákonodárstvím a privilegií státu. Toto poslední rozlišení je v našem prostředí bezvýznamné.

(3) Ovšem v očích řady věřících (i nevěřících) lidí se *tradiční a zděděné rozdíly mezi jednotlivými církvemi a náboženskými směry jeví jako něco málo zřetelného, důležitého a možná i překonaného.* Snad jen teologové-ekumeničtí experti je pokládají za něco zajímavého anebo důslední konzervativci za něco stále platného. Mezi probuzenými křesťany získává stále více na síle ekumenismus spiritualit, duchovních zkušeností, prožitků napříč tradičními konfesními útvary a tradicemi. Zde se rozdíly nauk a církevních předpisů snadno přehlížejí; rozhodující je

duchovní prožitek blízkosti a bližnosti, všeobjímající spiritualita – anebo také společná angažovanost v určitém úkolu. Zde vznikají zcela nové svazky, nezaložené na nějakém předchozím formulovaném konsensu; a dotázán odpoví některý probuzený evangelík, že má k probuzenému katolíkovi blíže, než k tradicionalistovi, fundamentalistovi vlastní církve – a naopak.

(4) Zvláštní problém evangelictví českého ovšem představují *naše rozeklané náboženské dějiny*. V myslích četných členů evangelických církví, zvláště starší generace, stále působí pocit, že jsme obětmi mocenských tlaků a útlaků ze strany Říma – a že asi proto také jsme dnes tak nepočetní a nevýznamní. Pohled do minulosti, počínaje popravou Jana Husa až po pronásledování tajných evangelíků v dobách protireformace, v nás dodnes působí jistou ostražitost vůči největší křesťanské církvi. Odtud je vysvětlitelné, ale je na pováženu, že starý a autentický křesťanský symbol – kříž – má často zakázaný přístup do našich kostelů a modliteben, stejně jako svíce na stůl Páně; a bohatší liturgický pořad je stíhán podezřením z přizpůsobování katolíkům. Toto břímě minulosti ztrácí svou váhu u nejmladší generace, která se orientuje, jak bylo v předchozím odstavci zmíněno, spíše na aktuální prožitek blízkosti. Avšak minulost nelze prostě škrtnout, jako by jí nebylo. Poctivější bude rány minulosti hojit vědomě a aktivně (o tom později více 7.3.). Nečiníme to v pocitu, že „je nás stejně málo, tak držíme pohromadě“, nýbrž ve vědomí, že jde o historii společnou, jež začala o Letnicích v Jeruzalémě, že „naše“ církev nevznikla teprve rokem 1415 nebo 1517 nebo 1918, takže všechny historické tradice, všechny úspěchy i všechna selhání Kristova lidu jsou naším společným dědictvím.

3. ZÁKLADNÍ OTÁZKY EKUMENICKÝCH VZTAHŮ

Je třeba si uvědomit, že rozdělení mezi křesťanskými církvemi je dvojího typu:

(1) *Rozdělení dané místem působení.* To, že jedna (například luterská) církev působí v Česku, jiná třeba v Latinské Americe, významně odlišuje způsoby její služby, její historické parametry a její sebeuvědomění, ale netvoří zásadní překážku jejich jednoty, neboť se shodují ve společném vyznání. Možnost společně slavit večeři Páně se zde nabízí bez překážek. Ekumenické styky ČCE byly převážně orientovány tímto směrem – k „sesterským“ církvím téže (reformační) tradice v zahraničí.

Tyto dvoustranné styky byly v minulosti a jsou i v současné době velmi rozvinuté. Nevycerpávají se toliko vzájemnými návštěvami představitelů či pozdravnými projevy při synodech, nýbrž velmi konkrétní a velmi účinnou podporou, které se českým církvím od těchto zahraničních „sester“ dostávalo od 19. století podnes, ať šlo o výpomoc finanční, o službu poradní při budování diakonické práce, o zásobování literaturou, o podporu teologických studií na zahraničních školách aj. Zvlášť významná byla tato solidarita v dobách útlaču, ale i v době nově nabyté svobody. Mezi sbory a zařízeními ČCE bychom našli jen málo těch, které by byly nikdy nepocítily blahodárnost těchto partnerství. Seznam církví, s nimiž ČCE v současnosti pojí pravidelné vztahy, uvádíme v příloze č. 10.

(2) Jinak je tomu s *rozdělením, které spočívá na odlišnosti vyznání*, „konfese“, na rozdílech v nauce a praxi. Zde společné slavení večeře Páně není možné – proč, vyložíme dále. U nás se to týká především církve katolické a církví pravoslavných, jejichž stůl Páně není (až na výjimky o nichž 5.2.2) otevřen křesťanům církví reformačních. Předmětem ekumenických snah – a také předmětem této příručky – je tento druhý typ rozdělení. V minulých desetiletích bylo ve světě věnováno mnoho úsilí studiu těchto rozdílů, popisu toho, jak vznikly, působením jakých faktorů, někdy i jen vlivem nedorozumění ve výrazivu; a zkoumají se otázky, zda tyto rozdíly stále ještě platí, a zejména se hledají cesty, jak by mohly být překonány. Výsledky ekumenických dialogů na různých úrovních byly uloženy do desítek, stovek dokumentů shody nebo konvergence (přiblížení).⁷ V této příručce na ně můžeme navázat, i když je nebudeme podrobně představovat.

⁷ Výsledků ekumenických dialogů jsou již stovky. Nejdůležitější z nich byly vydány v souboru: H. Meyer + D. Papandreu + H. J. Urban: Dokumente wachsender Übereinstimmung I. a II. (1991, 1992, též v anglické verzi). Zvláštní význam mají tzv. Lidské dokumenty konvergence o křtu, Večeři Páně a ordinaci z r. 1982; vznikly spoluprací odborníků tradice protestantské, katolické a pravoslavné. Český překlad: <http://coena.edunix.cz/teologie/Lima.doc/view>

Jak je rozdělení vnímáno?

(3) Situace rozděleného křesťanstva staví všechny církve před zvláštní problém: Na jedné straně je každá církev přesvědčena, že v ní se uskutečňuje pravá Kristova církev a nabízí spolehlivá cesta ke spasení; kdyby toto sebevědomí neměla, ztratila by důvod své existence a musela by se zrušit. Na druhé straně však nemůže přehlédnout, že mimo ni existuje další velká řada církevních útvarů, které žijí tímž přesvědčením. Jak se s tím vypořádat? Odpovědi jsou různé. Například ta, že v Kristově církvi existuje zásadní pluralismus (i evangelium má přece čtyři verze) a každá z existujících církví legitimně ztělesňuje jinou stránku Kristova poselství, aniž tím přestává mít podíl na jediné Kristově církvi. Nebo jinak: Každá církev má a pěstuje nějakou částku Kristovy pravdy, střeží své zvláštní charisma a je tudíž jen „částkou“ všeobecné Kristovy církve, takže teprve kdybychom je poskládali všechny dohromady (což se nám v tomto věku nemůže podařit), dobrali bychom se plnosti „jedné, svaté, apoštolské“ církve. Tyto odpovědi a jejich různé varianty uznávají, že i další existující církve mohou právem o sobě věřit, že patří pravé církvi Kristově a že v nich je spolehlivě možno dojít spasení.

Na opačném konci je názor, které toto uznání jiným církvím odpírá, za církve je nepovažuje. Tento názor byl běžný v dobách konfesijních polemik, které se nammnoze soustřeďovaly k tomu, aby dokázaly, že a proč ta či ona církev nemůže být církví pravou, nýbrž je falešnou církví a vlastně ne-církví. Skrytě ovšem takový názor žije v různých prostředích stále.

(4) Tvrdí se, že tento názor zastává *Římskokatolická církev*. Není to přesné. Jisté je, že k němu má blízko. Ujišťují-li oficiální dokumenty, že v katolické církvi je přítomna pravá Kristova církev, není to ještě nic osobivého – takové sebevědomí má každá církev. Povážlivé by bylo, kdyby se tvrdilo, že pravá Kristova církev je přítomna *toliko* v církvi pod papežem a už nikde jinde. Podle názoru 2. vatikánského koncilu však i mimo její organismus existují církve (míněny církve východní, pravoslavné) a „církevní společenství“ (míněny podle všeho církve reformační), které sice nemají tu plnost zjevené pravdy a darů spásy, která je vlastní církvi katolické, avšak nachází se v nich „mnoho prvků posvěcení a pravdy“; proto „rozhodně nejsou bez významu a váhy v tajemství spásy“ a „Duch Kristův se nezděráhá používat jich jako prostředků spásy“.⁸ Na základě těchto formulací, a navzdory nedávným pokusům o jejich restriktivní, zužující interpretaci⁹, lze tedy mít za to, že katolická církev, hledíc za své hranice, nenachází tam pouhou zející „církevní prázdnotu“¹⁰, nýbrž křesťanské útvary, které nejsou „církví“ v tom smyslu, jak mu katolická církev rozumí, jsou to „církve jiného typu“ (jak vysvětlil kardinál Walter Kasper, předseda Papežské rady pro jednotu křesťanů).

⁸ Dekret o ekumenismu druhého vatikánského koncilu (*Unitatis redintegratio*), 3.

⁹ V dokumentech Kongregace pro nauku víry *Dominus Iesus* (2000) a *Odpověď na některé otázky...* (2007).

¹⁰ Tohoto výrazu užil papež Jan Pavel II. v tom smyslu, že tomu tak není, v encyklice o ekumenickém úsilí (*Ut unum sint*), 13.

Ještě důležitější však v pojetí Římskokatolické církve je to, že tyto zjištěné „prvky posvěcení a pravdy“ jsou dary, které jsou vlastní Kristově církvi a tím tvoří objektivní základ stávajícího, Kristem darovaného, třebaže zatím nedokonalého společenství a pouta mezi křesťany, jež je vyjádřeno i společným znamením křtu. Zatímni nedokonalost tohoto společenství, jež dosud nemůže být chápáno jako plná jednota ve víře a řádu, nemá být brzdou, nýbrž naopak je mocnou vybidkou ke snahám tuto nedokonalost překonávat a částečné společenství prohlubovat úsilím, jež nazýváme ekumenickým.

Toto je ve stručnosti „ideová“ základna, z níž Římskokatolická církev odvozuje svůj závazek k ekumenickým snahám, závazek, který byl několikrát a z úst nejvyšších autorit potvrzen jako nezvratný: neboť „nelze pochybovat o tom, že v tomto procesu je činný Duch svatý a že vede církev k plné realizaci Otcova plánu v souladu s Kristovou vůlí“.¹¹

(5) Pokud jde o *církev pravoslavné*, je situace složitější už tím, že východní křesťanstvo nemá centrální učitelský úřad, který by autoritativně mluvil jejích jménem. Pravoslaví neusiluje o jednotnou univerzální strukturu. Každá z jeho patnácti tzv. autokefálních církví je samostatná, třebaže všechny lnou k téže společné tradici. Mají mezi sebou plné církevní společenství. Společným znakem je přesvědčení, že jednota církve je vzorově dána tradicí nerozdělené církve prvních staletí. Patří do ní souhlas v apoštolské víře, svátostném životě, v pojetí církevního úřadu, v nezbytnosti úřadu biskupského v apoštolské posloupnosti. Tyto jednotlivé složky nelze od sebe oddělit, ztráta jedné znamená ztrátu všech, a tedy ztrátu jednoty. Pravoslavné církve jsou přesvědčeny, že je všechny uchovaly v maximální integritě a rozdělení křesťanstva pokládají za velkou újmu jeho poslání.

Souhlas v těchto složkách však v pravoslaví není vyjadřován především na rovině nauky, nýbrž životem církve, zvláště její bohoslužby. Pravoslaví sice operuje s tajemným, mystickým pojmem církve, jehož hranice nelze vymezit konfesně nebo právně, takže otázka, nakolik je ten či onen útvar skutečnou církví, musí zůstat otevřená až do posledního soudu. Nicméně trvá na tom, že ony základní složky byly v neporušeném tvaru zachovány pouze ve východním křesťanství, kdežto my ostatní jsme se od nich tak či onak odchýlili. Církev není rozdělena. Rozdělení jsou jen křesťané. A překonání tohoto rozdělení je možné jen jako *návrat* k minulosti, k autentické tradici, jak ji pravoslavné církve pronesly staletími křesťanských dějin. Že by směřování k jednotě bylo směřováním k budoucnosti, že tradice je víc než jen lpění na starobylosti, že je to dynamický proces, otevřený konečnému naplnění v Božím království – pro tento rozměr má pravoslaví jen málo pochopení (odhlédneme-li od některých velmi otevřených teologů východní tradice).

(6) Ještě jiné pojetí nacházíme v *anglikanismu*, směru vycházejícímu z reformace na Britských ostrovech, do něhož dnes patří čtyři desítky samostatných církví-

¹¹ Jan Pavel II. tamtéž, 100.

ví či církevních provincií s celkovým počtem 80 miliónů členů. Poprvé bylo toto svérázné pojetí vyjádřeno ve čtyřbodovém programu tzv. Lambethské konference z r. 1888, který definuje podmínky jednoty resp. znovusjednocení oddělených církví. Jsou tyto: (1) Písmo svaté obsahuje vše, čeho je třeba ke spáse a platí za pravidlo a směrnicí víry. (2) Starokřesťanská vyznání – Apoštolské a Nicejsko-cařihradské – jsou dostatečnou explikací víry. (3) Křest a Večeře Páně jsou svátosti Kristem zřízené a mají být slaveny podle jeho ustanovení. (4) Uznání biskupského úřadu, přizpůsobeného potřebám různých oblastí a národů. – Tyto čtyři podmínky tvoří bázi jednoty, vše ostatní může zůstat proměnné. Důležité však je toto: Anglikánské církve mohou vstoupit do společenství i s těmi církvemi, které tyto podmínky nespĺňují výslovně, avšak nezpochybňují je. (Proto mohli anglikáni vstoupit do plného společenství s církvemi starokatolickými, které sice praktikují svátosti sedm, avšak jmenované dvě uznávají.) Je to pozoruhodná a inspirativní koncepce jednoty, která se osvědčila i ve sporech uvnitř anglikánského společenství (např.o ordinaci žen).

4. ROVINY A MODELY EKUMENICKÝCH SNAH

4.1. Roviny

CČE je členkou těchto mezinárodních ekumenických organizací: Světové rady církví, Konference evropských církví, Světového svazu reformovaných církví, Světové luterské federace, Společenství evangelických církví v Evropě (= Leuenberské společenství).

Ekumenické úsilí ve světě, jež trvá již přinejmenším 100 let (za jeho počátek se pokládá světová misijní konference v Edinburgu r. 1910, ale to pomíjíme pokusy staršího data), probíhá na různých úrovních: Na úrovni celosvětové, na úrovních regionálních či kontinentálních, národních, místních.

(1) Na *celosvětové úrovni* je jeho nositelkou zejména Světová rada církví. V jistém smyslu je možno do této kategorie zařadit též „konfesijní svazy“ (Světový reformovaný svaz, Světová luterská federace, Světová metodistická rada, Světový svaz baptistů aj.); ty jsou sice zaměřeny především ke spolupráci církví uvnitř jednotlivých konfesijních „rodin“, ale zároveň mají své aktivity směřem k církvím ostatních tradic.

(2) U nás nejznámější ekumenickou strukturou *na úrovni regionální* je Konference evropských církví. (Podobné organizace existují i v jiných světadílech – např. Všeafrikářská konference církví, Rada církví na Středním Východě atd.)

Konference evropských církví úzce spolupracuje s katolickou Radou evropských biskupských konferencí. Jejich společným projektem byla již tři „Evropská ekumenická shromáždění“: v Basileji (1989), ve Štýrském Hradci (1997), v Sibiu (2007); tato shromáždění nejsou oficiálními konferencemi představitelů církví, nýbrž široce založeným fórem pro setkání skupin, iniciativ, jednotlivců ze všech církví v Evropě působících. – Jinou společnou iniciativou je dokument „Charta oecumenica“, jímž se zúčastněné církve dobrovolně zavazují překonávat pocity soběstačnosti a hledat cesty k dorozumění. Charta byla přijata a podepsána v r. 2001, jednotlivé církve se v ní v následujících letech připojovaly; většina českých církví slavnostně Chartu podepsala v lednu 2007.

Světová rada církví je největší a nejinkluzivnější mezinárodní ekumenickou organizací. Vznikla r. 1948. V současné době sdružuje 349 členských církví protestantských, pravoslavných, anglikánských, letničních a tzv. svobodných; katolická církev není její členkou, ale spolupracuje s ní, a to i oficiálně v její Komisi pro víru a řád. Sídlem sekretariátu je Ženeva. V ČR patří mezi její členy: Církev pravoslavná v českých zemích, Církev česko-bratrská evangelická, Československá církev husitská, Slezská evangelická církev a. v. Viz www.oikoumene.org

(3) Na úrovni jednotlivých států nacházíme ekumenické organizace, většinou nesoucí jméno „Ekumenická rada církví“ (ale názvy se mohou lišit: např. v USA je to „Národní rada církví“, v Německu „Pracovní společenství křesťanských církví“ aj.). V nich se sdružují církve, působící v dané zemi (někdy ne všechny nebo ne všechny ve stejném stupni členství).

(4) Aby ekumenické snahy měly naději na úspěch, je potřebí, aby probíhaly na všech úrovních. Nejdůležitější z nich je jistě *rovina místních obcí* (sborů, farností, náboženských obcí, diecézí, seniorátů), kde křesťané různé církevní příslušnosti žijí, vzájemně se setkávají i v běžném životě a jsou konfrontováni s konkrétními problémy své

obce, svého města, svého kraje. Dialogy odborných teologů, setkávání církevních představitelů na vysoké úrovni atd. jsou zajisté potřebné. Ale co by to bylo platno, kdyby církevní lid o tyto výsledky sbližování své „generality“ neměl zájem a neuváděl je do života? Zmíněný katolický ekumenický direktář podtrhuje se zvláštním důrazem tuto provázanost všech úrovní snah o jednotu, ano jejich zakotvenost v Božím lidu; doporučuje, aby i v jednotlivých farnostech, a ovšem i v diecézích

Konference evropských církví je regionální ekumenická organizace. Vznikla v r. 1959. V současné době sdružuje 125 církví pravoslavných, luterských, reformovaných, anglikánských, metodistických, baptistických, letničních, starokatolických. Hlavní sekretariát má sídlo v Ženevě a další kanceláře jsou u evropských institucí v Bruselu a Štrasburku. Členské církve v ČR: Bratrská jednota baptistů, Církve českobratrská evangelická, Církve československá husitská, Evangelická církev metodistická, Jednota bratrská, Pravoslavná církev v českých zemích, Starokatolická církev, Slezská evangelická církev a. v. Viz www.cec-kek.org.

Světový svaz reformovaných církví (World Alliance of Reformed Churches) sdružuje dnes více než 200 církví reformované (kalvinistické) tradice se 77 milióny členů. Vznikl již v r. 1875 a jedním ze zakládajících členů byla předchůdkyně CČE – Evangelická církev helvetského vyznání. V r. 1970 se Svaz sloučil s Mezinárodní radou kongregačních církví. Členy Svazu jsou jednotlivé církve jako kolektivy; zůstávají však nadále samostatné, Svaz nemá žádné rozhodovací pravomoci. Nicméně chce soustředit a koordinovat činnost svých členských církví jak v oblasti teologického bádání o dědictví reformace, tak také – v duchu kalvinismu – o postojích církví k výzvám současné světové situace (globální nespravedlnost, rasismus, lidská práva), které považuje za otázky, jež se zásadním způsobem týkají křesťanské víry a odpovědnosti. Rozvíjí i styky a dialogy s ostatními rodinami křesťanských církví (katolickou, luterskou, anglikánskou aj.). V ČR je toho času jedinou členskou církví Svazu CČE, protože Církve bratrská v r. 2003 své členství pozastavila pro nesouhlas s některými stanovisky Svazu. Sídlem ústředí je Ženeva (viz : <http://www.warc.ch/>).

Světová luterská federace (World Lutheran Federation) je společenstvím církví, které navazují na luterskou reformaci. Byla založena r. 1947. Sdružuje t.č. asi 140 členských církví v 78 zemích světa, což představuje cca 70 miliónů věřících. Federace ponechává členským církvím svobodu vlastního rozhodování, avšak zastupuje je v oblastech společného zájmu, jako jsou např. ekumenický a mezináboženský dialog, lidská práva, humanitární pomoc, teologie a různé aspekty misie. V současnosti se uskutečňují snahy o těsnější spolupráci Federace se Světovým svazem reformovaných církví. Ale i ve vztazích k dalším církvím, včetně římskokatolické, je SLF iniciativní a aktivní. Výsledkem rozhovorů s katolickou církví bylo např. Společné prohlášení o ospravedlnění, slavnostně podepsané r. 1999. V ČR jsou členskými církvemi: Slezská evangelická církev a. v. a od r. 2004 též Českobratrská církev evangelická. V r. 2003 byla v Bratislavě zřízena regionální kancelář pro členské církve ve střední a východní Evropě, jež koordinuje činnost členských církví v této oblasti a prostředkuje jejich impulsy celé Federaci. Sídlem je Ženeva (viz <http://www.lutheranworld.org/>).

(a dále na všech úrovních, včetně řeholních řádů) byly pověřovány osoby či zřizovány útvary, které úsilí o jednotu křesťanů budou mít za svou prioritu. Totéž se ukládá i všem zařízením, která pečují o vzdělání a duchovní výchovu katolických věřících.

Tato naše příručka pro evangelické křesťany nechce za touto vizí zaostávat. Proto soustřeďujeme svou pozornost zvláště na výzvy, kterým čelí místní společenství, a na možnosti, jak se jich zhostit.

4.2. Modely

Ekumenické organizace, které jsme uvedli nahoře, všechny spočívají na *principu federativním*. Co to znamená? Církve, jež jsou v nich sdruženy, si ponechávají svou samostatnost ve věci vyznání a řádu, nepřenášejí svou „suverenitu“ na nadřazenou strukturu (Ekumenickou radu). Sdružují se toliko k řešení otázek, jež vyžadují jejich společnou poradou, protože se tím či oním způsobem se týkají všech zúčastněných a jejich vzájemných vztahů, nebo se týkají vztahů k jejich okolí, ať zahraničnímu nebo domácímu. Kde se ukáže potřeba, aby církve v takovém svazku promluvily společným hlasem k tomu či onomu problému, nebo kde je potřebí, aby vnější partner (ať církevní či politický) měl „adresu“, na kterou

se může obrátit, tam všude jsou tyto organizace dobrým a osvědčeným nástrojem. Tím není řečeno, že by si ukládaly záповěď na zásadnější otázky teologické nebo na iniciativu k duchovním (bohoslužbným) aktivitám. Naopak.

Existují však i jiné ekumenické modely. Jedním z nich je tzv. model „*organické unie*“, kdy dvě církve (nebo více církví) se sloučí v jednu novou církev s novou identitou ve věci vyznání a řádu. Příkladem takové unie je právě CČE, vzniklá r. 1918 spojením sborů Evangelické církve helvetského vyznání (reformované) a Evangelické církve augsburského vyznání (luterské).

Třetím modelem je model „*společenství církví*“ na základě plného vzájemného uznání. Tento model překračuje meze modelu federativního tím, že neponechává neřešenu otázku společného vyznavačského základu, ale zároveň z federativního modelu ponechává v platnosti zásadní samostatnost zúčastněných církví. Plné vzájemné uznání totiž znamená, že církve v tomto společenství jedna druhou pokládají za církve Kristovu v plném smyslu, uznávají tudíž jejich historickou podobu, jejich zvláštní řády, jejich vyznání, jejich ordinaci k duchovnímu úřadu, ano i jejich právo na samostatné rozhodování ve věcech víry a praxe, pokud spočívá na věroučné základně společně definované.

4.3. Leuenberské společenství

Příkladem takového modelu je Společenství evangelických církví v Evropě (tzv. Leuenberské společenství, zkratkou GEKE = *Gemeinschaft evangelischer Kirchen in Europa*, CPCE = *Community of Protestant Churches in*

Europe, CEPE = *Communion d'Églises Protestantes en Europe*). Toto společenství vzniklo v r. 1973 na základě tzv. Leuenberské konkordie¹² (podle konferenčního střediska Leuenberg u Basileje, kde byla přijata), která konstatuje základní shodu zúčastněných církví ve víře. Na základě tohoto konsensu se všechny církve, které připojily svůj podpis pod Konkordii (nebo jinak vyjádřily svůj souhlas s ní), navzájem plně uznávají a vyhlásují plné vzájemné společenství. Projekt byl původně zamýšlen jako dohoda mezi evropskými církvemi luterskými, reformovanými a spojenými, později se připojily i církve metodistické, obnovená Jednota bratrská a Československá církev husitská. Členských církví je t. č. 105 (mezi nimi i ČCE), skoro všechny církve reformační tradice v Evropě.¹³ Podobný proces vzájemné-

Ekumenická rada církví v ČR působí od r. 1993 jako nástupnická organizace Ekumenické rady církví v Československu (založené r. 1955). Jejími členy jsou tyto církve: Apoštolská církev, Bratrská jednota baptistů, Církev bratrská, Církev československá husitská, Církev česko-bratrská evangelická, Evangelická církev a. v. v ČR, Evangelická církev metodistická, Jednota bratrská, Pravoslavná církev v českých zemích, Slezská evangelická církev a.v., Starokatolická církev. Římskokatolická církev má status přidruženého člena; pozorovateli jsou Církev adventistů sedmého dne a Federace židovských obcí. Vrcholným orgánem ERC je Valné shromáždění zástupců všech církví; práci řídí volené předsednictvo a řídící výbor; pro jednotlivé úseky jsou zřizovány pracovní komise (teologická, pro výchovu, pro práci žen atd.). Sídlem sekretariátu je 101 00 Praha 10, Donská 5. Viz: www.ekumenickarada.cz.

¹² Text Konkordie je uveden v příloze č. 1.

¹³ Baptistické sbory nejsou plnými členy Leuenberského společenství, avšak účastní se jeho činnosti. Již delší dobu probíhají rozhovory o jejich plném připojení.

V České republice patří do Leuenberského společenství tyto církve: CČE, Československá církev husitská, Slezská evangelická církev a. v., Evangelická církev metodistická, Církev bratrská, Jednota bratrská (ta však dočasně členství pozastavila).

ho uznání, inspirovaný Konkordií, byl úspěšný i v USA (*Formula of Agreement*, 1997) na Středním Východě (*Amman Declaration*, 2006). Budování a prohlubování tohoto společenství církví je trvalým úkolem a uskutečňuje se na mnoha úrovních. O hlavních programových liniích rozhoduje jednou za 5-6 roků Valné shromáždění, mezitím činnost řídí třináctičlenná Rada

a malý sekretariát (t.č. ve Vídni); avšak život společenství se realizuje na úrovni jednotlivých církví.

Církve zde zastoupené tvoří jeden církevní útvar (organickou unii), zůstávají nadále samostatné, mají své vyznavačské dokumenty, své vlastní řády, svou specifickou praxi, avšak jejich společenství je svou povahou víc, než jen volné sdružení. Vstupem do tohoto společenství na sebe berou závazek solidarity ve štěstí i neštěstí (1Kor 12,26), ochotu naslouchat pozorně hlasu z ostatních údů společenství, vzít jej vážně ve vlastních rozhodovacích procesech, vystavit se i bratrské kritice a varování z této strany, překonávat mentalitu principu „nevměšování do vnitřních věcí“. Společná shoda v pochopení evangelia, společenství Kristova stolu, vzájemné uznání duchovního úřadu dávají tomuto společenství zvláštní kvalitu.

Na základě přesvědčení, že „společenství církví“ má zvláštní povahu, rozhodly se tyto církve v ČR (z iniciativy 2. zasedání 29. synodu CČE z r. 1996), že se jejich zástupci (nikoli představitelé) budou pravidelně v dvouletých intervalech scházet na synodech, zahajovaných vždy bohoslužebným shromážděním s večerí Páně. Každá církev je zastoupena stejným počtem delegátů (2 laici, 2 duchovní). Synody se scházejí vždy na pozvání jedné z členských církví. Účelem synodů je vytvořit platformu vzájemné porady o důležitých věcech, o krocích, které jednotlivé církve zamýšlejí nebo již učinily. Rozhodně nemá jít o vytvoření nějakého „protestantského bloku“ v české ekumeně – přítomnost katolického biskupa při zahájení synodů je svědectvím, že to tak není ani z této strany chápáno. Hned první synod (v r. 2000) přijal některé důležité směrnice – o vzájemném zastupování v diaspoře, o smíšených sňatcích¹⁴ aj. Synody se věnovaly i dalším tématům (např.: autorita a výklad Písma, ordinace ke zvláštním službám, homosexualita, misie, diakonie aj.) anebo dokumentům předloženým jednotlivými církvemi (např. vztah křesťanů a židů, memorandum rakouských církví leuenberského společenství k Benešovým dekretům, projekt Evangelické církve metodistické „Cesta do Emauz“ aj.)

¹⁴ Uvádíme je v přílohách č. 2 a 3.

1. synod	18. – 19. 11. 2000	Praha Vinohrady	na pozvání ČCE
2. synod	8. – 9. 11. 2002	Brno	na pozvání CČSH
3. synod	5. – 6. 11. 2004	Plzeň	na pozvání ECM
4. synod	24. – 25. 11. 2006	Praha Smíchov	na pozvání CB
5. synod	28. – 29. 11. 2008	Smilovice u Čes. Těšína	na pozvání SECAV

Leuenberské společenství dává evangelickým sborům a seniorátům spolehlivou základnu k rozvíjení mnoha ekumenických aktivit na místní úrovni a ke vzájemnému zastupování¹⁵. Zde není třeba řešit základní otázky shody ve víře, uznání ordinace, přístupu ke svátostem, zastupitelnosti v pastoraaci atd. Jinak je tomu v některých oblastech spolupráce s církvemi mimo toto společenství, zejména s církví katolickou.

¹⁵ Viz příloha č. 2.

5. DUCHOVNÍ ZDROJE

Navzdory hlubokým rozdělením je v srdcích mnoha křesťanů hluboká jistota, že cesta k jednotě nebude natrvalo uzavřena – a projevem této jistoty je vážná modlitba, k níž se spojuje rostoucí zástup ve všech konfesích. Jiné nástroje se mohou otupit, ale nikdo nemůže zpochybnit účinnost této zbraně oddané modlitby, třebaže její působení nelze změnit. (Oliver Tomkins)

Ekumenické úsilí není věcí pouhé mezicírkevní strategie nebo diplomacie. Jeho základní dimenze je dimenze duchovní. Spočívá na víře, že Kristovo evangelium spojuje, překonává antagonismy, ať vznikly jakkoli, a že vůlí Ježíše Krista je, aby všichni jeho učedníci „byli jedno“, jako Otec v něm a on v Otci (Jan 17,21)¹⁶. To, že v těchto slovech je jednota Kristových učedníků uvedena do souvislosti s jednotou Otce a Syna, dává ekumenickému snažení zásadní a hluboký rozměr a varuje před

příliš pragmatickým anebo zase příliš aktivistickým chápáním: Jednota, jež spočívá ve společenství lásky Otce a Syna, je nejdříve *darem*, jímž nesluší pohrdat, a potom teprve *úkolem*, který nesluší zanedbávat (jak napomínají texty epistol, např. Ef 4,3n aj.). V jistém smyslu je směřování k *jednotě* zároveň směřováním k *obnově* církve, sebekritickým ohledáváním základů v poslušnosti Pána církve.

Pokračování tohoto výroku Ježíšovy „velekněžské modlitby“ – „aby svět uvěřil, že ty jsi mě poslal“ – nabývá zvláštní naléhavosti v podmínkách našeho věku hlubokých rozporů, jež ohrožují celou lidskou rodinu: nalezneme, předvedeme a nabídneme svým současníkům poctivou cestu k jejich překonání příkladem ve svém vlastním domě?

Naše pozornost bude tedy nejprve platit této duchovní dimenzi, bez níž by ekumenické snahy zůstaly na povrchu. Zdůrazňují to i katolické dokumenty včetně zmíněných direktářů; v nich je úsilí o jednotu chápáno jako zvláštní milostivé „znamení doby“, jímž Duch Kristův vede a napomíná církev.

Je-li prvotním zakotvením ekumenických snah víra, že jednota je darem, pak jejich prvotním nástrojem je prosba o tento dar, modlitba za jednotu křesťanů. Modlitba křesťana jednotlivce, a tím více modlitba křesťanského společenství. Jí dáváme najevo nejen, že o tento dar stojíme, nýbrž i to, že jednota není v naší moci a manipulaci, že toužíme po jednotě „církve Ježíše Krista, jak on si jim sám přeje a v době, kterou on si přeje“ (Paul Couturier). Takové modlitby za jednotu nacházejí místo (a neměly by chybět) v řádných bohoslužebných shromážděních každé církve, zvláště v souvislosti se slavením Večeře Páně, která byla právem nazvána „svátostí jednoty“. Vždyť u stolu Páně nám do mysli vstupuje zvlášť naléhavě naše nejednota – skutečnost, že se zde zatím nemůžeme setkat všichni. Církev, v jejichž

¹⁶ K povšimnutí a zamyšlení: Podle tohoto textu Ježíš vyjadřuje přání po jednotě učedníků *modlitbou* k Otci, nikoli pokynem, příkazem, poučením na adresu učedníků.

bohoslužebných shromážděních by zásadně a trvale chyběly přímluvy za jednotu, by povážlivě dávala najevo, že o dar jednoty nestojí.

5.1. Ekumenická bohoslužba

Je potěšující, že společná bohoslužebná shromáždění křesťanů jednoho místa se již v řadě obcí konají – z nejrůznějších podnětů, nepravidelně nebo i pravidelně. Inspirací k tomu jistě byly i bohoslužby „na nejvyšší úrovni“ představitelů církví, přenášené sdělovacími prostředky. Když před kamerami defilují biskupové a jiní hodnostáři všech církví, je to znamením „nám dole“, že něco takového je dovolené, možné a pěkné a že se o to můžeme také pokusit. Ekumenickou bohoslužbu chápeme jako darovanou příležitost společně chválit Boha a děkovat mu, společně naslouchat Božímu slovu, společně se modlit a jedni za druhé se přimlouvat. Ekumenický efekt takové společné bohoslužby v místě je nezanedbatelný i na rovině mezilidské. Zde, před tváří Trojjediného Boha, vzniká zvláštní duchovní pouto těch, kdo se bohoslužby účastní, a oni zakoušejí i vzájemnou blízkost, jež jakoby nastolila nové vztahy lidí jinak cizích. Takže když se příště potkají na náměstí nebo v samoobsluze, zastaví se spolu – s tím, že se „přece znají z kostela“.

Ekumenická bohoslužba s účastí křesťanů katolických nebo pravoslavných má ovšem zatím jeden vážný deficit: Musí se slavit bez své podstatné součásti, jíž je večere Páně.¹⁷ Je to v zásadě „bohoslužba Slova“. O důvodech, proč tomu tak je, pojednáme zvlášť (5.2.2).

Obecně vzato je možno ekumenickou bohoslužbu uspořádat podle dvou vzorců:

(A) První nazývám „*bohoslužba hostovského typu*“ (v katolické nomenklatuře: spoluúčast na nesvátoštné liturgické bohoslužbě). Zde se míní bohoslužba, kterou slaví jedna církev, ale jako hosty k účasti na ní zve křesťany dalších církví v místě. Tato bohoslužba se koná podle bohoslužebného pořádku zvoucí církve – samozřejmě s vyloučením prvků, jež by ostatní věřící mohly zraňovat – , ale je možno do ní zakomponovat liturgické vstupy ostatních pozvaných: pozdravy, hudební či zpěvní vložky, modlitby, čtení Písma, ano i kázání hosta. Evangelickým sborům se k bohoslužbě tohoto typu nabízí řada příležitostí: jubileum sboru či kostela, připomenutí významné osobnosti (Jan Hus, Jan Karafiát) či události (Den reformace), návštěvy ze zahraničí, instalace nového faráře/farářky (který/která sice nebude přímým pastýřem jiných křesťanů v místě, ale i tak se uchází o jejich solidaritu a podporu) – a snad i mnohé další příležitosti.

¹⁷ Proto je nesmyslný výraz „ekumenická mše“, s nímž se někdy v neinformovaných sdělovacích prostředcích setkáváme: „Mše“ je obvyklý termín pro eucharistickou bohoslužbu Římskokatolické církve.

Předností tohoto typu bohoslužby je, že zvoucí církev se ostatním představí ve svérázu své liturgické tradice a tak vyvolá pozornost a úctu k autentické, avšak již smířené rozdílnosti, vědomí oprávněné plurality bohoslužebného slavení.

(B) Druhým typem ekumenické bohoslužby je bohoslužba, kterou *společně* připraví jednotlivé církve v místě, resp. jejich zástupci. (V katolické nomenklatuře: společná modlitba.) Církve se dohodnou se na jejím pořadu, na aktivním zapojení členů církví v jednotlivých liturgických krocích, na výběru biblických čtení, modliteb a písní, na celkovém uspořádání a vyznění. Je možné a žádoucí, aby příprave takového bohoslužby předcházela soustředěná modlitební příprava nejen těch jedinců, kteří ji organizují, nýbrž i těch místních obcí, které se na ní budou podílet. Příležitostí k tomuto typu bohoslužby je také řada. Mohou souviset s kalendářem občanským (Nový rok, výročí města či obce, začátek či konec školního roku apod.) nebo s kalendářem církevním (postní období, advent, velikonoční, svatodušní pondělí apod.) – ale také s jinými významnými událostmi či ohroženími, které zaměstnávají křesťanskou i občanskou obec daného místa nebo i míst vzdálených (přírodní či jiné katastrofy, hrozba válečného konfliktu atd.).

V tomto pořadu „smířeném“ není tak zřetelné poznání liturgických odlišností, kterou jsme uvedli u předchozího typu ekumenické bohoslužby jako přednost. Avšak zároveň zde do popředí vystoupí, jak mnoho společných prvků naše liturgické tradice mají, a že základní schéma bohoslužby je ve všech stejné. Příprava takové bohoslužby i její provedení pak zvýrazní náš společný bohoslužebný poklad.

Pro bohoslužbu tohoto druhého typu byly navrženy různé bohoslužebné pořady. Z nich asi nejznámější je tzv. Linská liturgie¹⁸, která představuje velmi rozvinutý formulář. V příloze č.6 uvádím obecná pravidla pro tvorbu ekumenické bohoslužby.

Těm z evangelických řad, kdo budou iniciovat a připravovat ekumenickou bohoslužbu, platí toto upozornění: Účast na ekumenické bohoslužbě neosvobozuje katolického křesťana od povinnosti účasti na řádné mši právě proto, že jde o bohoslužbu bez eucharistie. Je proto vhodné volit, je-li to možno, čas ekumenické bohoslužby tak, aby nekolidoval s pravidelnou mší v katolickém kostele.

Pro prostor, kde se ekumenická bohoslužba má konat, neplatí žádná omezení. Je-li to katolický nebo evangelický kostel či modlitebna, nebo i jiná prostora či volná příroda, nikterak nesnižuje význam bohoslužby.

Při přípravě společné bohoslužby narážíme na otázku výběru písní pro společný zpěv. Srovnáváme-li zpěvníky používané dnes v jednotlivých církvích, shledáme, že společný písňový poklad není tak malý. Je však třeba dát pozor na to, že některé písně se v různých prostředích používají v poněkud změněné podobě, a to

¹⁸ Byla přijata (a poprvé slavena) při světové konferenci Komise pro víru a řád Světové rady církví v r. 1982 v Limě, hlavním městě Peru.

jak textem tak (někdy) nápěvem. Také není vždy jasné, zda písně, které pro společnou bohoslužbu vybereme, budou všem účastníkům známé, třebaže se vyskytují v jejich zpěvnících. Ovšem nejde o žádné nepřekonatelné problémy. Se současnou technikou je velmi snadné rozmnožit písně (popřípadě i jiné texty) pro všechny účastníky a neznámou píseň vhodným způsobem nacvičit.

K různým ekumenickým setkáním (jako bylo např. pražské Setkání křesťanů v r. 2005) se jednorázově vydávají zpěvníky, sbírky písní, jež je možno užít při společné bohoslužbě při tomto setkání. Na úrovni celoevropské existuje zpěvník Leuenberského společenství „*Colours of Grace*“, který má řadu písní české proveniencí anebo písně vzniklé v jiných jazykových prostředích, ale uvedeny jsou často i její české verze. Avšak sbírky písní „pro jedno použití“ zamýšlené ekumenické bohoslužby vznikají i na úrovni místních obcí s použitím techniky, kterou naše doba umožňuje. Pěkným příkladem, hodným následování, je například ekumenický zpěvníček římskokatolické farnosti v Přerově, vzniklý spoluprací několika církví v místě, původně pro shromáždění při týdnu modliteb za jednotu křesťanů¹⁹.

Je obvyklé, že společnou bohoslužbu bude provázet společná recitace Modlitby Páně a zpravidla též Apoštolského vyznání víry (nebo Nicejsko-cařihradského). Ve znění těchto vyznání, jak se jich v různých církvích užívá, jsou však drobné a věcně nevýznamné odchylky. Opakovaně se proto ozývá přání, aby bylo dohodnuta jednotná verze těchto textů v českém jazykovém prostoru. Ekumenická rada církví již podnikla dva pokusy a navrhla společné znění, avšak pokusy se v církvích neujaly. Bylo by ovšem pošetilé očekávat, že nějaký orgán může tato znění úředně nadekretovat. Texty se v dohodnutém znění buď ujmou nebo neujmou; neujmou-li se, nenastane žádné neštěstí. Ekumenická bohoslužba se ostatně může stát příležitostí k zácvičku do těchto upravených znění.

5.1.1. Týdny modliteb za jednotu křesťanů, Světový den modliteb

Toto jsou zvláštní příležitosti ke společné bohoslužbě, a zdá se, že i využívané čím dál častěji. Týdny modliteb jsou dva, oba v lednu. První, který se slaví začátkem ledna, je tzv. alianční, protože vznikl z iniciativy Evangelické aliance, mezinárodního sdružení křesťanů, usilujících o jednotu ve víře a zbožnosti, jež vzniklo v Londýně r. 1846. Hned tehdy byla přijata iniciativa zakotvit toto úsilí společnou modlitbou v určený čas na různých místech; tato iniciativa došla ohlasu a počínaje rokem 1860 byl tento týden modliteb slaven celosvětově. Je to tedy tradice velmi stará.

Druhý týden modliteb, slavený mezi 18. a 25. lednem vznikl právě před sto lety z popudu anglikánského duchovního Paula Wattsona v New Yorku; počínající ekumenické hnutí navrhlo v r. 1926 svůj termín na období svatodušních svátků (což

¹⁹ Viz <http://www.farnostprerov.cz/storage/zpevnikkekumena.pdf>

v některých zemích zůstává v platnosti), ale potom se připojilo k termínu lednovému, jak to propagoval francouzský katolický průkopník ekumenické myšlenky abbé Paul-Iréne Couturier.

Naše Ekumenická rada církví rozhodla, že neupřednostní jednu příležitost proti druhé a doporučí slavit obě. Jejich myšlenka je totiž táž. V čem? Především v tom, že úsilí o jednotu křesťanů svěříje výslovně každému věřícímu. Ne teprve dohody církevních představitelů, ne teprve shody, k nimž dospěli teologičtí odborníci, ale již touha v srdcích prostých věřících je základnou, ze které jednotu křesťanů vyrůstá. A zároveň: Tato touha je vyjadřována tím základním duchovním nástrojem, který nám, údům rozděleného Kristova těla, je dán: společnou modlitbou, a to tak, že se zde spojují četní věřící různých církví přes hranice kontinentů, národů a jazyků ve stejném záměru. Vždyť Ježíš zaslíbil splnění proseb již dvěma nebo třem svým učedníkům, kteří se v modlitbě shodnou v jeho jménu (Mt 18, 19-20).

Těž podoba obou týdnů je obdobná: V záhlaví stojí heslo pro celý týden (výrazný biblický text) a k jednotlivým dnům jsou přiřazeny návrhy tématického zaměření, doprovazené vzory modliteb a písní, dalšími biblickými texty a krátkými meditacemi. Od r. 1966 je materiál k ekumenickému týdnu modliteb vypracováván a vydáván společně Papežskou radou pro jednotu křesťanů a Světovou radou církví. Jeho českou verzi publikuje u nás společně Ekumenická rada církví a Česká biskupská konference²⁰. Materiál tak má jakési oficiální krytí, není však míněn jako nepřekročitelný předpis. Má ovšem svůj význam ve vědomí, že se toho dne k jednomu okruhu témat (tzv. modlitebních intencí) s místním hloučkem připojují křesťané z různých, i velmi vzdálených krajů.

Bývá obvyklé, že se modlitební shromáždění během týdne konají střídavě na pozvání jednotlivých církví v místě.

Podobný formát má také Světový den modliteb, vzniklý z iniciativy křesťanských žen (původně v USA). Slaví se každoročně první pátek v březnu. Jeho obsahovým zaměřením není přímo jednotu křesťanů, avšak fakticky k ní touto cestou přispívá, neboť posiluje vzájemnou solidaritu křesťanských společenství na celém světě a zaostřuje pozornost na konkrétní problémy a útrapy, jimiž procházejí. Program SDM navrhnu a připraví vždy ženy z jedné země včetně biblických čtení a někdy i návrhu bohoslužby pro děti a rozšíří po celém světě. Součástí SDM je všude také sbírka peněžních darů, kterých se užije k podpoře určitých diakonických či vzdělávacích projektů.

5.2. Svátosti

V tématu svátostí se pohybujeme již na terénu méně bezpečném. Už proto, že se s katolíky a pravoslavnými křesťany lišíme v otázce jejich počtu. V obou

²⁰ Česká biskupská konference (ČBK) je sborem všech biskupů (diecézních i pomocných a titulárních, jakož i katolických biskupů východního obřadu), kteří působí v České republice; radí se o speciálních úkolech katolické církve v tomto prostoru. Má svého předsedu, radu, generální sekretariát a zřizuje si komise pro určité úseky své činnosti.

velkých tradicích (a také v církvích starokatolických a v Církvi československé husitské) platí, že bohoslužebných aktů, které jsou považovány za svátosti, je sedm (křest, eucharistie, biřmování, svátost smíření /zpověď/, manželství, svátost nemocných, svátost svěcení), ale reformace je redukovala na dva, které je možno odvodit z přímého pokynu Ježíše Krista – na křest a Večeři Páně. Tím reformace neškrtila potřebnost ostatních pěti (je např. známo, že Luther dlouho váhal odstranit zpověď); avšak nepokládá je za „svátosti“, tj. za dění, v nichž působí Bůh či Kristus (prostřednictvím kněze či biskupa), nýbrž za úkony spadající spíše do oblasti péče pastýřské (smíření, nemocní, manželství) nebo odpovědnosti katechetické (biřmování) či do církevního řádu (ordinace).

Nejméně sporným tématem je svátost křtu. Problematictější je účast evangelických křesťanů na katolické svátosti eucharistie (Večeře Páně), svátosti smíření, svátosti nemocných a v jistém smyslu také na svátosti manželství. Ke všem těmto tématům vydala Česká biskupská konference směrnice pro své duchovní; k nim v dalším výkladu přihlédám a jejich nejdůležitější odstavce uvádím v přílohách.

5.2.1. Křest²¹

(A)

Žádná z křesťanských tradic a církví nepochybně křest jako počátek cesty křesťana. Již novozákonní obrazy křtu však naznačují, že ve křtu se sbíhá několik motivů:

- Křtem vstupujeme do trvalého společenství s Trojjediným Bohem a stáváme se Kristovým vlastnictvím navždy.
- Křtem též vstupujeme do Těla Kristova a stáváme se jeho údy ve společenství se všemi pokřtěnými.
- A tím též se vydáváme na cestu následování Ježíše Krista a stáváme se jeho učedníky v síle Ducha svatého.
- Křest je zároveň výrazem a potvrzením Božího zaslíbení vůči křtěnému a zároveň závazkem křtěného, a to závazkem celoživotním.

Tyto různé aspekty křtu hrály roli v dějinách Kristova lidu, různě kombinovány a zdůrazňovány.

Společným přesvědčením všech křesťanských tradic je i to, že křest jednou přijatý je neopakovatelnou událostí s platností pro celý život pokřtěného. Bez ohledu na to, jak se v životě jednotlivce důsledky přijatého křtu promítají nebo nepromítají, zda vykonaný křest nese ovoce, nebo jen velmi chabé či velmi pozdní, platí: kdo byl jednou pokřtěn, nemůže se již stát nepokřtěným.

²¹ Následující odstavce mají tuto strukturu: Oddíl (A) sděluje, co můžeme v dané otázce zastávat společně. Oddíl (B) naznačuje, kde přetrvávají problémy. Oddíl (C) se zaměřuje do praxe.

Toto přesvědčení mají i církve, které nepraktikují křest nemluvnat, a proto vyžadují jakoby „nový“ křest v dospělosti. Mají za to, že skutečným křtem nebyl obřad, který byl vykonán nad nemluvnětem, protože tomu nepředcházelo osobní rozhodnutí křtěného (např. Bratrská jednota baptistů). Podobně to platí i pro církve, které neuznávají křest udělený v jiném společenství a při přestupu do své církve vyžadují křest „vlastní“ (tak některé církve pravoslavné); i ony soudí, že křest je jednorázový: obřad vykonaný v jiné církvi nebyl skutečným křtem. A konečně jsou zde společenství, která křest opakují proto, že minulému křtu v nemluvněcím věku chyběla živá osobní zkušenost křtěného (tak některé církve letniční či charismatické, ve výjimečných případech i Církev bratrská).

Obecně však je možno říci, že shoda v otázce křtu je mezi jednotlivými církvemi velmi široká. Ve vědomí toho, že křest, jakkoli byl vykonán v určité církvi, přece spojuje pokřtěného s Kristem a tudíž se všemi pokřtěnými bez ohledu na církevní příslušnost, uznává většina křesťanských církví vzájemně platnost přijatého křtu (s výjimkami právě uvedenými). Někdy to bývá stvrzeno i formálními dohodami o vzájemném uznání.²² Ale i tam, kde taková formální dohoda neexistuje, předpokládá katolická církev, že smí křest uznat, ledaže by v jednotlivém případě byly vážné pochybnosti o tom, zda byl vskutku vykonán řádným způsobem.²³

B)

Společným přesvědčením je i to, že podstatnou, neodmyslitelnou složkou křtu je víra. Církve se ovšem liší v otázce, zda musí jít o vyznanou osobní víru křtěného jednotlivce, vyjádřenou osobním rozhodnutím křest přijmout, anebo zda jde o víru věřícího společenství (rodičů, kmotrů, místní církve), která vytváří prostor, do kterého je pokřtěný přijat dříve, než jeho osobní víra dozraje.

Dialogy, jež usilují o ekumenickou shodu v této věci, zdůrazňují časovou rozložitost křtu; nejde, nemá jít o jednodobou záležitost. Má jí předcházet předkřestní příprava (katechumenát) u dospělého, v případě křtu nemluvněte příprava rodičů, jak ji dosti přísně vyžaduje katolická církev. Má následovat cílené pastýřské a katechetické doprovázení pokřtěného. Samotný křest je sice akt, jenž proběhne v jednom okamžiku, ale jeho význam a dosah tento okamžik široce přesahuje, a to směrem vzad (k tomu, co křtu předcházelo) i směrem vpřed (co bude následovat). Poučení z těchto ekumenických dialogů, jejichž cílem bylo sladit různá pojetí křtu, je i pro evangelické církve podnětem k zamyšlení, aby v pastýřské službě vzaly vážněji „křest jako proces“, a to jak přípravou ke křtu, tak péčí o jeho důsledky.

²² Dohodu o vzájemném uznání křtu mezi církví Římskokatolickou a ČCE z r. 1994 uvádíme v příloze č. 4. Stejně formální dohody uzavřela v ČR i Československá církev husitská a Slezská evangelická církev a.v.

²³ Podrobněji viz direktář 99. Pro případ pochybnosti o řádnosti křtu zná katolická praxe formu tzv. „křtu pod podmínkou“ (koná se neveřejně, kdy udělovatel recituje formuli: „Jsi-li pokřtěn, tedy tě nekřtím..., nejsi-li pokřtěn, tedy tě křtím...“). Další doklad toho, že křest je pokládán za zásadně neopakovatelný.

Pokud jde o samotný ritus křtu, platí snad bez výjimky, že při něm má být použito vody, která symbolicky smývá hříchy (v katolictví hříchu dědičného). Symbolika vody (již v Novém zákoně) je ovšem bohatší. Proto některé církve (např. baptisté, adventisté sedmého dne) dávají přednost celkovému ponoření křtěnce v lázni, aby tím bylo zvýrazněno, že jde o pohřbení v Kristovu smrt a povstání, vynoření k novému životu (viz Řím 6, 3nn). Rovněž „trojiční formule“ (ve jméno/ve jménu Boha Otce, Syna i Ducha svatého) se vyžaduje ve všech církvích, jakož i prohlášení, že křtěnec byl pokřtěn v souladu s Božím slovem a vyznáním církve.

Při jednání o dohodě o uznání křtu u nás se vyskytl malý problém v souvislosti s užitím vody. Římskokatolická církev trvala na tom, aby symbolika obmytí byla zvýrazněna tím, že voda, ať v jakémkoli množství, bude náznakově po křtěnci stékat. To vylučuje způsob, při němž udělovatel křtu křtěného poznamená znamením kříže na čele prsty ve vodě pouze namočenými. CČE si přijetím dohody o vzájemném uznání křtu tento způsob, ostatně většinou u nás nepraktikovaný, zapověděla.

(Připomínáme zde také, že z hlediska Římskokatolické církve mohou kmotry křtěného být jen křesťané katoličtí, kteří nejsou jeho rodiči. V katolické církvi východního obřadu může nekatolík být jedním ze dvou kmotrů.)

Hlavní výzvou ve věci křtu je však tato okolnost: Křtem je člověk připojen ke Kristu a stává se údem jeho „Těla“, jeho lidu, jeho obecné církve. Zároveň ovšem se křest koná v konkrétním viditelném společenství Kristova lidu a pokřtěný se stává jeho členem. (Většina křesťanských církví pokládá křest za podmínku plného členství.) Nemůže tomu být jinak, křest vyžaduje společenství, křest si nikdo nemůže udělit sám. Pokřtěný je zároveň údem Kristovy církve obecné, zároveň členem společenství církve konkrétní, kde křest přijal. Jak tyto dva rozměry sladit? V oficiálních dokumentech katolické církve se dočteme, že společný křest je výrazem hluboké jednoty všech Kristových učedníků, jednoty Kristem darované, jež zatím na své uskutečnění na rovině církví čeká.

(C)

To pro nás evangelíky prakticky znamená: Jako pokřtění se smíme pokládat za údy obecné církve, za bratry a sestry křesťanů katolických i všech dalších, s nimiž jsme křtem spojeni. Nikomu, kdo byl v evangelické církvi pokřtěn, nebude jeho křest zpochybněn jinou církví (kromě uvedených výjimek). Ani ovšem naopak.

5.2.1.1. Ekumenická připomínka křtu

Je známo, že Římskokatolická církev (ale i některé jiné církve v zahraničí) se vrací k přijatému křtu zvláštní bohoslužbou (často v předvečer Velikonoční neděle), při níž se znovu připomínají zaslíbení a závazky svatého křtu. Z iniciativy CČE (na 2. zasedání 29. synodu v r. 1996) bylo sborům doporučeno, aby podobnou slavnost pořádaly za účasti křesťanů jiných církví. Iniciativu přijal také 1. synod

Leuenberského společenství a doporučil i vhodný formulář pro tuto bohoslužbu²⁴ – s tím, že vhodným datem by mohla být zářijová „ekumenická neděle“. Zatím však se tato myšlenka příliš neujala, proto ji na tomto místě znovu důrazně připomínáme. Je hodno poznamenání, že Církev bratrská již tuto iniciativu přijala a vtělila ji do svého Řádu.

Jestliže v dosavadní bohoslužebné praxi Římskokatolické církve (a jiných církví) jde v této slavnosti o zdůraznění pouta křtu, které spojuje její členy přes rozdíly věku (účastní se dospělí i pokřtění děti), postavení, pohlaví atd., v navrhované slavnosti ekumenické je zdůrazněno pouto křtu, jež platí přes hranice církví a konfesí. Skutečnost, že křest je mezi církvemi vzájemně uznáván, vytváří vzácnou příležitost vyjádřit to i v radostné společné bohoslužbě. Z hlediska liturgického, pastoračního ani kanonického (právního) pořádání takové ekumenické připomínky křtu nic nebrání.

5.2.2. Večeře Páně

(A)

Bohatý život slavení Kristova stolu prakticky ve všech tradicích a po celou historickou dobu dal vzniknout mnoha rozměrům této svátosti; jeden rozměr druhý nevyklučuje, i když byly někdy rozehrávány konkurenčně.

Které to jsou?

- Každá Večeře Páně se slaví podle Kristova ustanovení; proto se vždy recitují Ježíšova slova při jeho poslední večeři s učedníky.
- Každá Večeře Páně je slavností setkání se vzkříšeným Kristem, který nás ke svému stolu sám zve.
- Každá Večeře Páně je výrazem díky za toto pozvání a za to všecko, čím bylo umožněno – Kristovým dílem, jeho obětí a vzkříšením (odtud klasický název: eucharistie = díkyvzdání).
- Každá Večeře Páně je z naší strany projevem toho, že jeho pozvání přijímáme: ve vyznání hříchů, v pokání, vzájemném smíření a s ochotou k novému následování.
- Každá Večeře Páně je vzýváním Ducha svatého, aby proměnil, obnovil a znovu budoval společenství nové kvality mezi těmi, kdo se jejího slavení účastní.
- Každá Večeře Páně však také zvyšuje naši citlivost pro ty, kdo s námi ať z jakýchkoli důvodů neslavili, a tím inspiruje naši ochotu k misijnímu svědectví a ke službě nemocným a jinak potřebným, k zápasu o spravedlnost a pokoj mezi lidmi, a také naši touhu po jednotě všech Kristových učedníků.
- Každá Večeře Páně nás ujišťuje, že naše hříchy jsou odpuštěny.

²⁴ Formulář je uveden v příloze č. 5.

- Každá Večeře Páně potvrzuje zaslíbení druhého Kristova příchodu v plnosti jeho království, a náš podíl na něm.
- Každá večeře Páně se koná s použitím „hmotných“ substancí chleba a vína, případně nealkoholické šťávy hroznů (není rozhodující, zda chleba kvašeného, nebo nekvašeného – hostie, zda vína ředěného nebo neředěného).

Vystihli jsme všechny aspekty tohoto přebohatého daru Kristovy Večeře?

Je pochopitelné, že v každém jednotlivém slavení nebudou přítomny všechny tyto aspekty. Proto velké křesťanské tradice (katolická, pravoslavná, anglikánská) slaví Večeři často, pravidelně, pokaždé, když se církev shromažďuje k bohoslužbě (týdně, nebo i každodenně). Reformační církve zde byly zdrženlivější, třebaže, jak víme, zřídka ve slavení Večeře Páně nebylo úmyslem reformátorů. Ve většině evangelických sborů u nás již bylo opuštěno schéma: Večeře Páně ne častěji, než čtyřikrát ročně. Slaví se častěji a touha po častějším slavení, zdá se, sílí. Není to žádná přizpůsobivost velkým církvím; v pozadí je pochopení pro nepřehledné bohatství Kristova hodu a jeho potřeby pro posilu víry jednotlivce i pro budování společenství. Zároveň ovšem v evangelických sborech pozorujeme tendenci k tomu, aby tento významný hod společenství byl hodem *celého* společenství, aby pokud možno všichni účastníci bohoslužby ke stolu Páně přistoupili. To není pravidlem v církvích, kde je obvyklé slavení každou neděli. Časté *slavení* není nutně a samozřejmě totéž, co časté *přijímání*²⁵. Večeři Páně neslavíme proto, aby se *konala*, nýbrž aby byla *přijímána* všemi věřícími. Tento společenstevní aspekt Večeře Páně bychom také neměli podcenit.

S ním souvisí i diskutovaná otázka účasti dětí, které přece také patří do společenství. Není již pochyby o tom, že děti se Večeře Páně ve sborech účastnit smí a mají – není ještě shoda v tom, kdy a jakou formou: zda prostou přítomností mezi komunikanty s požehnáním, přijetím chleba, přijetím obou „živlů“. ČCE k této otázce přijala na 4. zasedání 31. synodu r. 2006 usnesení, jímž doporučuje model postupného vrůstání dětí do svátostného společenství, jemuž odpovídá vícero navazujících stádií a různé stupně či formy účasti dětí na Večeři Páně.

Pravoslavné církve pokládají za jedinou podmínku udělený křest, doprovázený svátostí myropomazání, takže Večeři Páně přijímají i pokřtěná nemluvňata. Katolická církev stanoví, že k přijímání smí a musí být připuštěn každý pokřtěný, kterému v tom nebrání překážka církevního práva; u dětí se vyžaduje, „aby měly dostatečné poznání a byly důkladně připraveny tak, aby podle úrovně svého poznání pochopily Krista a jeho nauku a mohly přijmout tělo Páně s vírou a zbožností“²⁶. V současné praxi se obecně věk „prvního přijímání“ snižuje. První přijímání nespadá vjedno se svátostí biřmování.

²⁵ Katolický křesťan je sice povzbuzován k přijímání častému, ale zavázán k přijímání aspoň jednou do roka; anglikánskému např. se doporučuje přistupovat aspoň čtyřikrát ročně.

²⁶ Kodex kanonického práva z r. 1983 (*Corpus iuris canonici*, nadále zkratkou *CIC*) 913, §1.

Všechny tyto otázky patří do souboru legitimní plurality v pochopení a ve způsobech slavení Večeře Páně a netvoří zásadní rozpory mezi církvemi. Tyto rozpory nejsou nepřekonatelné ani na rovině učení o Večeři Páně. Intenzivní ekumenické dialogy o tomto tématu ukázaly, že celá řada otázek, jež tradičně tvořily rozdíly mezi učením o Večeři Páně zejména mezi evangelíky a katolíky, je vyřešena nebo se blíží k řešení. K těmto tradičním kontroverzím patřily např. otázky: vysluhování pod jednou/pod obojí způsobou²⁷, učení o tzv. přepodstatnění (transsubstanciaci; podle něj živly chleba a vína mění v průběhu svátostného aktu svou podstatu v tělo a krev Páně, aniž tím jsou dotčeny jejich fyzikální vlastnosti), způsob reálné přítomnosti Vzkříšeného ve Večeři Páně a jeho souvislost s chlebem a vínem (problém, který tvořil předmět sporu i v reformační době), motiv oběti, resp. opakované oběti aj.

(B)

Ptáme se tedy, co je skutečným důvodem, proč křesťané, spojení společným křtem, se nemohou společně sejít u Kristova stolu. Tato otázka je namístě proto, že CČE k Večeři Páně zve „všechny pokřtěné, kteří na základě svědectví Písem Starého a Nového zákona spolu s námi věří v Boha Otce, Syna i Ducha svatého“²⁸ – a podobně i ostatní evangelické církve²⁹. Jinak řečeno: *Břemeno důkazu, proč společné slavení není možné, spočívá na těch církvích, které vidí zásadní překážku společného slavení.* Ani pro ně není snadné věrohodně vysvětlit, proč společné slavení svaté Večeře možné není.

V nejobecnější rovině pro katolickou církev (a církve pravoslavné) platí, že Večeře Páně tvoří jakýsi vrchol svátostného života, takže je možná jen tam, kde již bylo dosaženo plného a naprostého společenství ve společné víře. Protestantské církve naopak většinou soudí, že společné slavení Večeře Páně je nebo se může stát důležitým krokem na cestě k plnému společenství a k prohloubení společné víry.

Ale ptáme se dále: Jestliže ve věci různých názorů, nauk a pojetí ohledně Večeře Páně bylo dosaženo již tak dalekosáhlých shod, v čem ještě spočívá nedokonalost společenství ve víře, jež je překážkou společného slavení? Tato překážka není stejná pro všechny církve. Pro církve východní tradice (pravoslavné) je z katolického hlediska prakticky nulová a společné slavení katolických a pravoslavných křesťanů je za minimálních podmínek možné. Ne však s křesťany reformační tradice.

²⁷ Vysluhování pod obojí nebylo pro Římskokatolickou církev nikdy problémem zásadním, dogmatickým. Kostnický koncil je odmítl proto, že vysluhování laikům pod jednou (pouze chlebem) je „chvályhodná zvyklost“, kterou koncil není oprávněn měnit (proto mohl následující koncil basiilejský v Kompaktátech povolit Čechům výjimku), koncil tridentský pak odsudkem stihá pouze ty, kdo by tvrdili, že vysluhování pod jednou není plnou svátostí podle Božího přikázání či z hlediska potřeby spásy – 2. vatikánský koncil posléze obojí praxi uvolnil.

²⁸ Agenda CČE I, 26

²⁹ Některé z nich však aplikují „svátostnou kázeň“, která některým jejích členům dočasně neumožňuje účast na Večeři Páně; to však je věcí řádu a nepochybuje zásadu.

V čem je problém? V katolickém pojetí spočívá plné společenství na třech pilířích: společná víra; svátosti; řízení církve hierarchicky uspořádaným úřadem v apoštolské posloupnosti. Chybí-li některý z těchto tří pilířů (*tria vincula*), není plné společenství možné. I kdybychom tedy nakrásně dosáhli plné shody ve víře a v pojetí svátostí, bude naše společenství defektní, protože na naší straně chybí uznání úřadu. Protestantské církve totiž (na rozdíl od pravoslavných) vystoupily z řetězce biskupských svěcení, který (podle katolického pojetí) garantuje souvislost s apoštolskou vírou; to se týká i slavení eucharistie. Nemohou v důsledku toho slavit řádnou Večeři Páně podle „počátečních parametrů“, v původní podobě. Defekt společenství je tu uveden do příčinné souvislosti s defektem svátostného úřadu.

Avšak jde pouze o „defekt“ deficienci, tj. něco chybí; nejde o „absenci“, o něco, co vůbec neexistuje. Na základě této formulace oficiálních katolických dokumentů se odvažují někteří katoličtí teologové navrhnout model tzv. „eucharistické pohostinnosti“. Jde-li totiž pouze o defekt, pak je možno pokládat společné slavení také za defektní, nikoli plné, ale ne nemožné tak, že by se vůbec nikdy nemohlo uskutečnit. Nebude to sice řádná, standardní praxe (každou neděli), ale lze předpokládat, že existují situace a bohoslužebné příležitosti, kdy budou křesťané jiných vyznání společně s katolíky Večeři Páně slavit – a naopak. Tento model dosud nedošel oficiálního schválení, ale víme, že se v různých zemích (i v ČR) a při různých příležitostech praktikuje.

(C) Co to znamená prakticky?

Problém by neměl nastat, pokud jde o svátostné společenství se členy církvi Leuenberského společenství. Ale ani pro účast věřících a pokřtěných katolických (pravoslavných) křesťanů na jejich Večeři Páně nebudou evangelické sbory klást překážku. Vycházejí z toho, že tím, kdo ke svému stolu zve, je vzkríšený Kristus, nikoli církev.

Pokud však jde naopak o přijímání Večeře Páně evangelickými křesťany v katolické církvi, je situace složitější, ne však zcela nemožná. Každá závazná norma katolické církve zná i výjimky; jejich přesné vymezení ponechává směrnicím místních církví, které mohou přesněji zohlednit duchovní a pastorační situaci v konkrétním místě.

Směrnice České biskupské konference

Česká biskupská konference katolické církve takovou směrnicí (konzultovanou s ostatními církvemi) pro ČR vydala v r. 2002³⁰. Tato směrnice (ani jiné normy) neuvažuje o situaci, kdy by katolický křesťan přistupoval k Večeři Páně v evangelické církvi³¹. Naopak se zde uvádějí případy, kdy je možno (vlastním

³⁰ Uvedena v příloze č. 7.

³¹ Obecně je jen stanoveno, že katoličtí křesťané mohou svátosti „dovoleně přijímat pouze od katolických udělovatelů“ (CIC 884 §1).

rozhodnutím udělovatele svátosti nebo s dovolením biskupa) poskytnout svátost Večeře Páně i křesťanům jiných vyznání, pokud o to požádají. Základním pojmem oficiálních dokumentů je pojem „těžké nouze“ (*gravis necessitas*), v níž se nachází nekatolický křesťan. Tento pojem je ve směrnících ČBK interpretován³² dosti široce, neboť vedle nebezpečí smrti, pronásledování, služby v armádě apod., zohledňuje i (typicky českou) situaci diaspory, kdy nekatolický křesťan nemá snadný přístup k udělovateli svátosti své církve. (Z praxe známe případy, kde se toto zohlednění děje.) Důležitý je i pokyn, aby katolický kněz každý takový případ vysvětlil své obci a neodmítal udělení svátosti nekatolíkovu s odůvodněním, že by to vyvolalo ve farnosti pohoršení.

Nejdůležitější v tomto dokumentu však je to, jak je zde vyjádřeno minimum společné víry o svátosti, které musí přijímající mít: *„Že se nám Pán Ježíš Kristus, v eucharistii skutečně přítomný, dává jako dárce a dar pod způsoby chleba a vína, a tak buduje svoji církev“*. Takovouto formulaci by snad evangelický křesťan mohl potvrdit.

Za těchto podmínek (které jsou ovšem stále velmi restriktivní) se může evangelík účastnit katolické mše i s přijímáním.

5.3. Manželství

platí za svátost v církvi katolické, Starokatolické, v církvích pravoslavných (též v Církvi československé husitské). Tímto způsobem má být hlouběji a pevněji zakotveno vnitřní celoživotní společenství dvou jedinců jako Boží řád, společenství, do něhož byli dva jedinci přivedeni samým Bohem, který si toto nezrušitelné společenství přeje a svou milostí umožňuje a žehná mu.

(A)

Církve, jež navazují na reformaci, manželství za svátost nepokládají, avšak skutečnost, že manželství odpovídá Boží vůli a žije jeho milostí a z jeho požehnání, naprosto nepopírají. To naznačuje např. formule: „Co Bůh spojil, člověk nerozlučuj“ (Mt 19,6), nezřídka v evangelických církvích při uzavírání či při požehnání manželství užívaná. Že manželství a z něho vzniklá rodina vyžadují zvláštní pozornost církevního společenství a pastýřské péče před sňatkem i po něm, v tom se rovněž shodnou všechny křesťanské tradice.

Společné jim (i celé naší civilizaci) je také, že manželství se uzavírá svobodným, souhlasným projevem vůle snoubenců, který nemůže být ničím jiným nahrazen; tento souhlas musí být vyjádřen za přítomnosti veřejnosti, kterou může či má být církev; v katolické církvi je veřejnost zastoupena v osobě kněze nebo jáhna a dvou svědků. (Služebník církve ovšem svátost manželství neuděluje, tu si udělují snoubenci navzájem; on pouze přijímá a dosvědčuje vyjádřený souhlas manželů.)

³² Katolický křesťan a představitel je zajisté vázán základními normami. Avšak – jako v každé právní normě – má prostor pro jejich interpretaci, jejich aplikaci na konkrétní situace.

Reformační církve jsou obecně tolerantnější k situacím, kdy společnost vyžaduje povinný občanský sňatek (tak je tomu v řadě evropských zemí a u nás bylo za minulého režimu), neboť zde je podmínka veřejnosti splněna; svou roli spatřují v bohoslužebném aktu zvěstování a požehnání manželství již uzavřeného. (I katolická církev ovšem může zvláštním opatřením i dodatečně uznat civilně uzavřené manželství za platné a jde-li o dva pokřtěné přiznat mu i svátostnou povahu.)

(B)

Že manželství je v zásadě nezrušitelné, toto přesvědčení sdílejí všechny církve. Liší se však v tom, jakým způsobem se staví k těm, jejichž manželství ztroskotalo, skončilo rozchodem manželů, kteří jako rozvedení chtějí uzavřít sňatek nový. Pravoslavné církve neopírají asistenci církve při druhém (nebo i třetím) sňatku rozvedených, vyžadují však od nich projev pokání. Také Církev bratrská stihá rozvod církevní kázni v různém stupni, ale druhý sňatek v zásadě nevylučuje. Stejně jako pro ni, pro Církev československou husitskou a jiné církve patří i pro ČCE rozchod manželů a případný nový sňatek do oblasti pastýřské péče. Církev katolická však pokládá manželství jednou uzavřené za trvalé i po rozchodu manželů, takže případné další manželství je v jejím pohledu nedovoleným soužitím, „setrváním ve zjevném těžkém hříchu“, což zabraňuje v přístupu ke svátosti, ledaže by vážné důvody zrušení nového svazku neumožňovaly a manželé se zavázali „že budou žít v úplné zdrženlivosti, totiž že se zdrží úkonů, jež jsou vyhrazeny manželům“.³³

Zvláštní problém tvoří tzv. manželství smíšená

tj. uzavřená mezi členy různých církví³⁴. Pokud jde o členy církví Leuenberského společenství, zde bylo (jak uvedeno) již na prvním jejich synodu dosaženo dohody³⁵, která ponechává snoubencům a manželům svobodu volby církve, kde chtějí uzavřít sňatek či přijmout požehnání a jako rodina žít.

Jiná situace je tam, kde jde o manželství evangelíka s katoličkou, katolíka s evangeličkou, což bude u nás nepochybně nejčastější případ.

Obecně vzato jde o manželská a rodinná společenství, jež vyžadují zvláštní citlivou pastýřskou pozornost. Názory na tento problém jsou ovšem dvojznačné až rozporné. Na jedné straně jsou zde obavy církví a rodin, které by raději upřednostnily manželství mezi osobami téže církevní příslušnosti; na druhé straně se na ně pohlíží jako na projev odvahy podstoupit obtíže a zvýraznit jednotu ve víře. I katolický direktář odráží tuto rozpornost. Na jedné straně tvrdí, že „smíšená manželství často komplikují zachovávání křesťanské víry a přesvědčení i soulad rodinného života“ (čl.145). Avšak vzápětí, jakoby v protikladu k tomuto názoru, cituje papežovu apoštolskou exhortaci *Familiaris consortio* z r. 1981, která má pro

³³ Apoštolská exhortace Jana Pavla II *Familiaris consortio*, 84.

³⁴ Vzhledem k tomu, že jde o manželství dvou křesťanů, byly vysloveny námitky k výrazu „smíšená“ manželství; navrhována byla jiná označení, např.: manželství partnerů různé konfesní příslušnosti, nebo dokonce: ekumenická manželství.

³⁵ Viz příloha č. 3.

smíšená manželství lepší naději, neboť ta „obsahují množství prvků, které mohou být plodně využity a rozvinuty jak pro svou vnitřní hodnotu, tak pro vše, čím mohou přispět k ekumenickému hnutí; to platí obzvláště, pokud obě strany věrně plní své náboženské povinnosti“ (čl. 146).

V každém případě platí, že smíšené rodiny na sobě nesou tíhu rozdělení církví, které samy nezavinily; a tak se stávají jakousi výspou, avantgardou úsilí o jednotu, laboratoří zápasu o společnou víru. Proto se nelze smířit s názorem, že jde o něco, nad čím je třeba si zoufat, něco nedovoleného. Je naopak třeba vítat, že do manželství vstupují dva věřící křesťané, byť si odlišné církevní příslušnosti. Budou zajistě v této rodině vystaveni zvláštním problémům, kterých jsou ušetřeni ti, kdo uzavřeli manželství s partnerem téže církve. Ale tíha jejich zápasu spočine také na společenství, jež je v jejich manželství doprovází. Nedostane-li se jim účinné podpory v jejich zápase o víru vlastní a víru jejich dětí, může taková rodina skončit bez jakéhokoli vztahu ke každé církvi; příklady jsou žel četné.

Licence a její podmínky

Především je třeba připomenout, že z hlediska katolické církve platí každé manželství dvou pokřtěných za svátost bez ohledu na to, zda je tomu tak i z hlediska církve nekatolického partnera. Tudíž překvapuje, že v katolické církvi zůstává v platnosti pravidlo, že takovéto manželství je sice platné, avšak v zásadě nedovolené. Zároveň však platí, že tato nedovolenost smíšených manželství může být zrušena výslovným rozhodnutím (dovolením, licenci) katolického ordináře (příslušného biskupa). Ten tuto licenci neodmítne, jsou-li splněny tři podmínky:³⁶

(a) Katolická strana učiní prohlášení, že „je připravena chránit se nebezpečí odpadu od víry a poskytne upřímný příslib, že se ze svých sil bude snažit, aby všechny děti byly pokřtěny a vychovány v katolické církvi.“³⁷ V tomto prohlášení nejde o slib v přísném slova smyslu³⁸, nýbrž o projev vůle, omezený ostatně doložkou „podle svých sil“ (*pro viribus*); tento závazek má povahu mravní, nikoli právní, takže jeho nesplnění nepodléhá církevnímu trestu.³⁹

(b) O tomto svém prohlášení musí ovšem katolická strana prokazatelně (třebaže nikoli nutně písemně) informovat svého nekatolického partnera, aby se nic nedělo bez jeho vědomí.

³⁶ Kritiku z evangelické strany vzbudilo právě to, že k uzavření smíšeného sňatku je třeba zvláštního „dovolení“ katolické církve.

³⁷ CIC 1125

³⁸ Nesprávně se o tomto závazku hovoří jako o „reversu“. Revers v minulosti obsahoval závazek i nekatolické strany. Nyní má jít только o to, že katolická strana *informuje* svůj protějšek o tom, jak je vázána povinností ke své církvi.

³⁹ Tuto interpretaci zastává např. St. Příbyl (Ekumenismus s práva, Brno 2006, str. 158).

Bez jeho vědomí, tj. nevyžaduje se jeho souhlas. Ovšem katolický direktář (čl. 150) uvažuje i situaci, že též nekatolický partner má podobný závazek ke svému svědomí nebo ke své církvi (zejména ohledně křtu a výchovy dětí); smí jej katolický partner nerespektovat? Smí za těchto okolností katolický ordinář své dovolení odmítnout? Nedostal by se tím do rozporu s přirozeným (obecně uznávaným) právem každého jednotlivce uzavřít manželství s kýmkoli a plodit s ním děti? (A pravděpodobně by neudělením souhlasu rozhodnutí snoubenců stejně nezvrátil.) Zdá se, že katolické církvi v tomto případě postačuje projev vůle, upřímná snaha katolické strany, která v praxi, jak ji definuje direktář (čl. 151), znamená, že „katolík přispívá ke křesťanské atmosféře domova“ s respektem k „náboženské svobodě a svědomí druhého rodiče“.

(c) Třetí podmínkou udělení licence pro smíšený sňatek, je poučení o „podstatných vlastnostech manželství, které žádný z uzavírajících nesmí vylučovat“. Tento požadavek není nesplnitelný, pokud se držíme výrazu „vylučovat“. Zde můžeme užít „anglikánského modelu“ shody: není-li něco mým přesvědčením, neznamená to, že automaticky zpochybňuji, vylučuji toto přesvědčení u svého partnera a jeho církve. Jde-li v tomto případě např. o názor o svátostné povaze manželství, pak i evangelický křesťan, který toto přesvědčení nesdílí, může poctivě tento názor respektovat. Podobně je to i s principem nerozlučnosti manželství: Uznáváme jej všichni – nikdo nevstupuje do manželství s výhledem, že je záhy opustí – a jakkoli různá je praxe naší církve ve věci rozvedených, nevylučujeme doživotní trvalost manželství.

Od těchto tří podmínek nelze u smíšených sňatků učinit výjimku, udělit od nich dispens⁴⁰.

Uzavření manželství však má přecházet pastorační příprava (kde se katolíkovi doporučuje i dodatečné biřmování, nebylo-li dříve uděleno) a v případě smíšených sňatků se navrhuje, aby se tato předmanželská příprava konala již v součinnosti obou církví, jejíž členové hodlají uzavřít sňatek: pro evangelické kazatele a pastýře důležitý pokyn!

Kanonická forma

Jinou okolností, kterou je třeba uvážit, je pravidlo, že manželství musí být uzavřeno dodržením „kanonické formy“. Kanonická forma znamená, že manželství je uzavíráno veřejně před katolickým duchovním (knězem, jáhnem, výjimečně i pověřeným laikem) a dvěma svědky, kteří nemusí být členy katolické církve. Od kanonické formy však je možno udělit dispens⁴¹, třeba i dodatečně. Podmínkou však je, že manželství bylo či bude uzavřeno veřejně, aby se zabránilo sňatkům pokoutním

⁴⁰ Byla vznesena otázka, proč katolická církev vyžaduje závazek prohlášení o úsilí zabránit ztrátě víry a poučení ohledně podstatných znaků manželství jen v případech smíšeného sňatku, a ne také v případech manželství dvou katolíků.

⁴¹ „Dispens“ je akt, jímž se v daném případě povoluje výjimka ze zákonné povinnosti; „licencí“ se naopak něco nového umožňuje.

(klandestinním), kdy souhlas, zakládající manželství, by si udělili jen dva snoubenci mezi sebou; takové manželství by ostatně bylo zbaveno ochrany i veřejného práva. To znamená, že manželství je možno řádně uzavřít i před evangelickým (nebo jiným) duchovním, je-li to veřejný akt a byla-li udělena dispens od kanonické formy.

Takto zní základní ustanovení církevního (kanonického) práva. Předpokládá se, že jeho realizaci upraví další „prováděcí“ předpisy (v našem případě Ekumenický direktář) a o stupeň níže směrnice jednotlivých místních církví (diecézí nebo biskupských konferencí). (Tento trojstupňový postup jsme pozorovali už v otázce svátosti eucharistie. Katolická církev tak ponechává určitý prostor pro *interpretaci* základních norem s přihlédnutím ke zřetelům pastoračním a místním.) Místní směrnice je nařízeno projednat s církvemi, jichž se problém týká. V řadě případů se tyto směrnice opírají o výraz „podle svých sil“ v závazku katolického partnera a vykládají jej co nejdíle, např. tak, že riziko vážného nesouladu v rodině již katolika od tohoto závazku osvobozuje.

Směrnice České biskupské konference

Česká biskupská konference takovou směrnici vydala v r. 1999⁴². Zde si nejdříve povšimneme důvodů, které ČBK pokládá za platné pro udělení dispense od kanonické formy. Je zde znát porozumění pro konkrétní, lidské situace, jež mohou v českém prostředí nastat. Dispens má být udělena za situace, kdy nekatolík zásadně odmítá kanonickou formu; nebo kdy je uvědomělejším, horlivějším křesťanem, než partner katolický, popřípadě i činovníkem ve své církvi; nebo kdy by lpění na kanonické formě způsobilo rozkol v rodině jednoho ze snoubenců.⁴³ Výčet důvodů pro dispens není uzavřený (taxativní), neboť ordinář může – výslovně – „udělit dispens i z jiného závažného důvodu“. Dispens se ovšem uděluje vždy jen pro jednotlivý konkrétní případ, nikoli souhrnně pro určité okolnosti. O tom, že dispens byla udělena, má odpovědný činitel (farář) katolické strany veřejně informovat věřící, aby nevznikla pochybnost o tom, že sňatek je před církví platný.

Zejména však za povšimnutí stojí, jak ČBK reformuluje prohlášení katolické strany. Místo negativní formulace („chránit se nebezpečí odpadu od víry“) volí vyjádření kladné: „*Budu zachovávat a rozvíjet svou víru a žít podle ní.*“ Tato změna formulace je významná, neboť se fakticky distancuje od názoru, že život ve smíšeném manželství (rodině) je zvláštním pokušením odpadu od víry; naopak předpokládá, že taková rodina je prostorem, kde je možno víru zachovat a rozvinout.

⁴² Viz příloha č. 8.

⁴³ V tomto bodě se stanovená výjimka dostává do mírného napětí se zásadou, že manželství se uzavírá svobodným souhlasem, bez jakéhokoli nátlaku ze strany rodiny; jde zde ovšem o *formu* uzavření manželství, nikoli o nátlak ve věci samotného *souhlasu*.

A dodává (významně) závazek katolické strany „respektovat náboženskou svobodu a svědomí ... partnera/partnerky“⁴⁴ ve starosti o jednotu a stálost manželství.

Jakkoli tedy ČBK smíšené manželství stále pokládá za cosi nestandardního, výjimečného, a obklopuje je proto sítí zvláštních ustanovení, přece si s uznáním povšimneme, jak zde hledisko pastorační významně zmírňuje „tvrdost zákona“.

C)

Co to znamená prakticky?

1. Vstupuje-li křesťan evangelík do manželství s křesťankou katoličkou (nebo naopak), a byl-li k tomu udělen souhlas, nejde již o nic nedovoleného a každý by měl jejich rozhodnutí respektovat. Oba snoubenci si však mají uvědomit úskalí, jež podstupují, podle možnosti si předem vyjasnit, kde budou slavit bohoslužbu, Večeři Páně, kde dají pokřtít a duchovně vychovávat své děti.⁴⁵

2. V procesu přípravy na manželství by měli být radou i modlitbou podepřeni oběma místními společenstvími, oběma svými pastýři, kteří by se měli vyhledat, zkontaktovat a spojit ke koordinované péči. Často však je v praxi situace taková, že rozhodnutí uzavřít manželství zůstává utajeno i nejbližším, natožpak místní církvi a pastýřům, kteří jsou pak postaveni před hotovou věc žádostí, aby při sňatku (jeden nebo druhý nebo oba) asistovali. Ani pak ovšem není situace beznadějná. Uzavřením sňatku se totiž manželství stalo věcí veřejnou pro celé okolí, nevyjímaje církevní obce, kam manželé patří, takže se otevírá další prostor duchovní a pastýřské péče o vzniklou rodinu, a to zase pokud možno v součinnosti. Ostatně víme, že největší problémy manželství a rodiny přicházejí až poté, co dozněl obřad sňatku, po letech společného soužití; tehdy potřebují všechny (nejen smíšené) rodiny podporu našich přímluv a našeho pastýřského doprovázení. Podpora těchto rodin nemusí být záležitostí duchovních pastýřů. Osvědčeným, a často účinnějším způsobem je setkávání mladých manželů a rodin, které čelí obdobným problémům. V řadě evangelických sborů se taková setkání (tzv. „třicátníci“) konají a nebude chybou, budou-li věnovat pozornost také těmto otázkám a úskalím smíšených rodin.

3. O udělení potřebného souhlasu ordináře (biskupa) k uzavření smíšeného manželství evangelíka s katoličkou se nebude evangelický farář starat. To je povinností katolického snoubence a jeho duchovního (faráře místně příslušného). Stejně tak v případě, že snoubenci usilují o výjimku z kanonické formy.

⁴⁴ Zde ČBK (nevýslovně) navazuje na to, že se katolická církev na druhém vatikánském koncilu přihlásila k principu svobody svědomí; v deklaraci *Dignitatis humanae* (čl. 2) slavnostně prohlásila, že „nikdo nesmí být donucován jednat v oblasti náboženství proti svému svědomí ani mu nesmí být zabraňováno jednat podle svého svědomí soukromě i veřejně...“ Podobně s ohledem na smíšené sňatky hovoří i direktář (čl.151).

⁴⁵ Závazek katolického partnera ohledně dětí je problematickým tím, že celou odpovědnost za náboženskou výchovu dětí (a také za její neúspěšnost) klade na bedra jen jednoho manžela. Je to ostatně v rozporu s jiným ustanovením církevního práva, že „každý z obou manželů má stejnou povinnost i práva na to, co patří ke společenství manželského života“ (CIC 1135).

„Ekumenický“ sňatek

Máme na mysli obřad uzavření smíšeného manželství za účasti duchovních obou církví, z nichž snoubenci pocházejí. Nemáme na mysli situaci, kdy byla udělena výjimka od kanonické formy a katolická církev uzná i manželství katolíka/katoličky, jež bylo uzavřeno veřejně před evangelickým duchovním (nebo i před veřejným úřadem).

Katolická církev nepovoluje *dva* obřady uzavření manželství, jeden před katolickým, jeden před evangelickým duchovním. Důvod je srozumitelný: Manželský souhlas je zásadně jediný, neopakuje se. Připouští se však společný obřad za asistence duchovních obou církví. Ovšem pokud nebyla udělena dispens od kanonické formy, trvá Římskokatolická církev na tom, aby tím, kdo manželský souhlas přijme, byl její duchovní. Všechno ostatní je možno ponechat duchovnímu evangelickému: promluvu k manželům na základě Písma, přímluvnou modlitbu, požehnání manželům. V těchto případech „ekumenických sňatků“ tedy záleží na tom, jak si oba „aktéři“ své role dohodou rozdělí.

Bude-li tedy evangelický duchovní při smíšeném sňatku požádán, aby se svaatebního obřadu účastnil, neodmítne to, neboť tím všem zúčastněným dá najevo, že potvrzuje to, co je společným základem manželství a jeho zaslíbením v případě tohoto sňatku, jeho zvláštní příležitostí v ohledu jednoty křesťanů. Bude respektovat, že jeho katolický kolega v případech, když není dispens od kanonické formy sám přijme projev manželského souhlasu, a nebude se cítit upozaděn, že mu v rámci obřadu připadne kázání, modlitba přímluv a zvěst požehnání manželům.

5.4. Evangelizace

V situaci české společnosti se stává misie a evangelizace⁴⁶ úkolem mimořádně naléhavým a každá církev jej má za svou prioritu. Všechny se zamýšlejí, jak a čím oslovit našeho současníka, zejména mladého, aby přijal pozvání k víře v Krista; pokoušejí se o to s menším či větším zdarem. Úskalí z hlediska ekumenického zde je podobné, jako v případě křtu: Evangelizací (misií) zveme lidi k víře v Boha (Krista), ne k církvi té či oné. Avšak zároveň platí, že pozvání k víře je *také* pozváním k životu v určitém společenství víry a děje se v jeho kontextu. Zde mohou nastat různé situace. Když například se naším svědectvím někdo stane uvědomělým křesťanem: necháme na něm, pro kterou církev se rozhodne? Nebo budeme automaticky očekávat, že přilne ke společenství, v němž byl pro víru získán? Nebo dokonce mu navrhneme, aby se vrátil do církve, jejímž vlažným členem až dosud byl? Víru v srdci člověka působí, jak věříme, Duch svatý „kde a kdy se Bohu líbí“; ale příslušnost

⁴⁶ Zpravidla se oba obory činností rozlišují tak, že misie směřuje k nevěřícím (pohanům), kdežto adresáty evangelizace jsou zlažnění, povrchní pokřtění. V naší praxi má toto rozlišení malý význam.

k církvi už je věc úvahy a rozhodnutí. Které všechny faktory mohou v tomto rozhodování působit?

Snad všechny církve si již v evangelizační praxi zapověděly to, co se nazývá „proselytismus“; rozumí se tím „přetahování, lanaření“ křesťanů jedné církve do církve jiné, tj. „naší“. Přesto však se doporučuje, aby jednotlivé místní církve své evangelizační strategie, akce a zařízení navzájem konzultovaly, informovaly se o nich⁴⁷ a postupovaly pokud možno ve vzájemné dohodě a podpoře. Zřídí-li např. Římskokatolická církev (Salesiáni) v městě středisko pro mládež, nebudou to evangelíci pokládat za konkurenční podnik, před nímž musí varovat mládež v okruhu své působnosti. Evangelizace, misie, zvláště v našich podmínkách, je věc příliš vážná, než aby snesla konkurenční myšlení. Bylo to přece právě rozdělení křesťanů, které tvořilo (a dodnes tvoří!) vážnou překážku misie. To bylo ostatně jedním z hlavních podnětů ke vzniku světového ekumenického hnutí.

5.5. Biblické vzdělávání

K účtě k Božímu slovu v Písmu svatém se zná a hlásí každá církev; tuto úctu uskutečňujeme různými způsoby. Písmo tak tvoří jakoby společnou základnu, z níž jedni jako druhí nasloucháme hlasu Božích zaslíbení a jeho výzvam. Tvoří zároveň i rámec, k němuž můžeme produktivně odkazovat. Vedle tohoto jednotného a *jednotícího* významu, kterým je Písmo „znamenitým nástrojem v Boží ruce k dosažení jednoty...“⁴⁸, má však Bible v ekumenickém rozhovoru význam ještě další a nezanedbatelný: Zřetelem k Písmu se vyjevuje také *různost*, a to nejen různost chápání Písma, přístupů k němu a práce s ním v rozličných křesťanských společenstvích. Nýbrž také, základněji, jde o to, že samo Písmo, sám biblický kánon „kanonizuje různost“ (James Dunn). Je známou věcí, že Písmo svaté není monolit, nýbrž mnohohlas, soubor textů velmi různých, různorodých, místy až protikladných, jež není možno uspořádat do nějakého obecného systému nauky. Používá se v něm různých obrazů, metafor, symbolů, různých jazykových poloh, kulturních vzorců. J. B. Souček nazval Bibli „rozhovorem svědků“. Je rovněž známou věcí, že pozornost, kterou různé tradice věnují různým částem či motivům biblické zvěsti, je různá. Katolíci vyzdvihují texty, které potvrzují autoritu apoštolů a svatého Petra, evangelikálové podtrhují texty o následování a posvěcení života, luteráni pokládají za střed celé Bible Pavlovu zvěst o ospravedlnění – nejnověji se pozornost upíná ke svérázu Hebrejské Bible (Starého zákona) atd.

Společné studium Bible tak může být produktivní v obojím vzájemně provázaném ohledu. Na jedné straně nás odkáže ke společné základně, k rámci, k němuž se všichni vztahujeme. Na druhé straně nám položí otázku, jak se vyrovnáme se svou růzností, jež je částečně již „zakódována“ v Bibli samé. Společné biblické vzdělá-

⁴⁷ Usnesením 4. synodu církví Leuenberského společenství (2006) byly zúčastněné církve vyzvány, aby se navzájem informovaly o svých evangelizačních aktivitách na všech úrovních.

⁴⁸ Dekret o ekuemismu *Unitatis redintegratio* 2. vatikánského koncilu, 21.

vání se stává jakýmsi „dialogem na třetí“: vzájemným dialogem o Bibli, dialogem s Bibli, která sama je již dialogem. Také v tomto smyslu je společná biblická práce „znamenitým nástrojem v Boží ruce k dosažení jednoty...“ – jednoty, která (jak opakují všechny směrodatné dokumenty) není a nemá být žádnou uniformitou, nýbrž „jednotou v (usmířené) různosti“.

Dobrá orientovanost v Písmu platila vždy za charakteristiku evangelíka. V emblému CČE je otevřená bible a kalich – oba symboly odkazují k tomu, že každý člen církve, tzv. „laik“, má otevřený přístup jak k Božímu slovu v Písmu, tak ke svátosti. Jak je tomu s biblickou vzdělaností českobratrských evangelíků dnes, nebudeme zkoumat; zprávy o malém zájmu o tradiční biblické hodiny ve sborech nejsou příliš povzbudivé. (Nedávno navrhl Petr Sláma alternativní podoby biblických hodin, jež by mohly přispět k jejich oživení a tím i k novému rozmachu biblické kultury v CČE⁴⁹.) Nebudeme ani prověřovat, jak se to v tomto ohledu má v jiných církvích – obvykle je znalost Bible větší v tzv. „malých“ církvích české evangelické ekumeny (Církvi bratrské, Bratrské jednotě baptistů). Ale i v některých prostředích církve Římskokatolické je zájem o studium Písma značný. Nepokládáme tudíž za moudré, abychom tuto zvláštní „hřivnu“ českého biblismu, která je vědomě pěstována též na Evangelické teologické fakultě, nenabídli i ostatním jednotám Kristovy církve u nás.

Na rovině odborného bádání o bibli dnes prakticky není rozdílů mezi katolíky a protestanty. Potvrzují to společné projekty biblistů obojí tradice, realizované jak ve světě, tak i u nás (např. Centrum biblických studií, sídlící na Evangelické teologické fakultě UK). Český ekumenický překlad, vzniklý spoluprací evangelických i katolických (též husitských a pravoslavných) odborníků, je dalším příkladem toho, že biblická práce může spojovat. To otevírá prostor, aby se tato součinnost odrazila i na rovině církví a místních sborů.

Jakými formami?

Římskokatolická církev liturgickou reformou 2. vatikánského koncilu oficiálně podpořila samostatnou tzv. „bohoslužbu Slova“, jejímž středem je výklad Písma. Doporučuje se např. v předvečer svátků, ve všedních dnech adventu a postu, ale i o nedělích a svátcích. Takovouto bohoslužbou Slova je samozřejmě každá ekumenická bohoslužba, jak jsme o ní hovořili výše (5.1.).

Společná práce s Bibli však nemusí mít jen tento formální rámec bohoslužby Slova. Může se uskutečňovat též účastí katolických a jiných křesťanů na obvyklých biblických hodinách evangelických sborů (někde se to již děje), malými studijními ekumenickými kroužky, ale také pozváním veřejnosti k cyklu přednášek a „hovorů o bibli, nad bibli, s bibli“ pořádaných v součinnosti církví a místních institucí (škol, kulturních a vzdělávacích středisek apod.). Katolický Ekumenický direktář, který

⁴⁹ Petr Sláma: A kde jsou ti písmáci, co se s nimi mohlo stát...? ve sborníku Zpytování, studie a eseje k evangelické identitě (Středokluky 2007), str. 124-136.

také katolickým křesťanům doporučuje „číst a studovat Písmo spolu s členy jiných církví a církevních společenství mnoha různými způsoby a na mnoha různých úrovních“, soudí, že tímto způsobem je možno poznat nejen rozdíly v interpretaci, nýbrž zejména „radost ze sjednocující moci Božího slova“ v „současné situaci lidstva“ (čl. 186).

Jinou možností jsou společné rozvrhy denního čtení Písma. V evangelických církvích si značnou oblibu získala Hesla Jednoty bratrské, která ke každému dni přiřazují jeden starozákonní a jeden novozákonní výrok a doporučují i další, delší oddíly ke každodennímu rozjímání. Všechny evangelické církve pak mají i své zvláštní rozvrhy četby Písma na každý den v roce, po pravidle i se stručným výkladem. Také ostatní křesťané mají Písmo za svého průvodce životem. Katoličtí křesťané mají svůj „breviář“, závazný pro kleriky, ale doporučený i ostatním členům církve. Ten obsahuje m.j. i předepsané oddíly Písma pro jednotlivé dny. Učinili jsme zkušenost, že volba těchto textů pro setkání křesťanů obojí tradice v příslušném dni byla velmi inspirující. Co brání tomu, abychom se dohodli na společném rozvrhu oddílů, určených pro každodenní četbu a úvahu a společně vypracovali stručné výklady k nim? Zatím to není skutečností ani mezi církvemi evangelickými.

5.6. Duchovní cvičení

nejdou způsobem pěstování duchovního života, obvyklým v evangelických církvích. Existují však již náznaky potřeby takového způsobu, když se evangeličtí křesťané setkávají v malých skupinách k modlitebním chvilím, buď pravidelně, buď ze zvláštního podnětu (vážná nemoc nebo jiná krize). Někdy se i celé rodiny i s dětmi scházejí na víkendových či prázdninových pobytech a při nich se soustřeďují k četbě Písma, meditaci, modlitbám a rozhovorům.

Tradice duchovních cvičení je ovšem velmi rozvinuta v Římskokatolické církvi, která má vypracované četné způsoby a varianty jejich provádění. Z některých náznaků se zdá, že tato tradice začíná i pro některé evangelické křesťany (též duchovní a studenty teologie) být přitažlivá. Dokumentují to mimo jiné např. i poutě na týdenní soustředění v komunitě Taizé (která ovšem není výlučně katolická). Zdá se, že evangelické církve pocítují svůj historický deficit v této oblasti. Je tudíž namístě uvažovat o tom, zda vzájemnost křesťanských tradic zde nenabízí možný způsob, jak tento deficit doplnit inspirací z jiného pramene.

6. SPOLUPRÁCE VE ZVLÁŠTNÍCH SLUŽBÁCH

6.1. Vězeňství

Je hodné pozoru, že jedna z prvních společných aktivit církví české ekumeny po r. 1990 směřovala k duchovní péči o vězně. Snad zde působila i zkušenost, že v minulém režimu se ve věznicích nacházelo mnoho nespravedlivě odsouzených, snad i reminiscence na Mt 25,36 (Byl jsem ve vězení, přišli jste za mnou); v každém případě se brány věznic otevřely duchovním pracovníkům církví velmi záhy. Brzy též se (asi též v jemném nátlaku ze strany vedení věznic) objevila otázka, do jaké míry jednotliví duchovní (pověření svými církvemi) ve věznicích působí separátně nebo součinně. Výsledkem jednání byla dohoda z roku 1999 (nahradila starší dohodu z r. 1994), kterou uzavřela Ekumenická rada církví a Česká biskupská konference jménem všech zúčastněných církví s Vězeňskou službou ČR.

V ní je mimo jiné výslovně stanoveno, že pracovníci vězeňské duchovní péče, jmenovaní svými církvemi, „působí v ekumenickém duchu na základě spolupráce a vzájemné tolerance jednotlivých církví“.

Pro život místních společenství má tato dohoda jen malý význam. Týká je jich jen potud, pokud jejich příslušný farář je v nějakém úvazku zároveň pověřen duchovní službou ve věznici. V takovém případě je ovšem na místě, aby jej v této službě místní sbor podporoval, a byl jím informován o tom, co tato služba znamená a přináší. Ze zahraničí, ale už i z českého prostředí jsou známy příklady toho, že členové sboru (a je možno myslet i na příslušníky různých církví) doprovázejí vězeňského duchovního i fyzicky a účastní se s ním bohoslužebných shromáždění vězňů, kde je to možno a dovoleno.

6.2. Armáda

Duchovní službu uplatňují církve též v Armádě České republiky. Významné, a vlastně ojedinělé je to, že se dohodly budovat tuto službu nikoli každá samostatně (jak je tomu v jiných zemích), nýbrž „jednomyslně a společně“. V této věci uzavřely členské církve Ekumenické rady v ČR a Česká biskupská konference v r. 1998 zvláštní „Dohodu o duchovní službě v resortu Ministerstva obrany“.⁵⁰ V ní je výslovně konstatováno, že každý duchovní, kterého jeho církev do této služby vyšle, „nezastupuje pouze svoji církev, ale také a především je *společným zástupcem všech církví* sdružených v Ekumenické radě církví a České biskupské konferenci.“ Domyslíme-li tento princip vzájemného zastoupení, zjistíme, že se zde otevřela kvalitativně nová forma ekumenické spolupráce směrem k ostatní společnosti, byť zatím v rozsahu omezeném na jeden její sektor.

⁵⁰ Viz příloha č. 9.

6.3. Zdravotnická zařízení

Také v této oblasti vykročily církve společným krokem. V roce 2006 byla uzavřena „Dohoda o duchovní péči ve zdravotnických zařízeních mezi Českou biskupskou konferencí a Ekumenickou radou církví v České republice“⁵¹. Tento dokument předpokládá, že v jeho rámci budou jednotlivá zdravotnická zařízení a vysílající církve uzavírat konkrétní dohody upravující činnost duchovních pracovníků – buď vyslaných dobrovolníků nebo vyslaných tzv. kaplanů. Náplň jejich práce, jejich kvalifikační předpoklady a etický kodex (vycházející z mezinárodních norem) jsou součástí této Dohody. V každém případě platí, že k této službě vysílají (a případně z ní odvolávají) jednotlivé církve.

Rozdíl od dohod o duchovní službě a péči ve věznicích a v armádě je ten, že tato dohoda zatím nedošla odezvy ze strany státu. Nadále tedy zbývá jen možnost dosáhnout nějaké úpravy duchovní služby přímým jednáním s konkrétními zdravotnickými zařízeními. V očekávání zájmu o tuto službu uspořádala Evangelická teologická fakulta UK v r. 2007-2008 s podporou Evropského sociálního fondu pilotní kurz pro budoucí kaplany a uvažuje o jeho zařazení do své řádné studijní nabídky.

⁵¹ Viz <http://www.ekumenickarada.cz/wpimages/other/dohoda1.pdf> a přílohy.

7. MOŽNOSTI SPOLUPRÁCE NA ÚROVNI MÍSTNÍ

Již několikrát jsme zmínili významnost místních společenství pro zdar ekumenické myšlenky. Zde církev žije, zde zápasí rodiny o víru svou a svých dětí, o věrohodné svědectví nechápajícím okolí, a také o dobré vztahy se sousedy jiné církevní příslušnosti. Úsilí představitelů církví a ekumenických expertů by vyběhlo do prázdna, kdyby nebylo kryto touhou a snahou církevního lidu, nebo jím bylo docela odmítáno. Bylo rovněž zmíněno, že katolický direktář ukládá starost o rozvoj ekumenických činností jednotlivým farnostem a ještě důrazněji diecézím, jež v našem případě odpovídají nejspíše seniorátům.

Zvláštní úloha na místní úrovni připadá těm, kdo stojí v čele místních společenství ať jako jejich duchovní a pastýři, ať jako laičtí představitelé (presbyteri a kuraťori, na úrovni seniorátní: senioři a seniorátní výbory). Již na řadě míst v ČČE je patrná snaha o to, aby se všichni představitelé místních církví setkávali, buď v pravidelných intervalech nebo i nepravidelně, ke společnému vzdělávání nebo aspoň ke vzájemnému informování. Taková setkávání (v některých zemích přímo povinná) jsou jen jedním, avšak nezanedbatelným prvkem v realizaci ordinančního slibu evangelických duchovních, který obsahuje závazek pracovat o smíření rozděleného těla Kristova.

7.1. Vzdělávání

Informovanost našeho současníka o tom, co vlastně křesťanská tradice znamená a přináší, je v české veřejnosti na nízké úrovni. S nedorozuměními, ano i s karikaturami v této věci se setkáváme až příliš často jak v denním styku se spoluobčany, tak ve sdělovacích prostředcích všeho druhu. Ponechme nyní stranou, do jaké míry za tento stav mohou církve a křesťané sami (často včetně svých prezentací v médiích) a pochopme tuto situaci jako výzvu a jako společný úkol představit křesťanskou tradici svým současníkům co nejvěcněji a co nejpřesvědčivěji, informovat je o tom, oč jako křesťané usilujeme a zápasíme. Tato informace tvoří součást kulturní vybavenosti a bez ní by se neměl obejít nikdo, kdo veřejně naši víru sleduje, komentuje, nebo snad i odmítá.

Před časem se z iniciativy České křesťanské akademie uskutečnil ekumenicky založený projekt, v jehož rámci se na různých místech ČR konaly zpravidla dvou denní semináře učitelů, kde je teologové různých církví seznamovali s podstatnými znaky křesťanství. Projekt nebyl příliš úspěšný, protože se ho nejčastěji zúčastňovali zvědaví učitelé (učitelky), kteří již sami měli nějaké vazby na křesťanské církve a chtěli si své znalosti takto prohloubit. Ovšem problém speciálního vzdělávání učitelů a mediálních pracovníků zůstává.

Česká křesťanská akademie má v řadě míst ČR své pobočky, které organizují takovouto „osvětovou“ činnost jednou pilněji a úspěšněji, jindy liknavěji a méně úspěšně. Evangeličtí křesťané neudělají chybu, když budou tuto činnost Křesťanské akademie podporovat, ano i spoluvytvářet její profil, aby byl opravdu ekumenicky „křesťanský“.

7.2. Školy

Vyučování náboženství na veřejných školách je předmětem dobrovolně volitelným na základě přihlášky (dětí či rodičů). Kde však se k tomuto předmětu přihlásí školským zákonem⁵² stanovený počet dětí (7), je povinností vedení školy tento předmět umožnit. Škola nemá vliv na obsah výuky ani na výběr toho, kdo vyučuje: obojí je plně v kompetenci příslušné církve.

Malé počty přihlášených dětí a jiné organizační potíže jsou příčinou, že v CČE se náboženství na školách vyučuje jen v menšině místních sborů. Praktičtější se jeví shromažďovat děti jinak, v jiný čas, než umožňuje školní rozvrh hodin, v jiném objektu (na faře, ve sborovém domě).

Klade se tudíž otázka, zda by nebylo výhodou, aby se aspoň v některých situacích spojila výuka náboženství ve školách v součinnosti a vzájemném zastoupení zúčastněných církví (evangelických i dalších). Připouští to i platný školský zákon. Ani Římskokatolická církev se tomu principiálně nebrání. Stanoví však zřejmé limity. Směrodatný dokument, Apoštolská exhortace papeže Jana Pavla II. „*Catechesi tradendae*“ z r. 1979 spolupráci v katechezi připouští, avšak varuje, aby tím katecheze nebyla redukována na pouhé „společné minimum“.⁵³ Celý problém je možno si přiblížit rozlišením, s nímž se setkáváme u některých teoretiků náboženské výchovy. Ti oddělují „vyučování náboženství“ (jež může mít nejrůznější obsahy a zaměření) od „katecheze“, která směřuje k výchově pro přijetí svátosti (křtu, biřmování, eucharistie). Bylo by pak věcí společné úvahy a dohody, které obsahy mohou být předmětem společně vyučovaným (např. biblická dějprava) a která témata musí zůstat vyhrazena „církevní“ katechezi, kde není zastupování přípustné.

Zmíněný dokument papeže Jana Pavla II. obsahuje i jinou důležitou myšlenku, když nabádá, aby se všechno církevní vyučování konalo v ekumenickém duchu. Jednak tím, že církve a církevní společenství vně katolické církve budou představeny korektně, bez karikatur a zlehčování. Jednak však také tím, že katecheze bude v žácích „vytvářet a posilovat skutečnou touhu po jednotě“.⁵⁴

Je ovšem otázkou, zda celkově malý zájem o školní výuku náboženství (zde mohou být regionální rozdíly) a problémy s tím spojené nepovedou nakonec ke zpochybnění této formy vůbec a ke hledání forem alternativních.

7.3. Uzdravování historické paměti

Již bylo zmíněno, jakou váhu v paměti lidí mají události, jež v minulosti neblahým způsobem zatížily vztahy mezi různými jednotami Kristovy církve. České dějiny nejsou jediné, kde se něco podobného odehrálo. Teologické dialogy mohou na teoretické rovině odstranit četné dřívější spory a různice, ale nemají sílu

⁵² Zákon č. 561 Sb. z r. 2004 § 15

⁵³ Apoštolská exhortace papeže Jana Pavla II. „*Catechesi tradendae*“, čl. 33. Podobně katolický Ekumenický direktář, 189-190.

⁵⁴ Tamtéž čl. 32.

odstranit tyto reminiscence z mysli lidí. Proto již před desetiletím vznikla výzva ke snahám uzdravovat zranění historické paměti (*healing of memories*). V různých zemích bylo na tuto výzvu reagováno nejedním způsobem: symbolickými akty smíření na místech, kde v minulosti došlo k násilnostem, oficiálními projevy lítosti na těchto událostech, pořádáním odborných konferencí a seminářů za účasti všech zúčastněných stran aj.

Do této souvislosti patří také vznik a činnost tzv. „husovské komise“ českých katolických i nekatolických historiků a teologů, která na podnět papeže Jana Pavla II. měla znovu prozkoumat život a dílo tohoto českého mučedníka za pravdu. Práce komise vyvrcholila mezinárodním symposiem k Husově postavě a díle, konaném v Římě r. 1999. V jeho závěru papež ve své promluvě uznal místo Jana Husa mezi reformátory církve a vyjádřil „hlubokou lítost nad nad krutou smrtí, na kterou byl Jan Hus vydán, a nad následnou ranou, která se tímto způsobem rozevřela v myslích a srdcích českých lidí a stala se zdrojem konfliktů a rozdělení“.

V Česku se takovéto symbolické akty uzdravení historické paměti již také odehrály – např. „u pomníčku“ ve valašské Růžďce, kde se od r. 1927 každoročně konaly vzpomínkové slavnosti na evangelické oběti „falešného tolerančního patentu“ 1777, ale počínaje rokem 1998 byly změněny na ekumenický akt smíření za účasti Římskokatolické církve; nebo vztyčení smířčího kříže u Jičína v r. 1999 na připomenutí katolické oběti násilné rekatolizace a jejího evangelického mučedníka a další. Naproti tomu kanonizace katolického kněze Jana Sarkandera (v r. 1995) měla spíše opačný efekt a vzbudila ekumenickou rozladu. V současné době končí společný projekt české a rakouské Ekumenické rady církví „případ Brno“, který by měl zmapovat minulost a přítomnost křesťanů a židů v tomto německo-českém městě.

Právě tento posledně uvedený příklad ukazuje, že „uzdravování paměti“ může a má být realizováno také v odpovědnosti nebo z iniciativy jednotlivých místních obcí. Je-li v jejich místě v minulosti dávné nebo i nedávné něco neblahého, násilného, hanebného, a zejména je-li v jejich současnosti znát, že jejich vzájemné vztahy již dosáhly nové kvality: proč to ostatní církevní i necírkevní veřejnosti nedat najevo? Jaký způsob k tomu zvolí, je na jejich úvaze. Může to být symbolický akt smíření na místě, kde kdysi došlo k násilí, společná bohoslužba, společná vzpomínková slavnost k výročí mučedníka víry, publikace ozřejmující tehdejší událost v novém výkladu – nebo i jiná vhodná forma.

7.4. Společná zařízení a činnosti

7.4.1. Kostely a sborové domy

Na nejednom místě již je pravidlem, že bohoslužebných či jiných prostor užívá CČE společně s jinými církvemi. Zde však máme na mysli něco jiného. Půlstoletý útlum činnosti církví způsobil, že síť místních sborů a farností se nemohla vyvíjet v souladu s přesuny obyvatelstva do nových sídlišť. Zejména ve velkých aglomeracích, vzniklých v posledních desetiletích, jsou často církve nedostatečně přítomny.

Je tedy snahou všech církví vytvářet zde nová střediska církevní práce; zvláštní vynalézavost a energičnost v tomto ohledu prokazuje Církev bratrská.

Ke vzniku nových středisek církevní práce patří také potřeba shromažďovacích a bohoslužebných prostor. Zatím jsme v ČR nepokročili tak daleko, abychom tyto objekty budovali společně a pro společné užívání dvou nebo více církví (a to ani evangelických), ač by se to v naší situaci jevilo jako velmi logické a velmi žádoucí. Nejen proto, že by to bylo i ekonomicky výhodné, ale hlavně proto, že bychom takto uprostřed odlidštěných betonových monster, jimiž naše sídliště namnoze jsou, učinili znamením přátelské vzájemnosti a součinnosti v křesťanském duchu. Stojí za vážné zamyšlení, co je příčinou, že jsme se k takovému kroku dosud nedokázali odhodlat ani tam, kde již pro něj existovala touha (např. v Praze na Jižním Městě). Zásadních překážek není. Římskokatolická církev nezakazuje „společné vlastnictví či užívání církevních prostor“, a to nejen ve zvláštních případech (domov důchodců, nemocnice, školy), nýbrž i všude tam, kde existují „dobré ekumenické vztahy“ a kde je to „věcí praktického zájmu“.⁵⁵ Připomíná jen, aby byly závazné a jasně písemnou dohodou řešeny otázky vlastnické a zejména zajištění uchovávání Nejsvětější svátosti způsobem odpovídajícím katolické nauce.

Ze zahraničí známe řadu příkladů, kde se takový společný projekt zdařil. Je v zásadě dvojího typu: Buď má nově vybudovaný objekt dva prostory pro bohoslužbu (evangelickou a katolickou), ale společnou infrastrukturu, tj. menší prostory pro setkávání, pro mládež, pro děti, někdy i společné zařízení sociální povahy (školka, komunitní centrum apod.). Nebo je to objekt, který má kromě toho i společnou bohoslužebnou prostorou, užívanou oběma církvemi v nestejném čase.

O poznání příznivější je situace tam, kde jde o společné užívání prostor k bohoslužbě v objektech necírkevních: v domovech důchodců, ve věznicích, nemocnicích, na pražském letišti apod. Zde se dohody o společném užívání sjednávají snadněji, protože do hry nevstupuje otázka vlastnění a protože zpravidla není zbytků, neboť necírkevní instituce nejsou ochotny uvolňovat či budovat prostory pro každou církev zvlášť.

K úvaze: K užívání společných prostor nedochází z vlastní iniciativy církví, nýbrž spíše tam, kde působily faktory vnější povahy, jež eliminovaly otázku vlastnictví.

7.4.2. Charitativní a diakonická zařízení a činnosti

Když se po r. 1989 otevřel prostor veřejnému působení církví, byla jednou z prvních aktivit, které se církve ujaly, činnost diakonická, služba potřebným. Je to správné a logické. Méně logické se však zdá, že – přes počáteční náběhy a dosud sporadické příklady – se neobjevila snaha tyto služby konat v součinnosti a koordinaci mezi různými církvemi, jež na toto pole vstupovaly. Opět se můžeme jen dohadovat, co bylo příčinou této neochoty. Vždyť fenomén lidské nouze je tak

⁵⁵ Direktář 138n.

nevybíravý a imperativ pomoci je tak naléhavý, že jakékoli rozlišování ztrácí význam před logikou soustředění sil, obdarování a prostředků. Nu, nestalo se a my dnes máme množství „Diakonií“ a „Charit“ a „Nadějí“ a jiných organizací, z nichž každá obsadila svůj prostor a uchází se o příspěvek z veřejných zdrojů, zpravidla s nevelkým úspěchem. (Je ovšem potěšující, že tato samostatně působící zařízení nikterak neomezují svou činnost na potřebné z vlastních řad a jsou otevřena všem bez rozdílu.)

Nicméně je důvodem k zamyšlení, zda by se alespoň na úrovni místní nemohly tyto činnosti sblížit a koordinovat – ku prospěchu potřebných spíše, než ku prospěchu organizací nyní již etablovaných. Nebude to snadné, ale snad ne nemožné, aby se ti, kdo v místě poskytují službu potřebným doma nebo v nějakém zařízení, domluvili na tom, jak si práci rozdělí, bez ohledu na to, zda ji konají jako evangelíci, katolíci, nebo sociální pracovníci veřejné správy. Že něco takového je možné, ukázaly situace mimořádně krizové, jako byly povodně v r. 2002, kdy velmi snadno docházelo k rozdělení úkolů mezi jednotlivé aktéry, ať „rajonizací“ prostoru, ať zohledněním věcných kompetencí nebo jinak. Ovšem: proč čekat, až nás zase nějaká povodeň vyburcuje ke spolupráci? I bez ní je míra lidských nouzí dramatická dost. V pohledu na ni ztrácí na významu povrchní představa, že konkurence vytvoří prostředí trhu mezi různými poskytovateli a zvýší tak nabízenou kvalitu.

Potěšitelné zprávy máme zase zatím jen z domovů seniorů (a hospiců), které v mnoha případech jsou již otevřeny pro službu (a bohoslužbu) duchovních různých církví, a to i tehdy, když jsou provozovány organizací, jež patří jedné z církví (nebo nepatří žádné).

Zvláštní pozornosti v této souvislosti zasluhuje působení „Psychologicko-intervenčního týmu v ČR“⁵⁶. Tato iniciativa není institučně vázána na žádnou existující církev, skládá se z dobrovolníků různých vyznání nebo i bez vyznání. Klade si za cíl reagovat na sociální, psychické, duchovní a tělesné potřeby lidí, kteří byli zasaženi mimořádnými událostmi ve svém okolí (přírodní katastrofy, velké havárie silniční nebo letecké a podobné krizové události) a poskytnout odpovídající pomoc, podporu či radu, a to tak, aby byly pokud možno mobilizovány vnitřní zdroje solidarity a podpory v místě, kde k události došlo. Zásadou práce intervenčních týmů je mezioborovost a dobrovolnost. Ač výslovně nesvázaný s žádnou křesťanskou tradicí či církví, přece integrální součástí jejich služby je pomoc duchovní, jak dokládají četné bohoslužebné akty, které psychologicko-intervenční týmy pořádají v místech, kde došlo ke krizovým událostem. Jde o zajímavý pokus o pohotové přispění lidem různým způsobem strádajícím, který svou přímou nebo i vzdálenou křesťanskou, a tedy i ekumenickou motivaci nemůže zapřít a nechce zapírat, ač neoperuje na bázi žádné církve.

⁵⁶ Viz <http://pit-cr.info/index.php?section=2>

7.4.3. Sdělovací prostředky

Do sdělovacích prostředků s celostátní působností mají místní obce zřídka přímý přístup, ledaže by šlo o nějakou událost skandální; na její publicitu se ovšem sotva budou chtít podílet. I v této oblasti již existuje spolupráce ČBK a ERC, které se společně podílely na vzniku náboženských redakcí Českého rozhlasu a České televize a jejichž mediální komise ve společných poradách domlouvají schéma pravidelných rozhlasových přenosů bohoslužeb.

Existují však i média regionální či místní. Zkušenost učí, že ta jsou zpravidla otevřenější informacím nebo reportážím ze života církví. Doporučujeme této možnosti hojně využívat, vždy se starostí o to, aby přinášená informace byla co nejkorektnější, a to i z hlediska ekumenického. Přinášejí-li např. místní noviny upozornění na bohoslužby či jiné akce, měly by tak činit pro všechny církve zde zastoupené. Dohoda o společném, vyváženém přístupu redakcí ke všem církvím v místě působícím by měla být pravidlem. Představitelé církví by měli být v působení na redakce zajedno.

Významným médiem se dnes stávají internetové prezentace jednotlivých církví, a to v rychle rostoucí míře i na úrovni místních obcí (sborů, farností). Je zajímavé sledovat tyto místní webové stránky z hlediska jejich soustředěnosti na „vlastní“ záležitosti, nebo naopak jejich otevřenosti k informacím o dalších církvích v místě (krají, regionu, celé zemi) působících.⁵⁷ Nic přece nebrání tomu, aby na těchto stránkách byly vedle informací „domácích“ také odkazy na církve a sbory „sousední“ (a dohodnout se s nimi na případné reciprocitě). Že tomu tak namnoze není ani na webových stránkách církevních ústředí, nemusí tlumit iniciativu místní. Vzhledem k tomu, že internet je dnes široce přístupným a užívaným zdrojem informací, je na místě věnovat potřebnou pozornost tomu, co internetová prezentace vypovídá také o povaze, vstřícnosti, otevřenosti toho společenství, které ji tvoří a spravuje.

7.5. Součinnost s veřejnou správou a občanskou společností

Vztahy místních církví k orgánům veřejné správy (obecním, městským, krajským zastupitelstvům a radám, starostům, primátorům, hejtmanům) jsou v praxi různé kvality a intenzity. Neměly by však být ponechány náhodě nebo náladě na obou stranách. Institut „církevních tajemníků“ již (snad definitivně) zanikl. Ale máme pochopení pro to, že veřejné orgány, zvláště ve velkých městech a územních celcích, by uvítaly, kdyby pro komunikaci s církvemi měly jakousi jejich „společnou adresu“, aby nemusely o každé záležitosti jednat s každou zvlášť. Takovému přání je záhodno vyhovět. Nemusí se jednat o zřízení nějaké instituce typu místní (městské, krajské atd.) „ekumenické rady“, stačí méně formální, ale dodržované

⁵⁷ Podnikli jsme takový průzkum webových stránek se studenty. Výsledky nebyly jednoznačně pozitivní, a to ani pokud jde o stránky jednotlivých sborů, ani pokud jde o stránky ústředí církví.

rámcové dohody všech církví. Je to výhodné nejen pro veřejné orgány, nýbrž i pro církve samé. Takto se veřejným institucím dá možnost, aby rozhodovaly kompetentně, s dobrou znalostí věci a situace, uváženě a spravedlivě; a zároveň se sníží riziko, že jednotlivé církve budou v jednání s těmito orgány upřednostňovat své vlastní zájmy na úkor jiných.

Jedním z bodů, jež by mohly být součástí této agendy, je například, jak organizovat duchovní péči v nemocnicích a zdravotních zařízeních, jejichž zřizovatelem je město nebo kraj. Zatím je praxe v této věci různá a je víceméně odvislá od ochoty vedení nemocnic. Zdá se, že v této věci se v nejbližší době z centrální úrovně (legislativy) nebude nic měnit. Tím spíše je na místě tuto věc řešit na úrovni místní, a to v součinnosti všech zúčastněných církví (viz 6.3.).

Na úrovni místních samospráv se doporučuje usilovat o to, aby (všechny) církve v místě byly zahrnuty do integrovaného informačního systému obce (města). Zatím není všude pravidlem, že veřejné informace obce (místní ukazatele, webové stránky) odkazují také na sídla a aktivity jednotlivých církví, jejich kostelů, hřbitovů či jiných zařízení. Přitom tomu nebrání nic, neboť církve mají status veřejných organizací a je službou občanům či návštěvníkům místa, aby o nich všichni zájemci měli základní informaci, kterou veřejná správa může poctivě poskytnout.

Avšak mohou nastat i jiné situace v životě občanů, kde církve mohou uplatnit svůj hlas pokud možno společně či alespoň koordinovaně. Občanskou společnost tvoří jen její orgány, nýbrž také různá občanská sdružení, neziskové organizace, jednorázové iniciativy apod. Pokud se obracejí na církve s žádostí o podporu či součinnost v té či oné záležitosti, bude jistě na místě, aby místní církve podle úvahy a možnosti svůj postup vůči nim navzájem sladily ve prospěch celé občanské obce. Tento zájem o prospěch obce může ovšem také znamenat, že církve nebudou na vyzvání čekat, nýbrž samy se ujmou iniciativy tam, kde bude třeba dobrou snahu podpořit nebo škodlivé zabránit.

8. VÝHLED

Neustále opakovaným pokynem, a velmi potřebným, je, že prvním nástrojem ekumenického sblížování má být co největší a co nejpřesnější vzájemná informovanost o našem křesťanském partnerovi (našich partnerech). Deficity v této věci pozorujeme na obou (všech) stranách. Doznívají v nich epochy vzájemného od-cizení, pomlouvání, karikování. Skutečná znalost toho, oč jiným tradicím jde, co tvrdí a zastávají, co nikoli, je zkreslena setrvačností předsudků, schématickými vý-kłady, jež se jen zčásti zakládají na pravdě. Nezkoumejme nyní, která strana trpí větší neznalostí. Raději usilujme, abychom se o svém partnerovi dověděli co nejvíce a to, co o něm víme, se pokusili vykládat v ten lepší smysl.

Odborná (ekumenická) teologie učinila již značné pokroky v interpretaci roz-dílů mezi tradicemi a církvemi. Ale ani ten, kdo k těmto pokrokům nemá přímý přístup, není bez šance. Ve chvíli, kdy se kdysi neprodyšné hranice mezi církvemi staly prostupnými pro normální lidské kontakty a vztahy, tato šance nastala. Jako prehistorie nám dnes připadá doba, kdy katolický křesťan musel žádat své předsta-vené o dovolení, zda smí navštívit evangelickou bohoslužbu (anebo kdy se uplat-ňovala zásada, že společná modlitba s heretiky není dovolena). Ale někteří z nás tuto dobu ještě pamatujeme. Dnešnímu evangelíkovi také již nepřipadá nepatřičné sledovat (přímo nebo v televizním přenosu) katolickou mši a její zvláštní pouta-vou dramaturgii. A příležitosti osobních setkání přes hranice církví nám umožňují nahlédnout, že také jiní křesťané žijí svou víru opravdově, autenticky. Styk a dotyk s nimi neprovází již obava z infekce a stávají se dobrou příležitostí poznat je a sblí-žit se s nimi.

Nepropadáme ovšem žádnému „pankřesťanskému“ romantismu. Jsou zde okolnosti, které jej tlumí. Nejen staré historie, nýbrž namnoze i některé současné praktiky se jakoby zdají odsunovat evangelické církve do role chudších příbuzných. Též dikce oficiálních katolických dokumentů prozrazuje, jakou námahu jejich au-toři museli vynaložit, aby našli formulace k ostatním křesťanům vstřícnější, a hned tyto formulace musí zase dalšími vyhlášeními tlumit jako cosi snad patřičného, ale výjimečného. Kdo chce, může tuto námahu vykládat jako sveřepost, namyšlenost nebo v lepším případě jako ústupek silným konzervativním proudům soudobého katolicství; a v mnoha případech se nebude mýlit.

Jenže je možno na tuto okolnost pohlédnout i z jiné strany. Tato námaha může být také signálem vážnosti a opravdovosti ekumenického úsilí Římskokatolické církve, která musí ztuhla překonávat staleté břemeno své výlučnosti a zároveň ne-chce lacino opustit ty své tradice, z nichž mnozí poctiví katolíci čerpají svou opo-ru. Než rozdáme známky, zkusme optikou těchto hodnocení pohlédnout i na sebe, na své církevní tradice, na své sebevědomí strážců správné víry.

V každém případě nezbude, než vzít na vědomí: Tělo Kristovo je rozdělené. Panují v něm rozdíly, jež toho času neumíme odstranit: rozdíly v nauce, v chá-pání víry a důsledků víry pro zbožnost, pro utváření církve a jejího postavení ve světě a v řadě dalších ohledů. Když říkáme „toho času neumíme odstranit“,

naznačujeme tím samozřejmě nejzazší perspektivu, perspektivu onoho konce všech věcí, pro něž má křesťanská tradice obraz Božího království. Tam již, jak věříme, poznáme, jak to s těmito dočasnými rozdíly vlastně bylo. V úvodu své ekumenické encykliky „*Ut unum sint*“ z r. 1995 se papež Jan Pavel II. zamýšlí nad skutečností, že „nebeská církev“, církev mučedníků a svatých, není rozdělena, třebaže v ní jsou vyznavači různého původu; tím podle papeže dostává naše úsilí o jednotu nový svěží impuls.⁵⁸ A ruský pravoslavný metropolita Filaret to před půldruhým stoletím vyjádřil ještě aforističtěji: „Rozdíly mezi pozemskými církvemi nesahají až do nebe“.

Ale my s těmito dočasnými rozdíly musíme ještě žít, a to zde na zemi a nyní. Jak si s nimi poradíme? Jak se s nimi smíříme? Jak chápeme jejich dočasnost? Jedna možnost je vyčkat na konec časů, až bude vše jasné. Poctivější však je zkoumat a hledat způsoby, aby tyto rozdíly aspoň nepřerostly v antagonismy, v nevraživost a nepřátelství, ať nedím v náboženské války, jež tak neblaze otrásly věrohodností křesťanství v Evropě i mimo ni, naši zemi nevyjímaje. Když katolické dokumenty prohlašují ekumenické snahy za „zvláštní milost“, která církvi umožnila rozpoznat „znamení doby“, jež Duch svatý sděluje církvím v odpověď na Ježíšovu velekněžskou modlitbu⁵⁹, pak by bylo z naší strany pošetilé nedbat této vážnosti.

„Znamení doby“, jak jsme poznamenali nahoře (2), je naléhavé právě tím, že tento náš současný svět je zmítán tolíka rozpory, jež hrozí zkázou lidského pokolení. Budeme k nim přidávat ještě další, jež vznikly, ať jakkoli, uvnitř křesťanské rodiny?

Ať jakkoli, ale uvnitř křesťanské rodiny. Jsou to spory a rozpory ve vlastním domě. Nezlehčujeme je nikterak. Jsou reálné. Ale jsou to spory v rodině. Umíme je takto pochopit a přijmout? Velmi neproduktivním, ale také žel velmi častým způsobem ekumenického jednání je toto: na svého partnera přiložíme obraz své vlastní tradice a církve a pozorujeme, co se do tohoto obrazu vejde a co přechnívá. Býváme rádi, když shledáme, že plocha toho, co se vejde, je rozsáhlá. Ale co s tím, co přechnívá? Co není „naše“? Hlavní výzvou ekumenických snah není konstatovat, co máme společné, nýbrž vyrovnat se s tím, co společné nemáme. Je to pořád „v rodině“? Nebo se toho máme obávat, protože je to odlišné, „cizí“, „nepřátelské“? Nebudeme si s tím zadávat, abychom nevnesli cizí oheň do vlastního krbu? Nebo zvláštnosti našich ekumenických partnerů, právě tím, že jsou odlišné od našich vlastních zvláštností, v nás probudí zvědavost na společnou „genetickou výbavu“ jedné víry v Krista a pozornost k nim rozšíří náš obzor o to, čím druzí do jejího pokladu přispěli a snad i přispívají? Nemusíme to bez rozmyslu a horempádem přijímat – sourozenci odlišných názorů také nemění své názory podle toho, kdo je starší či úspěšnější, ale proto ještě nepřestávají být sourozenci, nikoli cizáky či nepřáteli. Odlišnost není žádné neštěstí a dobře pochopena a uchopena může se

⁵⁸ Encyklika papeže Jana Pavla II. „*Ut unum sint*“ z 25. 5.1995, čl. 1.

⁵⁹ Např. Ekumenický direktář, 22 a jiné. dokumenty.

stát zbohacením, pokud obě (všechny) strany setrvají v otevřeném, poctivém a sebekritickém rozhovoru.

Naznačit cesty k hlubšímu porozumění, pevnějšímu souručenství a účinnější spolupráci s těmi, kdo *nejdou* „naši“, a přece v hlubším smyslu *naši jsou* – to si předsevzala tato příručka.

PŘÍLOHA 1: KONKORDIE REFORMAČNÍCH CÍRKVÍ V EVROPĚ (LEUENBERSKÁ KONKORDIE)

[1] Luterské, reformované a z nich vzešlé spojené církve, jakož i příbuzné před-reformační církve valdenských a českých bratří, které vyjadřují svůj souhlas s touto Konkordií, konstatují na základě svých věroučných rozhovorů, že mezi nimi existuje společné pochopení evangelia, jak bude dále vyloženo. To jim umožňuje vyhlásit a uskutečňovat vzájemné církevní společenství. Zároveň s vděčností za to, že byly přivedeny do větší vzájemné blízkosti, vyznávají, že zápas o pravdu a jednotu v církvi býval a dosud je spojen také s vinou a utrpením.

[2] Církve spočívá jen na svém základě Ježíši Kristu, který ji shromažďuje a vysílá příklonem své spásy ve zvěstování a ve svátostech. Podle reformačního pochopení je proto shoda v pravém učení evangelia a v pravém vysluhování svátostí nezbytným, ale i dostačujícím předpokladem opravdové jednoty církve. Zúčastněné církve odvozují od těchto reformačních kritérií své pochopení společenství mezi církvemi, jak bude dále vyloženo.

I. Cesta ke společenství

[3] Reformačním otcům se z důvodů víry a svědomí nepodařilo zabránit vzájemnému rozdělení, ač zde byly četné společné prvky, ale také podstatné rozdíly ve způsobu teologického myšlení a církevní praxe. Touto Konkordií zúčastněné církve uznávají, že jejich vzájemný vztah se od dob reformace změnil.

1. Společné aspekty v počátcích reformace

[4] V historickém odstupu je dnes zřetelněji možno poznat, co bylo – přes všechny rozpory – ve svědectví reformačních církví společné: Vyšly z nové, osvobodivé a jistotné zkušenosti moci evangelia. Reformátoři zastávali poznanou pravdu, a tím se společně dostali do rozporu s církevními tradicemi své doby. Svorně proto vyznali, že život a učení je třeba poměřit původním a čistým svědectvím evangelia v Písmu svatém. Svorně dosvědčili svobodnou a bezpodmínečnou Boží milost v životě, smrti a vzkříšení Ježíše Krista; ta platí každému, kdo toto zaslíbení vírou přijme. Svorně vyznali, že praxi a podobu církve je třeba odvodit z jejího pověření svědčit světu, a že slovo Páně zůstává nadřazeno všem lidským pokusům o podobu křesťanské obce. Přitom se společně s celým křesťanstvem nově přiznali k vyznání trojjediného Boha a k vyznání Ježíše Krista jako Boha a člověka, jak je vyjádřeno ve starokřesťanských symbolech.

2. Změněné předpoklady v dnešní situaci

[5] Teologické vyrovnání s otázkami novověku, rozvoj bádání o bibli, hnutí obnovy církve i znovu objevený horizont ekumenický – to vše v průběhu čtyř staletí dovedlo církev vzešlé z reformace k novým formám myšlení a života, jež jsou si navzájem podobny. To vše ovšem s sebou také přineslo nové rozpory, které jdou napříč konfesemi. Kromě toho byly vždy znovu, zvláště v dobách utrpení, činěny zkušenosti bratrské vzájemnosti. Tyto všechny faktory, jmenovitě od dob probuzeneckých hnutí, se staly církvím novým podnětem aktuálně vyjádřit jak svědectví biblické, tak i reformační vyznání pro přítomnost. Na této cestě se naučily odlišovat základní svědectví reformačních vyznání od dobově podmíněných forem myšlení. Vyznání vydávají svědectví o evangeliu jako živém Božím slovu v Ježíši Kristu, a proto cestu k jeho novému odpovědnému dosvědčení neuzavírají, nýbrž otevírají a vyzývají po této cestě kráčet ve svobodě víry.

II. Společné pochopení evangelia

[6] V následujících odstavcích popisují zúčastněné církve své společné pochopení evangelia, jak je potřebné pro zdůvodnění jejich vzájemného společenství.

1. Zvěst o ospravedlnění jako zvěst o svobodné Boží milosti

[7] Evangelium je poselství o Ježíši Kristu, který je spasením světa v naplnění zaslíbení, daných lidu Staré smlouvy.

[8] (a) Reformační otcové vyjádřili své správné pochopení v učení o ospravedlnění.

[9] (b) V tomto poselství je Ježíš Kristus dosvědčen

- jako ten, který se stal člověkem a v němž se Bůh spojil s člověkem;
- jako ten, který byl ukřižován a vzkříšen, který na sebe vzal Boží soud a tak prokázal Boží lásku k hříšníkům a
- jako ten, který přijde a jakožto soudce a zachránce vede svět k dovršení.

[10] (c) Svým slovem v Duchu svatém volá Bůh všechny lidi k obrácení a k víře a hříšníku, který uvěří, dává svou spravedlnost v Ježíši Kristu. Kdo složí svou důvěru v evangelium, ten je pro Krista ospravedlněn před Bohem a osvobozen od žaloby Zákona. Žije v každodenním pokání a obnově a spolu se společenstvím v chvalách Božích a ve službě druhým, s jistotou, že Bůh své království přivede k dovršení. Tak Bůh tvoří nový život a do světa vkládá počátek nového lidství.

[11] (d) Toto poselství osvobozuje křesťany k odpovědné službě ve světě a dává jim ochotu v této službě i trpět. Křesťané poznávají, že Boží vůle obepíná jako požadavek i jako dar celý svět. Zasazují se o pozemskou spravedlnost a o mír mezi lidmi a národy. Proto musí spolu s druhými lidmi hledat rozumná, věčná kritéria a podílet se při jejich uplatňování. Činí to v důvěře, že Bůh udržuje svět a v odpovědnosti před Božím soudem.

[12] (e) Tímto pochopením evangelia stojíme na půdě starocírkevních symbolů a přijímáme společné přesvědčení reformačních konfesí, že výlučné prostřednictví spásy v Ježíši Kristu je středem Písma svatého a zvěst o ospravedlnění jakožto zvěst o svobodné Boží milosti měřítkem všeho zvěstování církve.

2. Zvěstování, křest, večeře Páně

[13] Evangelium je základním způsobem dosvědčeno slovem apoštolským a prorockým v Písmu svatém Starého a Nového zákona. Je úkolem církve, aby toto evangelium předávala slovem kázání, zvěstováním jednotlivci a křtem a večeří Páně. Ve zvěstování, křtu a večeří Páně je Kristus přítomen skrze Ducha svatého. Tak se lidem dostává ospravedlnění v Kristu a Pán tak shromažďuje svůj lid. Působí při tom v rozličných formách úradů a služeb, jakož i svědectvím všech údů místní obce.

[14] (a) Křest

Křest se vykonává vodou ve jméno Otce i Syna i Ducha svatého. Ve křtu Ježíš Kristus člověka, propadlého hříchu a smrti, neodvolatelně přijímá do společenství své spásy, aby byl novým stvořením. Mocí Ducha svatého jej povolává do svého lidu a volá k novému životu z víry, ke každodennímu pokání a k následování.

[15] (b) Večeře Páně

Ve večeří Páně vzkříšený Ježíš Kristus dává sám sebe ve svém těle a své krvi, jež byly vydány za všechny, skrze slovo svého zaslíbení s chlebem a vínem. Poskytuje nám tak odpuštění hříchů a osvobozuje nás k novému životu z víry. Dává nám znovu zakusit, že jsme údy jeho těla. Silí nás ke službě lidem.

[16] Když slavíme večeři Páně, zvěstujeme Kristovu smrt, skrze kterou Bůh smířil svět se sebou. Vyznáváme, že vzkříšený Pán je mezi námi přítomen. V radosti, že Pán přišel k nám, očekáváme jeho příchod ve slávě.

III. Shoda ve věci odsudků věroučných bludů v době reformace

[17] Rozpory, které od reformace znemožňovaly společenství mezi luterskými a reformovanými církvemi a vedly ke vzájemným odsudkům, se týkají učení o večeří Páně, christologie a učení o předurčení (predestinaci). Rozhodnutí otců bereme vážně, ale jsme dnes s to k tomu společně říci toto:

1. Večeře Páně

[18] Ve večeří Páně vzkříšený Ježíš Kristus dává sám sebe ve svém těle a své krvi, jež byly vydány za všechny, skrze slovo svého zaslíbení s chlebem a vínem. Dává sám sebe bezvýhradně všem, kdo přijímají chléb a víno; víra přijímá večeři Páně ke spasení, nevěra k soudu.

[19] Obecenství s Ježíšem Kristem v jeho těle a krvi nemůžeme oddělit od aktu jedení a pití. Zájem na způsobu přítomnosti Kristovy ve večeři Páně, který by k tomuto jednání nepřihlížel, se vydává v nebezpečí, že smysl večeře Páně zatemní.

[20] Kde existuje mezi církvemi takováto shoda, nepostihují již odsudky v reformačních konfesích dnešní pozici těchto církví.

2. Christologie

[21] V pravém člověku Ježíši Kristu se věčný Syn, a tedy Bůh sám obětoval ztracenému lidstvu ke spasení. Ve slovu zaslíbení a ve svátosti nám Duch svatý, a tedy Bůh sám, zpřítomňuje Ježíše jako Ukřižovaného a Vzkříšeného.

[22] Ve víře v tuto Boží sebeobět v Synu stojíme před úkolem, abychom se zřetelem k dějinné podmíněnosti tradičních forem myšlení nově vyjádřili to, co reformovanou tradici vedlo k zájmu na plném zachování jak Ježíšova božství tak jeho lidství a co vedlo tradici luterskou k zájmu na „personální unii“ obého.

[23] Za těchto okolností nemůžeme dnes opakovat někdejší odsudky.

3. Predestinace

[24] V evangeliu je zaslíbeno bezpodmínečné přijetí hříšného člověka Bohem. Kdo v ně skládá důvěru, může si být jist spasením a velebit Boží vyvolení. O vyvolení je proto možno mluvit jen se zřetelem ke spasení v Kristu.

[25] Víra sice ví ze zkušenosti, že poselství spásy nepřijmou všichni, avšak respektuje tajemství Božího působení. Vydává svědectví jak vážnosti lidského rozhodnutí, tak skutečnosti Boží vůle ke spasení všech. Biblické svědectví o Kristu nám zapovídá domnívat se, že věčný Boží úrdek znamená definitivní zavržení některých osob nebo jistého národa.

[26] Kde existuje mezi církvemi takováto shoda, nepostihují již odsudky v reformačních konfesích dnešní pozici těchto církví.

4. Důsledky

[27] Kde jsou tato zjištění uznána, znamená to, že odsudky reformačních konfesí ve věci večeře Páně, christologie a predestinace již nepostihují současný stav. Tím neoznačujeme odsudky, jež otcové vyslovili, za nevěcné; tyto odsudky však již nejsou překážkou společenství mezi církvemi.

[28] Mezi našimi církvemi existují značné rozdíly ve formách bohoslužby, v typech zbožnosti, v církevních rádech. Místní sbory často vnímají tyto rozdíly silněji než tradiční rozdíly v učení. Přesto však, poučení Novým zákonem a přihlížejíce k reformačním kritériím společenství církví, v těchto rozdílech nemůžeme spatřovat faktory, jež rozdělují církev.

IV. Vyhlášení a uskutečnění společenství církví

[29] Společenství mezi církvemi ve smyslu této Konkordie znamená, že církve rozdílných konfesijních pozic si na základě dosažené shody v pochopení evangelia navzájem udělují společenství ve Slovu a svátostech a usilují o co největší pospolitosť ve svědectví a službě světu.

1. Vyhlášení společenství církví

[30] Souhlasem s Konkordií vyhlašují církve, ve věrnosti ke svým závazným konfesím anebo s potřebným respektem ke svým tradicím, toto:

[31] (a) Že se shodují v pochopení evangelia, jak je vyjádřeno v části II a III této Konkordie.

[32] (b) Že odsudky, vyslovené v konfesích, nepostihují podle výkladu v části III této Konkordie současný stav učení těchto církví.

[33] (c) Že si navzájem udělují společenství Slova a svátostí. To zahrnuje i vzájemné uznání ordinace a umožňuje intercelebraci.

[34] Tím je vyhlášeno společenství mezi církvemi. Zrušeny jsou roztržky, které tomuto společenství od 16. století stály v cestě. Zúčastněné církve jsou přesvědčeny, že společně mají podíl na jedné církvi Kristově a že Pán je osvobozuje a zavazuje ke společné službě.

2. Uskutečnění společenství církví

[35] Společenství církví se uskutečňuje v životě církví a místních sborů. Ve víře ve sjednocující moc Ducha svatého vyřizují církve svěřené svědectví a službu a usilují o to, aby nabyté společenství bylo posilováno a prohlubováno.

[36] (a) Svědectví a služba Zvěstování církví nabývá ve světě věrohodnosti, když církve dosvědčují evangelium v jednomyslnosti. Evangelium osvobozuje a spojuje církve ke společné službě. Ta je službou lásky a platí člověku v nouzi a usiluje odstranit příčiny této nouze. Úsilí o spravedlnost a mír ve světě vyžaduje, aby se církve stále více zhošťovaly své odpovědnosti společně.

[37] (b) Pokračování v teologické práci

Stávajícím závazným konfesím ponechává Konkordie ve zúčastněných církvích platnost. Nepokládá se za nějakou novou konfesi. Vyjadřuje shodu v ústředních věcech, která umožňuje společenství církví rozdílných konfesijních pozic. Zúčastněné církve se dávají v orientaci svého svědectví a své služby touto shodou vést a zavazují se pokračovat ve vzájemných věroučných rozhovorech.

[38] Společné pochopení evangelia, na němž společenství církví spočívá, musí být dále prohlubováno, prověřováno svědectvím Písma svatého a stále aktualizováno.

[39] Je úlohou církví, aby dále pracovaly na zvládnání rozdílů, které v církvích i mezi církvemi trvají, aniž působí rozdělení. K nim patří:

- Hermeneutické otázky chápání Písma, vyznání a církve;
- Vztah Zákona a evangelia;
- praxe křtu;
- úřad a ordinace;
- učení o dvou říších a o panství Ježíše Krista;
- církev a společnost.

Také problémy, které se nově objevují ve vztahu ke svědectví, službě, řádu a praxi, je třeba vzít na pořad rozhovorů.

[40] Reformační církve se musí na základě svého společného dědictví vyrovnávat s dnešními tendencemi teologické polarizace. Problémy, jež s tím jsou spojeny, zčásti přesahují difference v učení, jež kdysi byly důvodem rozdílů mezi luterány a reformovanými.

[41] Úlohou teologických rozhovorů také bude dosvědčit pravdu evangelia a odlišit ji od deformací.

[42] (c) Organizační důsledky

Vyhlášením společenství církví nejsou nikterak anticipovány právní úpravy jednotlivých otázek mezi církvemi nebo uvnitř církví. Církve však budou při těchto úpravách ke Konkordii přihlížet.

[43] Obecně platí, že vyhlášení společenství kazatelný a stolu Páně a vzájemné uznání ordinace se nedotýká předpisů, jež v jednotlivých církvích upravují přijetí do úřadu faráře a výkon služby faráře, ani pravidel sborového života.

[44] Otázka organizačního spojení jednotlivých zúčastněných církví může být řešena jen v situacích, kde tyto církve žijí. Při posuzování této otázky by měla být vzata v úvahu tato hlediska:

[45] V rozporu s povahou vyhlášeného společenství církví by bylo každé ujednocování, které by omezovalo pluralitu způsobů zvěstování, bohoslužebných forem, církevního řádu a diakonických i společenských aktivit. Na druhé straně však v některých situacích, s ohledem na věcnou souvislost mezi svědectvím a řádem, může sama služba církve vyžadovat právní a organizační spojení. Pokud budou z vyhlášeného společenství církví vyvozovány organizační důsledky, nesmí tím být zkrácena svoboda rozhodování církví menšinových.

[46] (d) Ekumenické aspekty

Když zúčastněné církve mezi sebou vyhlášují a uskutečňují společenství, jednají ve smyslu svého závazku sloužit ekumenickému společenství všech křesťanských církví.

[47] Své společenství v Evropě chápou jako příspěvek k tomuto cíli. Očekávají, že překonání jejich dosavadního rozdělení bude působit též v konfesijně příbuzných církvích v Evropě i jiných kontinentech a jsou ochotny s nimi společně uvážít možnost společenství církví.

[48] Toto očekávání platí rovněž pro vztah mezi Světovým luterským svazem a Svazem reformovaných církví.

[49] Doufají také, že jejich společenství dá nový popud pro setkávání a spolupráci s církvemi jiných konfesí. Vyjadřují svou ochotu včlenit své teologické věroučné rozhovory do tohoto širšího horizontu.

PŘÍLOHA 2: DOHODA MEZI CÍRKVEMI LEUENBERSKÉHO SPOLEČENSTVÍ O VZÁJEMNÉM ZASTUPOVÁNÍ V DIASPOŘE

přijata na 1. zasedání synodu dne 18. 11. 2000

Společenství kazatelny a stolu Páně, jež naše církve vyhlásily podpisem Leuenberské konkordie (LK 31 – 34), hodlají uskutečňovat v životě místních obcí (sborů) (sr LK 35nn) především uplatněním zásady vzájemného zastupování. Ta v sobě zahrnuje nejen vzájemné uznání pověření ke službě (ordinace), vzájemnou výměnu kazatelů a možnost konat společné bohoslužby. Znamená také, že každý člen jedné církve se smí bez dalších podmínek či omezení účastnit života jiné církve Leuenberského společenství podle řádů dané církve. V situaci evangelických církví v České republice tuto zásadu vítáme zejména s ohledem na práci v diaspoře.

Synod církví Leuenberského společenství se v této věci usnází na těchto pravidlech:

1. Zásada vzájemného zastupování se týká především účasti na bohoslužebných shromážděních, včetně vysluhování večere Páně. Člen církve, který je vzdálen od shromáždění sboru své příslušnosti, je pozván k účasti na večeri Páně v bohoslužebném shromáždění jiné církve Leuenberského společenství podle jejích řádů. Mezi našimi církvemi existují rozdíly v pojetí svátostné kázně. Případné kázeňské deficity budou řešeny v kontextu sboru, kde je věřící členem.

2. Naše církve doporučují svým členům účast na vzdělávacích programech, zvláště na biblických hodinách pro mládež a dospělé, konaných jednou církví v místech diaspory.

3. Zásada vzájemného zastupování bude podle možností uplatněna též v katechezi dětí a dospělých adeptů křtu zejména tam, kde vnější podmínky (vzdálenost, malý počet) neumožňují jedné církvi rozvinout pravidelnou katechetickou činnost. Očekává se ovšem, že církev, jejíž odpovědnosti byly katechumeni svěřeni, na ně nebude vykonávat žádný nátlak ve věci místa, termínu či podmínek křtu či konfirmace. Tyto záležitosti budou řešeny individuálně dohodou zúčastněných obcí (sborů).

4. Rozumí se, že členové církví v diaspoře mohou vyhledat a přijímat pastýřskou péči a pomoc společenství jim místně nejbližšího. Předpokládá se však, že ti, kdo takovou péči a pomoc poskytují, budou dbát řádů platných v církvích, kde je pastorovaný členem.

5. Zásada vzájemného zastupování předpokládá, že se o jejím uplatňování budou zástupci místních obcí (sborů) vzájemně informovat, s výjimkou problémů pastýřské péče, sdělených jim důvěrně.

6. Touto dohodou nejsou nikterak dotčeny otázky členství v církvích Leuenberského společenství.

7. Příští synod církví Leuenberského společenství zhodnotí, jak se tato dohoda v praxi osvědčila a navrhne její případnou úpravu či prohloubení.

PŘÍLOHA 3: PROHLÁŠENÍ O SŇATCÍCH ČLENŮ CÍRKVÍ LEUENBERSKÉHO SPOLEČENSTVÍ

přijaté na 1. zasedání synodu 18.11.2000

Církve Leuenberského společenství v ČR se shodly na tomto prohlášení:

Naše církve si navzájem udělují společenství ve Slovu a svátostech (Leuenberská konkordie 29)

Každé manželství uzavřené mezi členy různých církví tohoto společenství je všemi ostatními uznáváno za řádné a platné bez jakýchkoli dalších podmínek.

Snoubencům, kteří se chystají vstoupit do manželství s partnerem z jiné církve tohoto společenství, má být věnována pastýřská rada a péče, směřující k tomu, aby si byli vědomi zaslíbení a závazku křesťanského manželství, avšak bez jakéhokoliv nátlaku co do budoucí příslušnosti k té či oné církvi. Má jim být doporučeno, aby jejich rozhodování v duchovních věcech a ohledně účasti v životě církve se vždy konalo ve vzájemné dohodě a souladu, pokud možno v jednom sboru.

Snoubencům, kteří žádají o uzavření sňatku nebo o požehnání sňatku již uzavřeného v bohoslužebném shromáždění místní obce, je ponecháno na rozhodnutí, ve které církvi se tak má stát. Synod doporučuje, aby obřad (ať uzavírání, ať požehnání manželství) vykonali duchovní obou církví společně po vzájemné dohodě.

Manželům se rovněž ponechává svoboda rozhodování o tom, v které církvi dají pokřtít své děti, pokud jimi budou obdařeni. Rozumí se, že křest bude vykonán podle řádů a obřadů té církve, v níž se koná. Doporučuje se pouze, aby rodina se pokud možno účastnila církevního života spolu se svými dětmi tam, kde byly pokřtěny nebo kde se ke křtu připravují.

Církve Leuenberského společenství tímto prohlášením vyjadřují, že vnitřní soudržnost a duchovní prospěch rodiny uprostřed Kristova lidu pokládají za hodnotu, jež by neměla být omezována hlediskem příslušnosti k tomu či onomu církevnímu útvaru. Současně vyjadřují touhu, aby takového či podobného dorozumění bylo dosaženo i s dalšími církvemi v naší zemi.

PŘÍLOHA 4:

DOHODA O VZÁJEMNÉM UZNÁNÍ KŘTU

Českokatolická církev evangelická zastoupená synodní radou (dále jen evangelická církev) a diecéze římskokatolické církve v české a moravské církevní provincii zastoupené Českou biskupskou konferencí (dále Římskokatolická církev) vycházejí z dosavadní praxe a v souladu se svým učením a právními předpisy se dohodly, že mezi sebou vzájemně uznávají křest s tím, že společně prohlašují toto:

1. Obě církve společně vyznávají víru v Boha, Otce a Stvořitele, v Ježíše Krista, jednorozeného Božího Syna, který se stal člověkem, a v Ducha svatého, Pána a Dárce života. Tato společná víra je vyjádřena Apoštolským a Nicejsko-cařihradským vyznáním.

2. a) Římskokatolická i evangelická církev společně vyznávají, že křest je založen v životě, smrti a zmrtvýchvstání Ježíše Krista a v jeho příkazu: „Jděte ke všem národům a získávejte mi učedníky, křtíte je ve jméno Otce i Syna i Ducha svatého a uče je, aby zachovávali všechno, co jsem vám přikázal“ (Mt 28,19-20).

b) Obě církve vyznávají, že svátost křtu je Boží dar, svěřený církvi jako celku, a zároveň její poslušná odpověď víry. Vzkříšený Kristus ve křtu každému pokřtěnému otevírá své království a zahrnuje jej osobně do svého vykupitelského díla, dává mu odpuštění hříchů a smíření s Bohem, podíl na nové smlouvě, včlenění do svého těla (1 Kor 12,13) a účast na darech Ducha svatého. Tím se křest pro pokřtěného stává novým narozením z vody a z Ducha, vstupem pod Kristovu vládu, počátkem nové cesty poslušnosti a následování.

c) Účinek křtu nepůsobí lidé tím, že vykonávají obřad. Bůh zůstává svrchovaný a na lidských úkonech nezávislý. Obě církve však věří, že ve křtu vykonaném lidmi působí Bůh pro zásluhu Ježíše Krista v Duchu svatém.

3. Obě církve se dohodly o tom, které znaky musí mít křestní obřad, aby byl skutečným křtem:

a) Záměr křtu musí být v souladu s Božím slovem a s vyznáním církve.

b) Křest se koná v církvi, nejraději ve shromáždění místní obce.

c) Křestní akt musí mít znaky, které lze odvodit z novozákonních zpráv: zvěst evangelia, odpověď víry, užití vody a prohlášení, že jde o křest a že se koná ve jméno (nebo „ve jménu“) Boha Otce, Syna a Ducha svatého. Pokud jde o způsob použití vody, je pro římskokatolickou církev závazné buď ponoření nebo polití. Evangelická církev uznává, že tyto způsoby zvýrazňují symboliku obmytí. V ekumenické vstřícnosti si ukládá, že se napříště omezí jen na tyto dva způsoby.

d) Další jednotlivosti křestního obřadu církve upravují samostatně. Obě církve v tomto směru vzájemně respektují rozhodnutí odpovědných církevních autorit.

4. Obě církve pokládají křest nemluvňat a křest na základě osobního rozhodnutí za dva rovnocenné způsoby téhož křtu.

a) Na základě přání rodičů křtí církev nemluvňata; činí tak ve víře, že i děti se týká Kristovo vykoupení, a v naději, že Pán skrze svědectví víry, zejména rodičů a místní křesťanské obce, dovede tyto pokřtěné děti k samostatnému vyznání víry a k životu v následování Ježíše Krista a tak k vědomému přijetí závazku křtu.

b) Koná-li se křest u člověka, schopného o sobě samostatně rozhodovat, je osobní přiznání ke Kristu a vyznání víry předpokladem duchovně plodného poskytnutí i přijetí křtu.

c) V obou případech se předpokládá, že společenství církve, kde byl křest vykonán, bude pokřtěného na jeho cestě provázet pastýřským vedením a přímluvnou modlitbou.

5. Obě církve věří, že jednou pokřtěný byl Trojjediným Bohem neodvolatelně připojen ke Kristu na celý život. Proto neslouží křtem těm, kdo již jednou platně pokřtěni byli.

6. Toto stručné vyjádření nevystihuje celou šíři učení o křtu a praxe křtu, jak je Římskokatolická a evangelická církev zastávají. Obě církve jsou však přesvědčeny, že shoda v uvedených bodech dostatečně umožňuje prohlásit vzájemné uznání křtu. Existující nebo budoucí dohody s jinými církvemi o uznání křtu tím nejsou nijak dotčeny.

7. Z tohoto uznání vyplývá, že členové evangelické a Římskokatolické církve se vzájemně vděčně uznávají a přijímají jako křesťané, bratři a sestry v Kristu. Evangelická církev věří, jak to vyznává v preambuli Řádu členství v církvi, že pro Ježíše Krista smí a má o sobě i o jiných křesťanech mít plnou naději, že jedni i druzí jsou údy svaté, obecné církve Kristovy. Evangelická církev vyznává podle dekretu Unitatis redintegratio II. vatikánského koncilu, že členové nekatolických církví ospravedlnění vírou ve křtu jsou přivtěleni ke Kristu. Psané Boží slovo, život milosti, víra, naděje a láska i jiné vnitřní dary Ducha svatého u nich pocházejí od Krista a k němu vedou a právem patří jediné Kristově církvi (srv. UR 3). Rozdíly, které nelze přehlížet a umenšovat, a které pokládá římskokatolická církev za překážky společenství u stolu Páně, podněcují a zavazují k dalšímu ekumenickému dialogu. Římskokatolická církev prohlašuje, že vztahuje tyto myšlenky koncilního dokumentu na evangelickou církev.

8. Římskokatolická i evangelická církev se domnívají, že další ekumenický dialog by měl vést k vděčnému konstatování a ocenění jednoty tam, kde je od počátku, nebo kde jí bylo již dosaženo, k vzájemnému respektu tam, kde různost není překážkou jednoty, ke sbližování tam, kde jsou rozdíly neoprávněné, a ke spolupráci v křesťanské službě světu. Obě církve se chtějí řídit starou ekumenickou zásadou: V podstatném jednotu, v nepodstatném svoboda, ve všem pak láska.

Tuto dohodu přijal:

28. synod Českobratrské církve evangelické v Praze dne 23.10. 1993

5. plenární zasedání České biskupské konference Římskokatolické církve
v Olomouci dne 23. 11. 1993

Podepsáno zástupci obou církví v Praze dne 25.1. 1994

PŘÍLOHA 5: **POŘAD EKUMENICKÉ BOHOSLUŽBY S PŘIPOMÍNKOU KŘTU**

A. Vysvětlení

Bohoslužba se koná na podzim (4. neděle v září), z podnětu ERC. Předložený liturgický formulář je soustředěn k připomínce křtu podle liturgie, kterou přijal český synod církví Leuenberského společenství. Křestní tematika ovšem v tomto případě zůstává bez vztahu k období liturgického roku – z tohoto hlediska by bylo mnohem vhodnější uspořádat tuto bohoslužbu například v souvislosti svatodušních svátků či trojiční neděle.

Liturgický formulář je koncipován podle obvyklé podoby bohoslužby slova, vlastní úkon připomínky křtu je zařazen v bezprostřední návaznosti na kázání – stojí tak na místě vyznání víry, které v něm ostatně má ústřední místo. Vzájemné uznání křtu, a tedy přihlášení se k jednotě církve je možno vyjádřit také symbolicky. Základním vyjádřením tohoto vzájemného uznání křestanů může být pozdrav „Pokoj tobě, bratře/sestro“ doprovázený podáním ruky, případně políbením, k čemuž liturg na příslušném místě vyzve. Nebo je možno využít symboliku světla, která je se křtem tradičně spojena, například takto: v úvodní části bohoslužby je na oltáři (stole Páně) rozsvícena svíce (nejlépe paškál, pokud jej hostitelská církev užívá), účastníci bohoslužby dostanou při vstupu do shromáždění každý malou vlastní svíčku. Po obnově křestního závazku členové shromáždění postupně jeden druhému svíčky rozsvítí – začne liturg: zapálí si svíčku od hlavní svíce a tou pak rozžene svíčku někomu dalšímu ze shromáždění, ten dále svému sousedu atd. Vyjádří se tím vzájemná sounáležitost církve a motiv tradice víry – předávání svědectví. Rozsvěcení svíce sousedu je možno také doprovodit pozdravem „pokoj tobě, bratře / sestro,“ shromáždění může při tom zpívat společnou píseň, nebo může být předčítán vhodný text z Písma (jak je tomu v předkládaném formuláři).

Při přípravách bohoslužby bude patrně třeba pořad přizpůsobit místním podmínkám, zejména pokud se týká písní, obsahu modliteb – zvláště přímluvné, či podoby symbolického úkonu, případně i čtení z Písma (viz část C). V rámci příprav je také záhodno domluvit účel společné sbírky (která může být nezanedbatelným znamením jednoty).

Na jednotlivých částech bohoslužby se budou podílet zástupci zúčastněných církví, jak je při ekumenických bohoslužbách obvyklé. Je vhodné, aby shromáždění předsedal duchovní hostitelské církve (té, v jejíchž prostorách se bohoslužba koná), jemu přísluší zejména vstupní pozdrav a závěrečné požehnání, kazatel by naopak měl být z hostujících.

Předpokládá se, že účastníci bohoslužby budou mít k dispozici její psaný pořádek uvádějící odpovědi shromáždění.

K obecnému poučení doporučujeme Příručku pro ekumenické bohoslužby od Pavla Filipiho, vydala Ekumenická rada církví v ČR 1991.

B. Pořad bohoslužby

P = předsedající liturg

L = liturg (kromě předsedajícího se počítá s více liturgy podle místní situace, kteří se o jednotlivé části bohoslužby podělí)

S = shromáždění

Vstupní pozdrav

P: Milost našeho Pána Ježíše Krista, láska Boží a přítomnost Ducha svatého buď se všemi námi.

S: Amen.

Společná píseň**Úkon kajícínosti**

L: (poslyšme svědectví žalmisty:) **1. čtení z Písma:** Ž 106,1-23.43-48

L: (modleme se:) Hospodine, Bože věrný, ty jsi od počátku vedl a opatroval svůj lid, navzdory jejich nevěrnosti a nestálosti jsi jim dosvědčoval svou lásku. I my jsme to poznali. Ze všech národů sis shromáždil církev, z temnot marnosti jsi každého z nás přivedl do podivuhodného světla naděje, kterou jsi vzkříšením Kristovým otevřel. Dal jsi nám zakusit osvobozující moc svého slitování, poznali jsme už také nebezpečí i nesmyslnost sobectví a nenávisti.

Přesto i nyní před tebe předstupujeme se svými vinami. Vyznáváme, že nejsme lepší než naši otcové, než ti, s nimiž ses trápil v předešlých generacích. Dals nám Ducha svobody, ale my si svobodu bereme za příležitost k prosazování sama sebe. Zahrnuješ nás svými dary, ale my lhostejně míváme příležitosti k jejich užití, jindy si je usurpujeme jen pro sebe a povyšujeme se nad druhé, jako bychom je nebyli dostali bez svých zásluh. Přijals nás za své syny a dcery, my si však chceme sami vybírat, koho přijmeme za bratry a sestry. Dáváš nám zvěstovat své odpuštění, ale my je činíme nevěrohodným před druhými i sami před sebou svojí nesmířlivostí. Tys nás ve křtu učinil součástí svého těla, my však jeho jednotu zastíráme a popíráme.

Kdo se k tomuto vyznání kajícím připojuješ a sebe i své bratry a sestry odevzdáváš moci Božího slitování, vyznej to slovy: Pane, smiluj se -

S: Pane, smiluj se

L: Kriste, smiluj se

S: Kriste, smiluj se

L: Pane, smiluj se

S: Pane, smiluj se

L: Pane, prosíme, nehleď na naše viny, ale rozpomeň se na svého Syna Ježíše Krista, kterého jsi vydal pro naše přestoupení a vzkřísil pro naše ospravedlnění.

S: Amen.

Společná píseň (prosba o Ducha sv.)

2. čtení z Písma (epištola:): Ř 8,1-11

(Krátká společná píseň jako **zpěv před evangeliem** – aleluja)

3. čtení z Písma (evangelium:): J 3,1-15

Kázání

Připomínka křtu

Oslovení

- L:** Milé sestry a milí bratři v Kristu! Ve křtu nám Bůh stvrdil svou odpouštějící milost. Přijal nás za své syny a dcery, učinil nás údy Kristova těla. Kristovo vzkříšení nám učinil novým narozením k živé naději. Svým Duchem svatým nás vybavil k novému životu. Ve křtu jsme spojeni v jedno tělo, v jednu Kristovu církev, k poslušnosti a následování jednoho Pána. Tak Pán daroval své církvi jednotu, k níž se – navzdory všemu, co nás pro náš hřích rozděluje – hlásíme, když se hlásíme ke svému křtu. Připomeňme si nyní společně a každý sám za sebe svůj křest, jeho zaslíbení i jeho závazek.

Vyznání víry

- L:** Vyznejme nejprve svoji víru podle Apoštolského vyznání, které nás spojuje s křesťany přes hranice míst i věků:
Věříš v Boha?
- S:** Věřím v Boha, Otce všemohoucího, Stvořitele nebe i země.
- L:** Věříš v Ježíše Krista, Božího Syna?
- S:** Věřím v Ježíše Krista, Syna jeho jediného, Pána našeho, jenž se počal z Ducha svatého, narodil se z Marie Panny, trpěl pod Pontským Pilátem, byl ukřižován, umřel a byl pohřben, sestoupil do pekel, třetího dne vstal z mrtvých, vstoupil na nebesa, sedí na pravici Boha Otce všemohoucího, odkud přijde soudit živé i mrtvé.
- L:** Věříš v Ducha svatého?
- S:** Věřím v Ducha svatého, svatou církev obecnou, společenství svatých, odpuštění hříchů, vzkříšení těla a život věčný.
Amen.

[Poznámka: tento způsob vyznání víry předpokládá, že bude shromáždění předem vysvětlen, případně že shromáždění bude mít k dispozici psaný pořad bohoslužby. V případě nutnosti lze tuto část koncipovat opačně: liturg přednese ve formě otázky příslušnou část vyznání a shromáždění se připojí prostým „věřím.“]

Obnova křestního závazku

- L:** Jsme Kristovi povolání. Tomuto povolání máme dělat čest způsobem svého života. Své rozhodnutí a odhodlání dát se vírou v Krista vést si nyní připomeňme a vyznejme je.
- Byli jsme v Kristu povoláni ke svobodě, abychom se už nemuseli dát ovládat svým sobectvím. Zříkáš se tedy znovu zla a chceš i nadále zápasit se svody hříchu a spoléhat se při tom na Kristovo vítězství?
- S:** Chci, s pomocí Ducha svatého.
- L:** Byli jsme povoláni na cestu Krista Ježíše. Chceš ho tedy i dále následovat ve smíření, trpělivosti a službě, odpouštět druhým tak jako Bůh v Kristu odpustil tobě, přemáhat zlé dobrým a spoléhat se při tom na Kristovu spravedlnost?
- S:** Chci, s pomocí Ducha svatého.
- L:** Byli jsme povoláni do společenství Kristova těla. Chceš vůči svým nejbližším bratřím a sestrám i vůči křesťanům jiných církví usilovat o zachování jednoty Ducha ve svazku pokoje, a spoléhat se při tom, že Kristova milost a sláva bude jednou zjevena všemu stvoření?
- S:** Chci, s pomocí Ducha svatého.

Symbolický úkon

[Od svíce na oltáři či stole Páně rozsvítí předsedající svoji malou svíčku, tou rozžene svíčku dalším liturgům a ti pak dále postupně ve shromáždění.

Nahlas je předčítáno z Písma: Ef 1,3-14 (možno číst i dále).

Může se případně dít i v tichosti či s hudebním doprovodem, pak je vhodné při předávání světla předat také pozdrav: „Pokoj tobě!“. K tomu je třeba shromáždění vyzvat.]

Modlitba

- L:** Bože milostivý, přijmi, prosíme, toto naše vyznání, ujmi se svým svatým Duchem našeho odhodlání, ve své věrnosti přemáhej naši nedostatečnost a zachovej nás ve víře spolu se všemi, kdo ti patří, až do onoho posledního času, kdy zjevíš své spasení. Tobě, Bože, spolu se Synem, v jednotě Ducha svatého, buď sláva nyní i vždycky. Amen.

Sbírka + společná píseň

Oznámení

Přímluvná modlitba

[Připravená s ohledem na konkrétní situaci a potřeby času a místa, nejlépe litanická (jednotlivé prosby mohou přednášet různí účastníci shromáždění, shromáždění se připojuje společným zvoláním, např. „Prosíme tě, vyslyš nás!“ či „Pane, smiluj se!“), zakončená **modlitbou Páně**]

(Společná píseň)**Požehnání a propuštění**

- P:** Sám pak Bůh pokoje nechť vás cele posvětit a zachová vašeho ducha, duši i tělo bez úrazu a poskvrny do příchodu našeho Pána Ježíše Krista. Věrný je ten, který vás povolal on to také učiní.
Jděte v radosti, ve jménu Páně.
- S:** Amen

C. Alternativní čtení

Při výběru čtení je třeba dbát na jejich vzájemnou souvislost. Za hlavní čtení (určující výběr ostatních) budiž považováno to, které je základem kázání. Ve výše předloženém liturgickém pořádku je starozákonní čtení (žalm) využito v úkonu kajícího, výběr jiného starozákonního čtení by si patrně vyžádal změnu také v této části. Alternativně lze vybírat např. z následujících biblických oddílů:

Starý zákon: Nu 11,10-17.24-29; Jl 3,1-5; Iz 44,21-26

Epištola: Ga 3,26-29; Ef 2,1-10 (11-22); Ef 4,1-6; 1K 12,12-26; Ř 6,1-11; Ř 8,12-17

Evangelium: Mt 3,1-6.13-17; J 15,1-11; Mt 28,16-20

PŘÍLOHA 6:

EKUMENICKÁ BOHOSLUŽBA (OBEČNÁ PRAVIDLA)

Zde nejdříve vyjasněme užité termíny: Předsedající je ten, kdo bohoslužbu řídí, a to nejen v technickém smyslu (předseda, moderátor), nýbrž i v zásadním smyslu odpovědnosti za to, aby se konala podle Kristova ustanovení a aby všichni zúčastnění mohli uplatnit svá charismata. Celebranti jsou ti, kdo spolu s předsedajícím aktivně v bohoslužbě vystupují. V širším smyslu jsou ovšem celebranty všichni, kdo se bohoslužby účastní.

Jak uvedeno, ekumenická bohoslužba může být dvojího typu. Typ A nazýváme bohoslužbou pohostinskou: Jedna církev slaví svou bohoslužbu, k níž zve církve ostatní. Typ B je ekumenická bohoslužba ve vlastním smyslu, neboť na její přípravě a uspořádání se podílejí všechny zúčastněné církve. (Viz nahoře 5.1.)

Základní schéma bohoslužeb ovšem bude v obojím případě obdobné, neboť spočívá na půdorysu, který se uplatnil v historii křesťanské bohoslužby od 2. století prakticky beze změny. Skládá se z těchto kroků v konstantním pořadí: 1. Úvodní obřady. 2. Bohoslužba Slova. 3. Bohoslužba eucharistická. 4. Závěr.

Je však jasné, že ve většině případů se neuplatní krok 3 (eucharistie). Nicméně pořadí ostatních kroků by mělo být zachováno. K nim nyní pojednotlivu:

1. Úvodní obřady (cizím slovem: enarxe) jsou charakterizovány motivem chvály, adoratione. Shromážděná církev slaví bohoslužbu s vděčností za dary Boží lásky a za příležitost slavit ji společně. Jakýkoli projev chvály – ať zpěvem oslavné písně, žalmu či jinak – je zde zcela namístě. Žalm je samozřejmě možno společně zpívat, jak je to tradicí v církvích reformovaných. Jiný velmi vhodný způsob, jak uplatnit žalm, je jeho přednes (recitace či zpěv) střídavý, sponsoriální, nebo také refrénový: V prvním případě (střídavém) je text žalmu recitován (méně často: zpíván) střídavě dvěma skupinami shromáždění (po verších nebo jiných oddílech) nebo střídavě jednotlivcem a celým shromážděním. V druhém případě (refrénovém) jednotlivec pronáší (zpívá) žalm a shromáždění po určitých celcích připojuje (zpívá) refrén (antifonu).

V každém případě: Adorace je první poloha, v níž do bohoslužby vstupujeme. Bývá vyjádřena i vstupní aklamací trojiční formule („Ve jménu Boha Otce, Syna, i Ducha svatého“) nebo jiným způsobem, který ujišťuje, že bohoslužba se koná pod autoritou a v přítomnosti Boží.

Toto vstupování bývá vhodně vyjádřeno i takzvaným „introitem“, průvodem celebrantů, kteří do bohoslužebného prostoru vnášejí Bibli (evangelium) za současného zpěvu celého shromáždění.

Protože však bohoslužba se koná také ve společenství těch, kdo se jí účastní, je logické, že se navzájem pozdraví a uvítají. Pozdrav by měl mít reciproční podobu, tj. i odpověď shromáždění na pozdrav předsedajícího, jak je to obvyklé při normální výměně pozdravů. Připojí-li se k pozdravu celebranta též několik volných slov

přivítání a oznámení účelu a průběhu bohoslužby, nebude to chyba, ale mělo by se jednat o sdělení co možno stručné.

Součástí úvodních obřadů bývá v klasických liturgiích i tzv. úkon kajícínosti – jímž se shromážděná církev jakoby připravuje na to, co bude následovat, a to vyznáním svých hříchů, jež s sebou z dosavadního života vleče ještě i do tohoto shromáždění, prosbou o jejich odpuštění zvěstí Boží milosti. Tento krok může mít různé formy, od kající modlitby, k níž se shromáždění připojí aklamací „Pane, smiluj se“ či jinak, až po společnou recitaci formulovaného vyznání vin (katolické „Confiteor“ či jiné). Vyjádření lítosti nad rozdělením Kristova těla by mělo mít právě v ekumenické bohoslužbě své místo. Slovo milosti ovšem nesmí nikdy chybět.

Jiné umístění úkonu kajícínosti je ovšem také logické: Zařadíme jej až na závěr bohoslužby Slova. Zvěst evangelia teprve nás obviňuje v našich svědomích a my na ni odpovídáme kající myslí. Kam úkon kajícínosti zařadit a jak jej pojmut, bude buďto dáno liturgickým pořadem hostitelské církve (typ A) nebo bude předmětem úvah těch, kdo ekumenickou bohoslužbu typu B chystají.

2. Bohoslužba Slova. Její součástí je předčítání oddílů Písma a kázání (homilie). Jaké oddíly Bible pro ekumenickou bohoslužbu vybrat? Obvyklé je několikero čtení Písma: Starý zákon, epištola, evangelium; toto schéma asi dodržíme. Zde se objevuje další rozdíl mezi bohoslužbou typu A a B. V prvním případě rozhodnutí leží na hostitelské církvi, v druhém případě jde o věc společné úvahy a dohody.

Určitým vodítkem může v některých případech být příležitost, v níž se bohoslužba koná. Buď jde o příležitost církevního roku (advent, postní, velikonoční, svatodušní období) – nebo o zvláštní příležitost, jež dala podnět k ekumenické bohoslužbě (událost v obci, městě, státě, světě; katastrofy a války; pronásledování křesťanů; rodina, manželství, děti, školní rok; misie; služba lásky; bible a její šíření; atd.). Všechny tyto motivy mohou hrát roli při výběru biblických oddílů pro bohoslužbu – anebo také můžeme přihlédnout k dohodnutým rozvrhům čtení pro jednotlivé neděle a svátky (tzv. ekumenickým lekcionářům).

Není neobvyklé, že kázání v ekumenické bohoslužbě vyjde z některého z přečtených oddílů. Mělo by to být naší snahou při tvorbě ekumenické bohoslužby. Obecné kazatelovy úvahy na obecná témata jsou málokdy zajímavé. Komu však svěřit kazatelskou promluvu? Vyloučena není ani možnost dvou či tří promluv na daný text Bible (má to oporu v 1Kor 14,29.31, kde se předpokládá několikery vstup „prorockého slova“). Mělo by to výhodu v tom, že by se shromáždění seznámilo s různými perspektivami, v nichž jednotlivé tradice daný text vidí. Takové promluvy by měly ovšem být velmi stručné.

Toto však bude spíše výjimečný případ při ekumenické bohoslužbě typu B. Zde bude namístě, aby se zúčastněné církve dohodly, komu ze svých kazatelů dají důvěru, že prorocké slovo Písma vyloží věrně a aktuálně. Jiná hlediska (prestižnosti apod.) nechť nepadají na váhu. (Protože nejde o bohoslužbu eucharistickou, nemusí kázáním být pověřen katolický duchovní.)

3. Třetí liturgický krok (bohoslužbu svátosti) jsme předem eliminovali. Na přechodu mezi bohoslužbou Slova a bohoslužbou svátosti se však vyskytují některé prvky, které by i v nesvátské ekumenické bohoslužbě měly zůstat: Především vyznání víry (anebo i hříchů, nebylo-li vyznání hříchů již v enarxi). To je prvotní odpověď shromážděné obce na zvěst Božího slova. Je možno je pojmout i méně formálně, dotazem shromáždění, zda se přiznává ke zvěsti právě předložené.

Ale častější, a asi také vhodnější způsob je vyzvat ke společné recitaci formalizovaného vyznání víry – Apoštolského anebo Nicejsko-cařihradského. Obě mají výhodu v tom, že jsou uznávány ve všech církvích v našem prostředí, a tedy jejich společnou recitací potvrzujeme, že se v základech víry všichni shodujeme. Apoštolské je stručnější a v evangelických církvích obvyklejší, Nicejsko-cařihradské je však „ekumeničtější“ (užívají je i církve východní) a svou poetickou dikcí spíše naznačuje, že mluvíme o „tajemství“ víry. Společná recitace tohoto vyznání je tedy vhodná a snadná tím, že jeho text mohou mít všichni účastníci před sebou.

Jiným prvkem, který by neměl chybět, je modlitba přímlov. Jak ji uspořádat? Důležitým pojmem zde jsou tzv. „intence“, tj. záměry, ke kterým přímlovy směřují. Obecně vzato týkají se přímlovy tří hlavních oblastí: Církve (obecné) a jejích služeb; světa a jeho nouzí; potřebných lidí v blízkosti i v dále. K tomu mohou přistoupit (nebo obecné intence konkretizovat) příležitosti, při nichž se ekumenická bohoslužba koná. Přímluva za mír světa a jednotu Kristova lidu by zpravidla neměla chybět. Přímluvná modlitba za jednotu nemusí mít jen obecný ráz; jejím obsahem mohou být konkrétní církve v místě, v oblasti, v národě, jejich představitelé, a ovšem i prosby za ekumenické snahy a události v místě i ve světě.

Jak modlitbu přímlov ztvárnit? Jedním z obvyklých způsobů je ten, že zástupci jednotlivých zúčastněných církví před shromáždění předstupují, každý s přímlovou za jednu intenci. Tím je naznačeno, že se všichni na přímlovách podílíme, ale na druhé straně to vnáší do bohoslužby určitý neklid. Jinou možností u typu B je, že se již během přípravy církve dohodnou na souboru intencí (případně i na jejich znění) a svěří je jednomu či dvěma účastníkům; je obvyklé a pěkné, že aspoň jedna z nich je žena. (Ostatně účast žen mezi celebranty – ať v jakékoli roli, včetně kazatelky – je vítaným prvkem ekumenické bohoslužby.)

Není ovšem vyloučeno ani to, že do prostoru přímlové modlitby vstoupí spontánně i další účastníci bohoslužby, jak je to obvyklé v církvích evangelikálních nebo letničních. Zásadně platí, že přímlovy, ať spontánní nebo připravené, mohou být svěřovány celebrantům bez jakéhokoli svěcení (tzv. laikům).

V eucharistické bohoslužbě se zpravidla uplatňuje i úkon vzájemného smíření účastníků, vyjádřený tzv. „pozdravením pokoje“. Ačkoli v bohoslužbě ekumenické nejde o bohoslužbu eucharistickou, přece symbolická síla tohoto úkonu by měla najít místo i zde. Zde by jím byla vyjádřena i ochota ke smíření přes hranice konfesí a církevních struktur na základě víry v jedno Kristovo evangelium.

Toto spojení všech Kristových vyznavačů má výraz i ve společné hlasité recitaci Modlitby Páně.

4. V závěru bohoslužby by neměl chybět i projev ochoty podílet se na hmotných potřebách nouze, jež nás všechny obklopuje. Obvyklou formou je sbírka peněžních darů. Podle příležitosti, v níž se ekumenická bohoslužba koná, je možno účel této sbírky konkrétně specifikovat. Neměla by to být sbírka k podpoře vlastní činnosti zúčastněných církví. Právě tímto přesahem za horizont svých vlastních potřeb dávají církve najevo, že jejich ekumenická bohoslužba nemá cíl sama v sobě, není jejich sebereprodukcí, nýbrž že je orientuje ke službě Božímu království, v němž nebude trpících.

Tomuto přesahu často napovídá i liturgický krok zvaný „poslání“, kdy se s použitím zpravidla některého parenetického textu Bible účastníci bohoslužby odkazují ke svým úkolům za branami kostela, ve všedním životě. Bohoslužba nekončí s posledním Amen, pokračuje i ve všedním životě zápasem lásky a o lásku, službou a trpělivostí.

Nicméně: Žádná bohoslužba nekončí výzvou. Končí požehnáním Trojjediného Boha. Má to být prosba o požehnání nebo udělení požehnání? Obě podoby se v dějinách bohoslužby uplatnily. Jakou formu zvolíme a komu úkon požehnání svěříme, o tom nechť se zúčastněné církve poradí; obě formy mají svou logiku a legitimitu.

Ekumenická bohoslužba nemusí ovšem mít vždy takto plný pořad. Při příležitostech ekumenických pobožností (např. v týdnech modliteb za jednotu nebo na zahájení ekumenických setkání) se může uplatnit i pořad stručnější. Avšak sotva v takových pobožnostech bude chybět výklad Písma (jakkoli stručný), modlitba díky, výraz kajícího, vyznání společné víry, společný Otčenáš.

Inspiraci k ekumenické bohoslužbě je možno nalézt dnes i v řadě osvědčených a zveřejněných formulářů. V prostředí ČCE rádi odkazujeme k ekumenicky orientované liturgické iniciativě COENA, viz <http://coena.edunix.cz>

PŘÍLOHA 7: SPOLEČENSTVÍ VE SVÁTOSTECH S KŘEŠŤANY JINÝCH CÍRKVÍ

Dokument České biskupské konference z r. 2002¹

ČÁST B: Směrnice stanovené Českou biskupskou konferencí

1. Katolický udělovatel smí podle vlastního uvážení udělit svátost eucharistie, smíření a pomazání nemocných v případě vážné a naléhavé duchovní potřeby člena jiné křesťanské církve, jestliže on nemůže dosáhnout svátosti u udělovatele své vlastní církve. Za takovou se považuje:

- a) nebezpečí smrti,
- b) nemožnost způsobená pronásledováním, žalářem, službou v armádě, pobytem v nemocnicích a sociálních ústavech, jestliže není dosažitelný udělovatel z vlastní církve,
- c) situace v diaspore, kdy nekatolický křesťan cítí opravdovou potřebu svátostné posily a nemůže jí dosáhnout, protože udělovatel z jeho vlastní církve je nedostupný nebo jen s velikou obtíží (se značným úsilím, velikými výdaji).

2. Uvedené svátosti je možné s dovolením ordináře udělit v těchto případech vážné duchovní potřeby:

- a) slavení smíšeného sňatku,
- b) mimořádná událost v manželství, jako je křest dětí, první sv. přijímání dětí, významné výročí svatby, pohřební mše za zemřelého člena rodiny,
- c) upevnění života milosti a víry v konfesně smíšených rodinách (výjimečně, v případě skutečně vážné potřeby),
- d) žadatel je svojí vírou a orientací katolík, ale vážné okolnosti mu brání, aby uskutečnil formální přestup do katolické církve.

3. Ve všech případech musí žadatel o udělení svátosti splňovat současně tyto čtyři podmínky:

- a) nemůže dosáhnout této svátosti u udělovatele své církve či církevního společenství (v případech uvedených pod bodem 2 se jedná o nemožnost morální),
- b) sám o to požádá,
- c) ohledně svátosti, kterou touží přijmout, projeví katolickou víru,
- d) je řádně připraven.

4. Katoličtí udělovatelé budou posuzovat individuální případy a udílet tyto svátosti pouze podle těchto vypracovaných norem, případně podle norem příslušného

¹ Výňatek. Celý text: <http://www.cirkev.cz/res/data/004/000534.pdf>

diecézního biskupa a budou se řídit zásadami Direktáře k provádění ekumenických principů a norem. V případě potřeby se budou s příslušným ordinářem radit, eventuálně žádat o jeho dovolení.

Z důvodu upevnění života milosti a víry v konfesně smíšených rodinách v případě vážné potřeby (viz bod 2c uvedený výše) je třeba v pastoračním rozhovoru nejprve objasnit, zda a jak zakouší dotyčný manželský pár (příp. i jejich děti) toto rozdělení u stolu Páně jako zatížení a ohrožení jejich společenství života a víry a potom předložit ordináři žádost k rozhodnutí.

Jestliže se nekatolickému manželovi (manželce) poskytne možnost plného slavení eucharistie, je třeba dbát o to, aby se takovýto ojedinělý případ nestal obecným precedenčním případem pro všechna smíšená manželství, bez rozlišování.

Tam, kde přijímání svátostí křesťany jiných církví může u katolických křesťanů vyvolat pohoršení, má tomu katolický udělovatel předejít např. vhodným vysvětlením.

5. Při ověřování podmínek účasti na svátostech je třeba přihlížet k těmto bodům:

a) ke katolické víře o těchto svátostech. O víře osoby, která má přijímat uvedené svátosti v katolické církvi, se udělující přesvědčí rozhovorem. Víru je třeba hodnotit podle situace, např. s přihlédnutím ke vzdělání a kulturnímu zakotvení dané osoby. V tomto smyslu se nepožaduje podrobná znalost dogmatické látky katolické církve ani teologické interpretace svátostí. U svátostí smíření a pomazání nemocných je nutným minimem přesvědčení o tom, že disponovanému člověku skutečně dávají to, co naznačují. Víra může být vyjádřena souhlasem s biblickými texty, které se tradičně dávají do souvislosti s těmito svátostmi: Jan 20,21-23 a Jak 5,14-15. Pro řádné přijímání eucharistie je potřebná minimálně víra přijímajícího, že se nám ukřižovaný a oslavený Pán Ježíš Kristus, v eucharistii skutečně přítomný, dává jako dárce a dar pod způsoby chleba a vína a tak buduje svoji církev. Je však žádoucí, aby tato víra zahrnovala i další učení o eucharistii a souhlas s podmínkami katolické církve při udělování této svátosti.

b) k připravenosti přijímajícího. Před slavením svátosti je nutné upozornit žádajícího na obvyklé podmínky přijetí (svátost smíření před přijetím eucharistie při vědomí spáchaného těžkého hříchu, platné manželství a pod.) a zjistit, zdali jsou splněny. Jeví-li se to po rozhovoru potřebné, připraví se na přijetí eucharistie svátostí smíření za předpokladu splnění ostatních podmínek. Látkou vyznání hříchů a zpovědního rozhovoru mají být morální otázky. Právní otázky je třeba řešit v souladu s tradicí, předpisy a zvyklostmi dané církve.

PŘÍLOHA 8: SMĚRNICE O SMÍŠENÝCH MANŽELSTVÍCH

Určeno pro kněze, jáhny a všechny, kdo pomáhají v pastorační práci
Dokument České biskupské konference z 28.1.1999²

ČÁST B: SMĚRNICE NA ZÁKLADĚ ROZHODNUTÍ ČBK

I. Normy pro jednotné udělování dispenze od kanonické formy
(Rozhodnutí ČBK dle kánonu 1127 § 2 CIC)

1. Za vážné obtíže, které brání zachování kanonické formy, se pokládá:

a) jestliže nekatolická strana zásadně odmítá uzavřít sňatek kanonickou formou a katolická strana je pevně rozhodnuta manželství uzavřít

b) jestliže kanonickou formu odmítá nekatolická strana, která žije křesťansky výrazně lépe než strana katolická

c) pokud by dodržení kanonické formy mohlo způsobit velmi vážný rozkol v rodině některého ze snoubenců

d) jestliže nekatolická strana má ve své církvi nebo náboženském společenství zvláštní postavení (duchovní, člen rady, staršovstva a pod.).

2. Snoubenci jsou povinni se oba účastnit základní přípravy na manželství u katolického duchovního, kde jsou mimo jiné poučeni o účelu a podstatných vlastnostech manželství, i když se eventuelně účastní i přípravy u nekatolického duchovního (část přípravy by se mohla konat společně).

3. Ustanovení o sepsání protokolu, předepsaném prohlášení a předkládaných dokladech snoubenců jsou stejná jako při církevních oddávkách (vyjma povinnosti vůči matričnímu úřadu – tuto povinnost má v tomto případě úřad, před kterým se manželství uzavírá). Dispens od formy žádá farář bydliště katolické strany. Koná-li se příprava a sepisuje-li se protokol jinde, žádá o dispens farář, který snoubence připravuje, a to vlastního ordináře katolické strany.

4. Manželství musí být uzavřeno buď předepsaným způsobem v nekatolické církvi, nebo na matričním úřadě. Farář trvalého bydliště katolické strany oznámí věřícím, že sňatek byl uzavřen s dispensí od kanonické formy a že proto je před církví platný.

5. Katolický manžel je po sňatku povinen neprodleně předložit potvrzení o uzavření manželství faráři, u kterého se na sňatek připravoval. Ten manželství запиše do knihy oddaných s poznámkou o dispensi a učiní záznam v knize pokřtěných. Pokud byl katolík pokřtěn jinde, odešle farář hlášení o uzavření sňatku dle kán. 1122, § 2 CIC obvyklým způsobem.

6. Dispens se uděluje pro jednotlivé případy konkrétních manželství. Není možné ji udělit obecně pro všechny případy.

² Výňatek. Celý text: Právní normy Arcidiecéze pražské z let 1991 – 2002. Vydalo Arcibiskupství pražské 2002. ACAP 5/99 čj. 1765/99

7. Ordinář katolické strany je oprávněn udělit dispens i z jiného závažného důvodu.

Schváleno Českou biskupskou konferencí na 29. plenárním zasedání dne 27. ledna 1999 v Praze s tím, že tento dokument bude zveřejněn v nejbližších číslech AC všech (arci)diecézí ČR a vstupuje v platnost dnem 1. července 1999.

Tím se ruší verze předešlá, uveřejněná v (arci)diecézních Aktech kurie v r. 1998.

II. Text příslibu dle kánonu 1125 CIC:

(Rozhodnutí ČBK dle kánonu 1126 CIC)

Písemné prohlášení katolické strany zní:

„Prohlašuji, že ve svém zamýšleném manželství budu zachovávat a rozvíjet svou víru a žít podle ní. Budu se upřímně snažit, jak to ode mne má víra vyžaduje, aby naše děti byly pokřtěny a vychovány v katolické církvi. Budu respektovat náboženskou svobodu a svědomí svého partnera (partnerky) a budu se starat o jednotu a stálost manželství a o udržování rodinného společenství.“

Nekatolická strana musí být o tomto prohlášení katolické strany informována. To, že se tak stalo, sama potvrdí podpisem následujícího prohlášení:

„Je mi známo výše uvedené písemné prohlášení katolického partnera (partnerky).“

Vyžadují-li to pastorační důvody, stvrdí se to pouze podpisy dvou svědků (stačí katolická strana a ten, kdo se snoubenci sepisuje protokol):

„Nekatolická strana byla informována o prohlášení katolické strany.“

PŘÍLOHA 9: SMLOUVA MEZI EKUMENICKOU RADOU CÍRKVÍ A ČESKOU BISKUPSKOU KONFERENCÍ O PODMÍNKÁCH VZNIKU A PŮSOBNÍ DUCHOVNÍ SLUŽBY V RESORTU MINISTERSTVA OBRANY³

A Prohlášení

Všichni zástupci církví, kteří se účastní této smlouvy, jsou si hluboce vědomi potřeby vydávat v prostředí rezortu ministerstva obrany svědectví o křesťanské víře a naději v jednotě a proto se s plným vědomím své křesťanské odpovědnosti zavazují, že všechny kroky a postupy spojené s vytvářením a působením duchovní služby v rezortu ministerstva obrany budou řešit na základě této smlouvy v duchu bratrské jednoty a křesťanské lásky, s úctou k tradici každé jednotlivé církve a s přesvědčením, že každý duchovní v rezortu ministerstva obrany nezastupuje pouze svoji církev, ale také a především, že je společným zástupcem všech církví sdružených v Ekumenické radě církví a České biskupské konferenci.

Všichni zástupci církví se zavazují, že jakékoliv nejasnosti spojené s vytvářením a působením duchovní služby /dále DS/ budou řešit trpělivým a vstřícným jednáním, aby byla zachována zásada, že církve vystupují vůči resortu ministerstva obrany /dále MO/ vždy jednomyslně a společně.

B Pojetí a úkol duchovní služby

Duchovní služba je budována na ekumenickém základě:

- nabídka pomoci je určena všem
- každý jako jednotlivec má právo pomoc duchovního pro sebe vyžádat, přijmout nebo odmítnout
- chápání služby vojenského duchovního (dále VD), který působí v DS, není primárně evangelizační, služba VD není motivována snahou o získání nových členů pro svou víru či církev.
- Úkolem DS je zejména:
- podporovat velitele všech stupňů v jejich odpovědnosti za naplňování a ochranu lidského rozměru života každého vojáka v činné službě a občanského zaměstnance (dále jen pracovníků rezortu MO)
- nabízet pomoc při řešení osobních krizí i těžkostí, které vznikají v pracovním, osobním a rodinném životě pracovníků rezortu MO
- přispívat k rozvíjení a prohlubování demokratických tradic evropské kultury v resortu MO

³ Vyňatek. Celý text: <http://www.cirkev.cz/res/data/004/000523.pdf>

- vytvářet podmínky pro naplňování ústavně zaručených lidských práv, která souvisejí se svobodou vyznání pro pracovníky rezortu MO ve všech situacích spojených s plněním jejich služebních a pracovních povinností.
- Podstatnou a nedílnou součástí života VD je modlitba ve skrytosti za všechny, ke kterým je poslán.
- DS není chápána jako náhrada práce psychologa.

C Výběr kandidáta

Duchovní určený pro práci v DS v rezortu MO je společným zástupcem všech církví účastných na této smlouvě. Ty ho také společně vysílají do DS.

Každá církev má právo přesvědčit se o vhodnosti kandidáta v rozhovoru s ním.

Kandidát musí splňovat tato kritéria:

a/ osobní

- schopnost komunikace v drsném prostředí
- schopnost snášet samotu
- soběstačnost
- znalost angličtiny /především v zahraniční misi/

b/ vojenská

- ochota stát se vojákem v další službě po dobu výkonu duchovní služby v armádě
- věk do 40 let v době nástupu
- absolvování základní vojenské služby či tomu odpovídajícího vojenského výcviku
- odpovídající zdravotní stav /vojenská klasifikace A nebo B/
- fyzická zdatnost

c/ církevní

- dokončené obecně uznávané teologické vzdělání /plná kvalifikace pro vedení sboru či farnosti/
- praxe ve farnosti či ve sboru minimálně 2 roky
- církevní pověření od vlastní církve
- ekumenické chápání DS v armádě
- chápání služby vojenského duchovního jako primárně neevangelizační

Kandidáta navrhuje vedení církve podle vlastního posouzení a podle uvedených kritérií.

Vhodnost duchovního jako společného kandidáta ERC a ČBK posoudí ekumenická komise k tomu určená...

Kandidát podepíše prohlášení tohoto znění:

Já XY, duchovní církve Z prohlašuji, že jsem seznámen s podmínkami stanovenými smlouvou mezi ERC a ČBK a dohodou mezi ERC a ČBK a rezortem MO o Duchovní službě v rezortu MO, za jakých budu jako společný zástupce všech církví účastných na této smlouvě působit v duchovní službě.

Přijímám toto poslání jako skutečnou službu, chci veškerou svoji vnější činnost podporovat osobní modlitbou. Spoléhám se na Boží pomoc a také na modlitby všech církví, které mne do této služby vysílají.

Jsem si vědom, že mohu působit v této službě jen tehdy, jestliže bude trvat platnost mého pověření od mé vlastní církve, od ERC a ČBK.

Chci přispívat k vytváření bratrského společenství mezi vojenskými duchovními.

Kéž mi Bůh k tomu pomáhá. Amen.

....

V Praze 3. června 1999

PŘÍLOHA 10: ZAHRA NIČNÍ PARTNERSKÉ CÍRKVE A ORGANIZACE

Střední Evropa

- Evangelická církev a.v. na Slovensku
- Kresťanská reformovaná církev na Slovensku
- Reformovaná církev v Polsku – Kościół Ewangelicko-Reformowany w Polsce
- Evangelická církev a.v. v Polsku – Kościół Ewangelicko-Augsburski w Polsce
- Reformovaná církev v Maďarsku – Magyarországi Református Egyház
- Luterská církev v Maďarsku – Magyarországi Evangélikus Egyház
- Evangelická církev a.v. v Rakousku – Evang. Kirche A.B. in Österreich
- Evangelická církev h.v. v Rakousku – Evang. Kirche H.B. in Österreich

Německo

- Evangelická církev v Německu – Evangelische Kirche in Deutschland (EKD)
- Diakonické dílo Evang. církve v Německu – Diakonisches Werk der EKD
- Gustav-Adolf-Werk (GAW)
- Martin-Luther-Bund
- Zemské církve:
- Unionované
- Evangelická církev Berlín-Brandenburg-Slezská Horní Lužice – Evangelische Kirche Berlin-Brandenburg-schlesische Oberlausitz (EKBO)
- Evangelická církev Falcka – Evangelische Kirche der Pfalz
- Evangelická církev Kurhessen-Waldeck – Evangelische Kirche von Kurhessen-Waldeck
- Evangelická církev v Hesensku-Nasavsku – Evangelische Kirche in Hessen und Nassau (EKHN)
- Evangelická církev v Porýní – Evangelische Kirche im Rheinland (EKiR)
- Evangelická zemská církev v Bádensku – Evangelische Landeskirche in Baden (EKiBA)
- Federace evangelických církví ve středním Německu – Föderation Evangelischer Kirchen in Mitteldeutschland
- Evangelická církev církevní provincie Sasko – Evangelische Kirche der Kirchenprovinz Sachsen + Evangelická luterská církev v Durynsku – Evangelisch-Lutherische Kirche in Thüringen
- Luterské
- Evangelická luterská církev v Bavorsku – Evangelisch-Lutherische Kirche in Bayern (ELKB)

- Evangelická luterská zemská církev Sasko – Evangelisch-Lutherische Landeskirche Sachsens
- Evangelická zemská církev ve Württembersku – Evangelische Landeskirche in Württemberg
- Reformovaná
- Evangelická reformovaná církev – Evangelisch-Reformierte Kirche

Západní Evropa

- Švýcarský evangelický svaz církví – Schweizerischer Evangelischer Kirchenbund (SEK)
- Pomocné dílo evangelických církví ve Švýcarsku – Hilfswerk der Evang. Kirchen in der Schweiz (HEKS)
- Valdenská církev – Chiesa Evangelia Valdese (Itálie)
- Reformovaná církev ve Francii – L'Église réformée en France
- Protestantská církev v Nizozemí – Protestantse Kerk de Nederland
- Spojená reformovaná církev – United Reformed Church (Velká Británie)
- Skotská církev – Church of Scotland

Zámoří

- Presbyterní církev v USA – Presbyterian Church (USA)
- Presbyterní církev v Koreji – Presbyterian Church of Korea (PCK)
- Presbyterní církev na Taiwanu – Presbyterian Church of Taiwan

České evangelické sbory v zahraničí

- Nezávislé evangelické bratrské sbory na Ukrajině (Bohemka, Veselynivka)
- Český reformovaný sbor v Rumunsku
- Český reformovaný sbor v Srbsku
- Reformovaná církev kalvínská v Chorvatsku – sbor Bjeliševac
- Sbor evangelický reformovaný v Zelově – Polsko

PŘÍLOHA 11:
STATISTIKA OBYVATELSTVA ČR
PODLE NÁBOŽENSKÉHO VYZNÁNÍ

	1950	1991	2001
Církev římskokatolická	6 792 046	4 021 385	2 740 780
Českobratrská církev evangelická	401 729	203 996	117 212
Církev československá husitská	946 813	178 036	99 103
Svědkové Jehovovi		14 575	23 162
Pravoslavná církev	50 365	19 354	22 968
Evangelická církev a.v. v ČR	22 403		14 885
Slezská církev evangelická a.v.	57 741	33 130	14 020
Církev bratrská	5 373	2 759	9 931
Církev adventistů sedmého dne		7 674	9 757
Církev řeckokatolická	32 862	7 030	7 675
Křesťanské sbory		3 017	6 927
Luterská evangelická církev a.v. v ČR			5 412
Apoštolská církev		1 485	4 565
Církev Křesťanská společenství			4 012
Bratrská jednota baptistů	2 745	2 544	3 622
Jednota bratrská	5 401		3 426
Evangelická církev metodistická	2 917	2 855	2 694
Starokatolická církev		2 725	1 605
Církev Ježíše Krista Sv. posl. dnů			1 366
Novoapoštolská církev		427	449
Náboženská společnost českých unitářů		365	302
Anglikánská církev			201
ostatní	32 887	22 377	194 014
bez vyznání	519 962	4 112 864	6 039 991
nezjištěno	22 889	1 665 617	901 981